

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Кафедра інформаційних систем в управлінні та обліку

Анна Володимирівна Перін

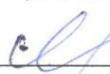
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему

«Облік і аналіз експорту товарів»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник
к.е.н., доц. Микола ГОРОДИСЬКИЙ

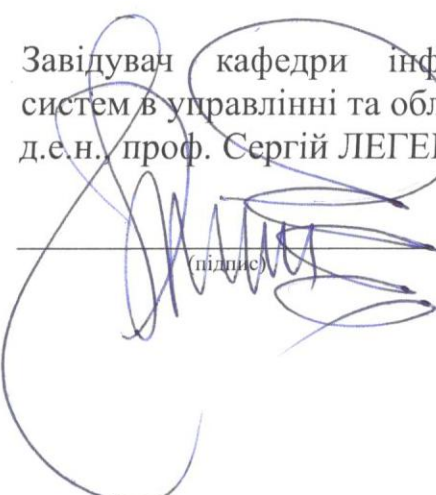
(підпис)

Рецензент
д.е.н., проф. Олена ЛАГОВСЬКА

(підпис)

Завідувач кафедри інформаційних
систем в управлінні та обліку
д.е.н., проф. Сергій ЛЕГЕНЧУК

(підпис)

Житомир
2025 р.

ЗМІСТ

В

Е

О

У

ЦЗ. Анотований огляд наукової та періодичної літератури щодо оцінки
в.....

Б

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Б

ВІ1. Організаційно-економічна характеристика діяльності АТ «Рудь» та

Б

В

ВІ3. Облікове відображення операцій з експорту товарів та їх розкриття у

Б

В

РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ

ОПЕРАЦІЙ З ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ

ВІ

В

Інформаційне та методичне забезпечення економічного аналізу операцій з

В

Методика контролю операцій з експорту товарів та її вплив на процедури

В

В

РОЗДІЛ 4. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «ОБЛІК ТА

ВІ.....

Методика викладання лекції на тему «Облік та оподаткування експорту

В

Методика викладання практичних занять на тему «Облік та оподаткування

В

В

В

В

И

Д

Н

О

А

К

Н

Н

Ш.....

К

О

Н

Н

О

Ш

А

В

И

Ж

І

Д

Ж.....

Е

Р

Е

Л

.....

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Експортна діяльність сучасних підприємств виходить за межі звичайних господарських операцій і стає стратегічним інструментом розвитку, диверсифікації ризиків і зміцнення економічної стабільності. В умовах нестійкого валютного середовища, посилення регуляторних вимог та трансформації облікових підходів відповідно до міжнародних стандартів, питання достовірного відображення експортних операцій у бухгалтерському обліку набуває особливого значення. Неправильне визначення моменту визнання доходу, курсових різниць чи податкових наслідків може призвести до суттєвих викривлень фінансової звітності, а отже до помилкових управлінських рішень.

Крім того, сучасна практика свідчить про необхідність не лише формального обліку експортних операцій, а й їх глибокого аналітичного осмислення зокрема, оцінки економічної доцільності виходу на зовнішні ринки, визначення ефективності експортних контрактів і впливу валютних змін на фінансовий результат підприємства. У цьому контексті бухгалтерський облік і аналіз експортних операцій виступають не як технічна функція, а як інструмент стратегічного управління, що формує інформаційну основу для прогнозування, планування й мінімізації ризиків, що також підкреслює актуальність даного дослідження.

Питання обліку та аналізу експортних операцій знайшло своє відображення у працях наступних вчених, зокрема: Кашеної Н.Б., Яцюк О.В., Бондарчук О. І., Болдовської К. П., Ткаль Я. С., Гузь М. М., Жиглей І.В., Ізмайлова Я.О., Коваленко В., Шолом А., Ковальова М., Панасюка В. М., Птащенко О. В., Клак О., Трубіцина О., Дерія А.В. та інших.

Метою кваліфікаційної роботи є комплексне дослідження теоретичних і організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку та аналізу операцій з експорту товарів на прикладі діяльності АТ «Рудь», а також розроблення

практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення цих процесів.

Для досягнення мети поставлено наступні завдання:

- дослідити експортні операції як складову зовнішньоекономічної діяльності;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання операцій з експорту товарів та дослідити їх облікове забезпечення;
- провести аналітичний огляд наукової та періодичної літератури щодо оцінки проблематики обліку та оподаткування операцій з експорту товарів;
- дослідити організаційно-економічну характеристику діяльності АТ «Рудь» та особливості організації бухгалтерського обліку операцій з експорту товарів на ньому;
- проаналізувати особливості оподаткування операцій з експорту товарів;
- здійснити аналіз облікового відображення операцій з експорту товарів та їх розкриття у фінансовій звітності;
- дослідити основні показники діяльності АТ «Рудь»;
- провести аналіз інформаційного та методичного забезпечення економічного аналізу операцій з експорту товарів у АТ «Рудь» та оцінити їх економічну ефективність;
- дослідити методика контролю операцій з експорту товарів та визначити її вплив на процедури митного оформлення та виконання митних формальностей;
- проаналізувати та розробити методику викладання лекції на тему «Облік та оподаткування експорту товарів» в курсі «Облік зовнішньоекономічної діяльності»;
- дослідити та розробити методику викладання практичних занять на тему «Облік та оподаткування експорту товарів» в курсі «Облік зовнішньоекономічної діяльності».

Об'єктом дослідження є процес обліково-аналітичного забезпечення операцій з експорту товарів у діяльності АТ «Рудь».

Предметом дослідження є теоретичні, організаційно-методичні положення бухгалтерського обліку і аналізу операцій з експорту товарів на аналізованому підприємстві.

Методи дослідження. У процесі проведення дослідження було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, метод системного аналізу використано для вивчення експортної діяльності підприємства як складного багатокомпонентного процесу, що охоплює бухгалтерський облік, податкове регулювання та митний контроль у процесі митного оформлення. Метод порівняльного аналізу дозволив зіставити норми національного законодавства, яке регламентує облік експортних операцій в Україні, з положеннями міжнародних стандартів фінансової звітності. Для наочного відображення тенденцій розвитку експортної діяльності було використано метод графічного моделювання, який забезпечив візуалізацію динаміки основних показників. Метод статистичного аналізу застосовано для дослідження фінансово-економічних результатів діяльності АТ «Рудь» у частині експорту продукції. З метою узагальнення інформації з різних джерел і формування єдиної концепції вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення експортних операцій використано метод синтезу. Метод індукції дозволив сформулювати узагальнені висновки на основі аналізу конкретних прикладів, що стосуються практичної організації експортної діяльності підприємств.

Інформаційною базою дослідження слугували нормативно-правові акти України, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність, бухгалтерський облік і оподаткування експортних операцій. До них належать закони України, Податковий кодекс, митне законодавство, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), а також Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), які визначають основні принципи ведення обліку експортних операцій. У роботі також використано статистичні дані Державної служби статистики України, дані фінансової звітності АТ «Рудь» та інші відкриті дані в

онлайн ресурсах щодо діяльності підприємства. Теоретичну основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних учених, присвячені питанням бухгалтерського обліку, аналізу та оподаткування експортних операцій. Використано також публікації у фахових виданнях, матеріали монографій, статей і наукових конференцій, які висвітлюють сучасні підходи до вдосконалення системи обліку експортних операцій підприємств.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у теоретичному та методичному обґрунтуванні шляхів удосконалення бухгалтерського обліку й підвищення ефективності здійснення експортних операцій підприємства. У ході дослідження сформульовано низку положень, які мають характер наукової новизни, зокрема:

- запропоновано систему інформаційного забезпечення управління експортною діяльністю на основі розроблених аналітичних карток управлінського обліку за експортними контрактами., що дають змогу повно та системно відображати на рівні аналітичного обліку всю інформацію про витрати, пов'язані з виконанням конкретного контракту, включаючи ті витрати, які в синтетичному обліку обліковуються окремо – як адміністративні, витрати на збут чи інші операційні витрати.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає у можливості практичного застосування розроблених рекомендацій суб'єктами господарювання, що здійснюють операцій з експорту товарів, шляхом підвищення ефективності управління витратами пов'язаними із експортними операціями.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було апробовано під час участі у VI Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу», м. Житомир, 6-7 листопада 2025 р.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 128 сторінках, робота містить 30 таблиць, 9 рисунків і 4 додатки. Список використаних джерел налічує 77 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

ОПЕРАЦІЙ З ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ

1.1. Операції з експорту товарів як складова зовнішньоекономічної діяльності

Експорт товарів є однією з ключових форм зовнішньоекономічної діяльності, що відіграє важливу роль у розвитку національної економіки. Саме через експорт держава отримує валютні надходження, розширює ринки збуту вітчизняної продукції та зміцнює свої позиції на міжнародній арені. У сучасних умовах глобалізації світового господарства експорт стає не лише засобом отримання прибутку, а й важливим інструментом інтеграції країни у світові економічні процеси.

Для підприємств участь у зовнішньоекономічній діяльності відкриває нові можливості: підвищення конкурентоспроможності, впровадження інновацій, використання передових технологій та розширення виробничого потенціалу. Водночас експортні операції потребують глибоких знань законодавчої бази, правильного оформлення документів і дотримання вимог митного та податкового законодавства.

В умовах воєнного стану значення експорту для України набуло ще більшого стратегічного характеру, адже стабільність валютних надходжень і розвиток експортно орієнтованих галузей стають запорукою економічної стійкості держави. Саме тому питання організації, обліку та оподаткування експортних операцій є надзвичайно актуальним і потребує ґрунтовного вивчення.

Експортні операції становлять одну з найважливіших складових зовнішньоекономічної діяльності, адже саме через них підприємства реалізують свою продукцію на міжнародних ринках і забезпечують надходження іноземної валюти в країну. Зважаючи на ключову роль експорту у формуванні економічного

потенціалу держави та її інтеграції у світове господарство, вважаємо доцільним детально розглянути сутність і зміст поняття «зовнішньоекономічна діяльність» у науковій літературі, щоб глибше зрозуміти теоретичні засади, на яких ґрунтується здійснення експортних операцій (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Сутність поняття «зовнішньоекономічна діяльність» у науковій літературі

Автор, джерело	Сутність поняття «зовнішньоекономічна діяльність»
О.І. Бондарчук [6, с. 85]	«Зовнішньоекономічна діяльність – діяльність суб’єктів господарської діяльності, спрямована на виробництво, реалізацію, споживання продукції/послуг на міжнародному та внутрішньому ринках за умови зростання національної економіки держави».
А.С. Бохан, О.М. Бурлаков, Р.С. Дяків [7, с. 201]	«Зовнішньоекономічна діяльність – форма торговельно-економічної міжнародної діяльності держави, організацій, установ усіх форм власності, пов’язана з експортом та імпортом товарів, послуг, реалізацією спільних проектів, утворенням спільних виробничих, торговельних, транспортних структур за участю міжнародного фінансового капіталу, кредитів, інвестицій».
А.В. Ковалевська [23, с. 4]	«Зовнішньоекономічна діяльність – особлива галузь теоретичних та практичних знань, пов’язаних з організацією та технікою проведення міжнародних комерційних операцій у процесі міжнародного обміну матеріальними цінностями та послугами, яка виникає лише за умови включення іноземного контрагента або багатоетапного циклу процесу виробництва».
Я.П. Машталір [27, с. 5]	«Зовнішньоекономічна діяльність – це сукупність зовнішньоекономічних операцій у сфері господарської діяльності, які здійснює підприємство з метою отримання прибутку через створення та реалізацію конкурентних переваг внаслідок виходу на світовий ринок».
О.Є. Новіков, Т.Ш. Садридінєв [38, с. 185]	«Зовнішньоекономічна діяльність підприємств – це частина їх загальної діяльності, яка визначається як сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій підприємства відповідно до зовнішньоекономічних зв’язків держави, пов’язаних з виходом підприємства на зовнішній ринок та участю в зовнішньоекономічних операціях, напрями, форми та методи якої узагальнюються відповідно до процесу виробництва згідно із цілями та задачами підприємства щодо його функціонування та розвитку».
Л.В. Торгова, О.В. Хитра [72, с. 17]	«Зовнішньоекономічною діяльністю підприємств є сукупність виробничо-господарських, організаційно-економічних і оперативно-комерційних функцій підприємства, пов’язаних з його виходом на зовнішній ринок та участю в зовнішньоекономічних операціях».
Н.М. Тюріна, Н.С. Карвацка [73, с. 162]	«Зовнішньоекономічна діяльність – це діяльність міжнародних організацій, держав та господарюючих суб’єктів різних країн з виконання зовнішньоекономічних операцій інноваційно-інвестиційного, фінансового та торговельного спрямування на взаємовигідних умовах з дотриманням чинних законодавств, а також участь їх у міжнародному розподілі та кооперації праці для забезпечення розвитку національних соціально-економічних систем макро- і мікрорівнів».

Аналіз наукових підходів до визначення сутності поняття «зовнішньоекономічна діяльність» показує, що більшість дослідників розглядають її як складний багатогранний процес, який охоплює різні аспекти міжнародних економічних відносин. Так, О.І. Бондарчук акцентує увагу на ролі зовнішньоекономічної діяльності у розвитку національної економіки, розглядаючи її як діяльність суб'єктів господарювання, спрямовану на виробництво, реалізацію та споживання продукції на внутрішньому й зовнішньому ринках. А.С. Бохан, О.М. Бурлаков і Р.С. Дяків трактують її як форму міжнародної торговельно-економічної співпраці, що охоплює експортно-імпортні операції, інвестиції та спільні проекти.

А.В. Ковалевська наголошує на теоретико-практичному аспекті, визначаючи зовнішньоекономічну діяльність як систему знань і дій, пов'язаних із проведенням міжнародних комерційних операцій. На думку Я.П. Машталіра, ця діяльність є інструментом формування конкурентних переваг підприємства на світовому ринку. Подібної позиції дотримуються О.Є. Новіков і Т.Ш. Садридінов, які підкреслюють функціональну сутність зовнішньоекономічної діяльності як частини загальної діяльності підприємства, спрямованої на його розвиток і участь у зовнішніх зв'язках.

Л.В. Торгова та О.В. Хитра розглядають її з практичної точки зору як комплекс господарських, організаційних і комерційних функцій, необхідних для виходу підприємства на міжнародний ринок. У свою чергу, Н.М. Тюріна та Н.С. Карвацка пропонують більш широкий підхід, розглядаючи зовнішньоекономічну діяльність не лише на рівні підприємств, а й у контексті взаємодії держав та міжнародних організацій у межах світового господарства.

Отже, узагальнюючи наведені підходи, можна зробити висновок, що зовнішньоекономічна діяльність – це сукупність економічних, організаційних та правових процесів, пов'язаних із взаємодією національних і зарубіжних суб'єктів господарювання, яка здійснюється через експортно-імпортні операції, інвестиції, спільні проекти та інші форми міжнародного співробітництва з метою

отримання економічних вигод і підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку.

Також, в правовому полі основним нормативним документом, що визначає правові засади здійснення зовнішньоекономічної діяльності в Україні, є Закон України від 16.04.1991 р. № 959 «Про зовнішньоекономічну діяльність в Україні». Відповідно до його положень, «зовнішньоекономічна діяльність – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що мають місце як на території України, так і за її межами» [64].

Таким чином, нормативні акти трактують зовнішньоекономічну діяльність як форму господарської взаємодії, що передбачає участь національних та іноземних суб'єктів у міжнародних економічних процесах, пов'язаних із переміщенням товарів, послуг, капіталу та трудових ресурсів через митний кордон України.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства є багатогранним процесом, що охоплює різні напрями взаємодії із закордонними партнерами. Вона не обмежується лише експортом чи імпортом товарів, а включає комплекс взаємопов'язаних економічних, фінансових, інвестиційних та науково-технічних операцій. Така діяльність забезпечує інтеграцію підприємства у світову економіку, сприяє підвищенню його конкурентоспроможності та розвитку інноваційного потенціалу. З метою узагальнення основних напрямів зовнішньоекономічної діяльності підприємства доцільно розглянути їх структуру, подану на рис. 1.1.

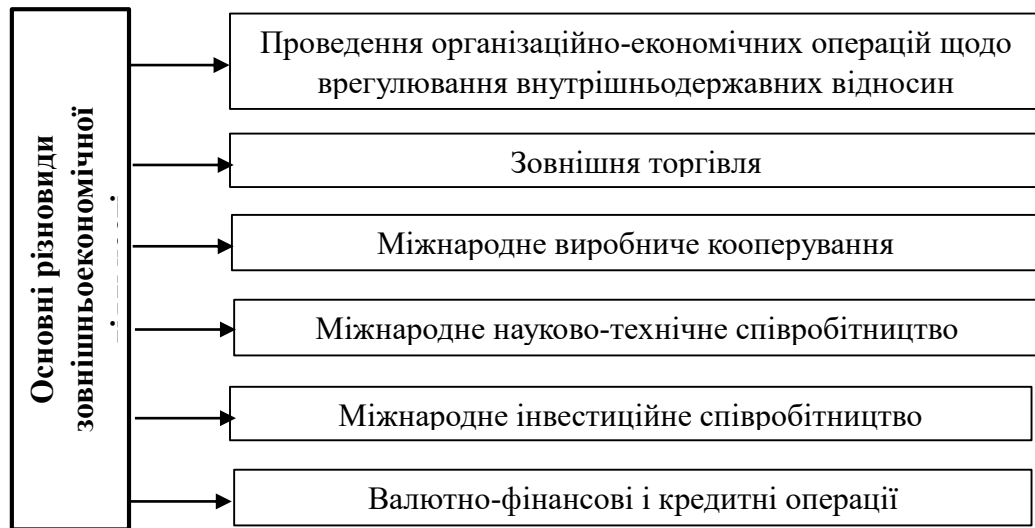

Рис. 1.1. Основні різновиди зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: сформовано автором на основі [47]

Кожний із різновидів зовнішньоекономічної діяльності здійснюється у відповідних формах. Формами зовнішньої торгівлі є експорт, імпорт, реекспорт, реімпорт. Формами виробничої кооперації – спільне виробництво на основі спеціалізації, спільні підприємства тощо. Різновиди зовнішньоекономічної діяльності також можна узагальнити відповідно до профілю здійснення такої діяльності, за характером проведення зовнішньоторговельних операцій, належності капіталу, розподілу доходу у спільних підприємствах [47].

Таким чином, «зовнішньоекономічна діяльність» є агрегованим поняттям, яке визначає не лише вид операції, а і певну її форму здійснення, тому класифікації зовнішньоекономічної діяльності можна зобразити наступним чином (рис.1.2).

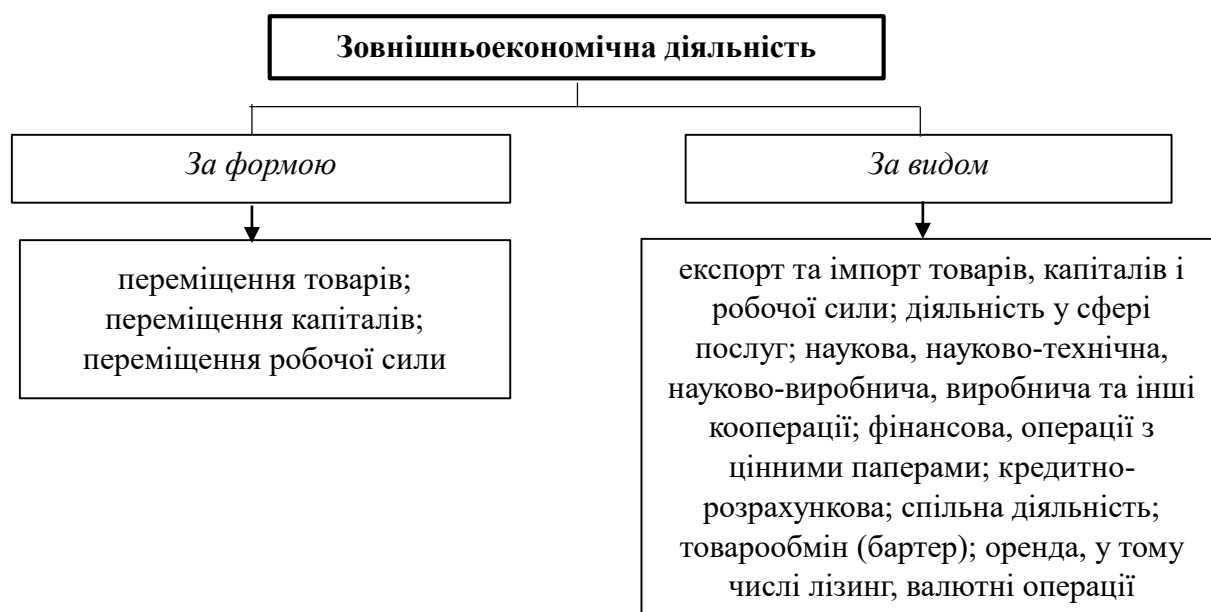

Рис. 1.2. Класифікаційні ознаки поняття «зовнішньоекономічна діяльність»

Джерело: сформовано автором на основі [26, с.116]

Отже, наведений рисунок відображає класифікаційні ознаки поняття «зовнішньоекономічна діяльність», що дозволяє розглядати її як багатокомпонентну систему, яка охоплює різні напрями міжнародної взаємодії підприємства. Залежно від підходу, зовнішньоекономічну діяльність можна класифікувати за формою переміщення товарів, капіталів і робочої сили, а також за видом експортно-імпортні операції, науково-технічне, виробниче, фінансове, інвестиційне співробітництво тощо. Така класифікація дає змогу глибше усвідомити сутність і структуру зовнішньоекономічних процесів, а також визначити місце експортних операцій як ключового елемента у системі міжнародної діяльності підприємства.

Зовнішньоекономічна діяльність реалізується на двох взаємопов'язаних рівнях макроекономічному та мікроекономічному. На макроекономічному рівні вона відображає зовнішньоекономічну політику держави, спрямовану на розвиток міжнародних економічних відносин, регулювання експорту та імпорту, залучення іноземних інвестицій, участь у міжнародних організаціях і угодах. Держава виступає як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, що формує

законодавчу базу, систему митно-тарифного регулювання, а також створює сприятливі умови для інтеграції національної економіки у світове господарство.

На мікроекономічному рівні зовнішньоекономічна діяльність здійснюється безпосередньо підприємствами, організаціями та установами, які вступають у господарські відносини з іноземними партнерами. Вони реалізують зовнішньоторговельні, інвестиційні, виробничі, науково-технічні та інші форми співробітництва, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності, розширення ринків збуту, залучення новітніх технологій і ресурсів. Таким чином, ефективна взаємодія між макро- та мікрорівнями забезпечує цілісність системи зовнішньоекономічних зв'язків країни та сприяє її сталому економічному розвитку.

Статтею 3 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність в Україні» передбачено, що суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні є:

- «фізичні особи – громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають цивільну правоздатність і дієздатність згідно з законами України і постійно проживають на території України;
- юридичні особи, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України, в тому числі юридичні особи, майно та/або капітал яких є повністю у власності іноземних суб'єктів господарської діяльності;
- об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно з законами України, але мають постійне місцезнаходження на території України і яким цивільно-правовими законами України не заборонено здійснювати господарську діяльність;
- філії та представництва юридичної особи, утвореної відповідно до законодавства іноземної держави;
- спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України; – державні замовники у сфері оборони;

– інші суб'єкти господарської діяльності, передбачені законами 24 України» [64].

На рис. 1.3 систематизовано основних суб'єктів здійснення ЗЕД.

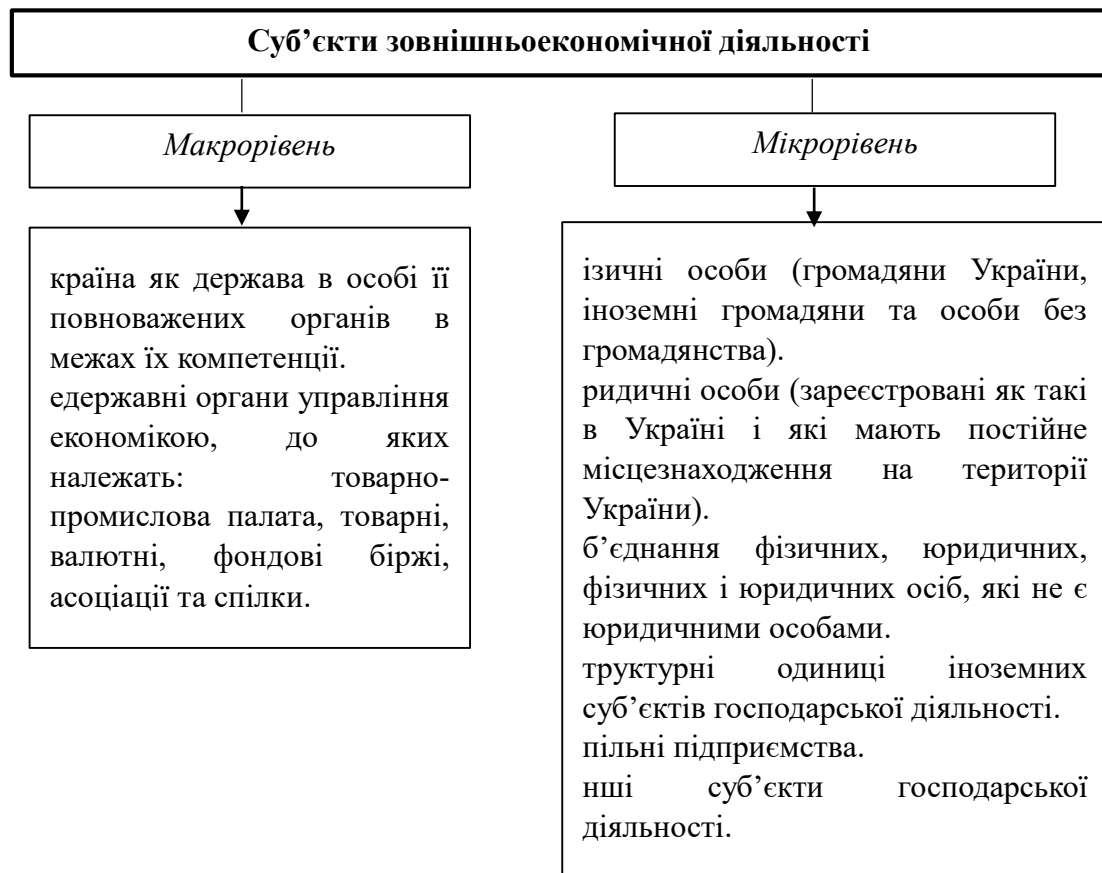

Рис. 1.3. Систематизований перелік суб'єктів ЗЕД

Джерело: сформовано автором на основі [26, с.177, с.124]

Після аналізу суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності важливо ознайомитися з її структурою та напрямками. Стаття 4 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність в Україні» пропонує систематизований перелік видів діяльності, що відображає різноманітність форм участі українських підприємств у міжнародному економічному середовищі:

- «експорт та імпорт товарів, капіталів та робочої сили;
- надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, в тому числі виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, агентських, консигнаційних, управлінських, облікових, юридичних, туристичних та інших; надання

вищезгаданих послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності України;

- наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності; навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі;

- міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами;

- кредитні та розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності; створення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності банківських, кредитних та страхових установ за межами України; створення іноземними суб'єктами господарювання зазначених установ на території України;

- спільна підприємницька діяльність між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності, що включає створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном як на території України та і за її межами;

- підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності; аналогічна діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України;

- організація та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів, що здійснюються на комерційній основі, за участю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; організація та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібної торгівлі на території України за іноземну валюту у передбачених законами України випадках;

- товарообмінні (бартерні) операції та інша діяльність, побудована на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

– орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

– операції по придбанню, продажу та обміну валюти на валютних аукціонах, регульованих грошових ринках та на міжбанківському валютному ринку;

– роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності як на території України, та і за її межами; роботи іноземних фізичних осіб на контрактній оплатній основі з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності як на території України, та і за її межами;

– інші види зовнішньоекономічної діяльності, не заборонені прямо і у виключній формі законами України» [64].

Розглянувши сутність і структуру зовнішньоекономічної діяльності підприємства, а також її класифікаційні ознаки за формами та видами, доцільно зосередитися на експорті як одному із ключових елементів даної діяльності. Експортні операції займають особливе місце серед інших напрямів ЗЕД, оскільки вони безпосередньо забезпечують вихід українських товарів та послуг на міжнародні ринки, сприяють збільшенню доходів підприємства, підвищенню його конкурентоспроможності та інтеграції у світову економіку. Вивчення експорту дозволяє глибше зрозуміти механізми реалізації зовнішньоекономічної діяльності на практиці та визначити роль окремих суб'єктів у міжнародному обігу товарів і капіталу.

Для глибшого розуміння ролі та механізмів експортних операцій доцільно спершу розглянути саме визначення поняття «експорт», його зміст, ознаки та місце у системі зовнішньоекономічних процесів.

Зокрема, у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність в Україні» визначено: «експорт (експорт товарів) – продаж товарів українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів» [64].

Тоді як Митним кодексом України надано наступне визначення: «експорт (остаточне вивезення) – це митний режим, відповідно до якого українські товари випускаються для вільного обігу за межами митної території України без зобов’язань щодо їх зворотного ввезення» [29].

Визначення поняття «експорт» у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та Митному кодексі України відображають різні аспекти цього економічного явища. Закон надає більш широке економічне тлумачення, акцентуючи увагу на продажі товарів українськими суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним партнерам, включаючи можливість оплати в негрошовій формі, реекспорт та вивезення товарів як через митний кордон, так і без такого вивезення, що підкреслює комерційну та суб’єктну складову експорту. Водночас Митний кодекс надає формально-технічне визначення, розглядаючи експорт як митний режим остаточного вивезення товарів для вільного обігу за межами митної території України без зобов’язань щодо їх повернення, що акцентує увагу на процедурно-юридичному аспекті та контролі переміщення товарів через державний кордон. Таким чином, обидва підходи є взаємодоповнюваними: закон концентрується на економічній сутності та функціонуванні суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, тоді як Митний кодекс регламентує механізм вивезення та митного оформлення товарів, що дозволяє комплексно оцінювати експорт як об’єкт наукового та практичного аналізу.

Для поглиблення розуміння сутності «експорту» та «експортної діяльності» розглянемо тлумачення даних понять у науковій літературі (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Визначення поняття «експорт» та «експортна діяльність»

Автор, джерело	Визначення поняття
О.Мельник, М.Нагірна [28]	«Експортна діяльність підприємства – це низка взаємопов’язаних операцій, що передбачають продаж товарів з обов’язковим переміщенням їх через митний кордон з метою надання у володіння цієї продукції партнеру з-за кордону» [49]
О.Шкурupій, В.Гончаренко І.Артеменко [75]	«Експорт - продаж товарів чи послуг, що були виготовлені на території країни-експортера суб’єктам країни імпортера» [92]

А. Череп, О. Ортинська [74]	«Експортна діяльність підприємств – це узгоджена послідовність виконання конкретних етапів виходу підприємства на зовнішній ринок» [90]
В. Кравченко та ін.	Експортна діяльність підприємства включає всі етапи процесу експорту, від підготовки продукції до вивезення її за кордон, включаючи маркетингові дослідження, переговори з потенційними покупцями, виробництво, логістику та дотримання міжнародних торговельних правил і угод.
Ковтуненко Н., Козлова А. [25]	Експортна діяльність підприємства відноситься до процесу продажу товарів, послуг або інших продуктів за межі власної країни. Вона включає у себе виробництво, маркетинг, логістику та інші дії, спрямовані на здійснення експортних операцій.
Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. [43]	Експорт - вивезення товару або капіталу за кордон самостійно або із залученням послуг незалежних маркетингових посередників.
Сіденко В. Р. [70]	Експорт - вивезення за кордон товарів, проданих іноземному покупцеві або призначених для продажу на закордонному ринку чи перероблення в іншій країні.

Джерело: сформовано автором

Проаналізувавши подані у таблиці підходи різних авторів до визначення понять «експорт» та «експортна діяльність», можна зробити узагальнений висновок щодо їх змістового наповнення. Експорт у більшості наукових трактувань розглядається як процес вивезення товарів, послуг або капіталу за межі країни з метою їх реалізації іноземним покупцям. Зокрема, Завадський Й. С., Осовська Т. В. та Юшкевич О. О. визначають експорт як вивезення товару або капіталу за кордон самостійно або із залученням послуг незалежних маркетингових посередників, тоді як Сіденко В. Р. акцентує увагу на його сутності як продажу товарів, призначених для закордонного ринку чи перероблення в іншій країні. У свою чергу, поняття «експортна діяльність» трактується авторами як сукупність взаємопов'язаних дій, спрямованих на забезпечення виходу підприємства на зовнішній ринок. Так, Мельник О. та Нагірна М. підкреслюють, що експортна діяльність є низкою операцій, пов'язаних із продажем товарів, які обов'язково перетинають митний кордон, а Череп А. В. та Ортинська О. розглядають її як узгоджену послідовність виконання етапів виходу підприємства на зовнішній ринок. Подібного підходу дотримуються Кравченко В. та інші, які визначають експортну діяльність як

процес, що охоплює всі етапи здійснення експорту – від підготовки продукції, проведення маркетингових досліджень та переговорів з іноземними партнерами до дотримання міжнародних торговельних угод і логістичного супроводу. Ковтуненко Н. та Козлова А. уточнюють, що експортна діяльність охоплює виробничі, маркетингові та організаційно-логістичні аспекти продажу товарів за межі власної країни. Узагальнюючи наведені підходи, можна зробити висновок, що експорт відображає безпосередній акт продажу та вивезення товару за межі держави, тоді як експортна діяльність є більш широким поняттям, яке охоплює комплекс організаційно-економічних заходів, спрямованих на підготовку, здійснення та управління процесом експорту. Таким чином, експорт можна розглядати як кінцевий результат експортної діяльності, а останню – як систему управлінських, виробничих і комунікаційних процесів, що забезпечують вихід підприємства на зовнішній ринок.

Разом із тим, експорт є тим видом діяльності, що підлягає значному регулюванню з боку державних органів, що охоплює і як саму процедуру здійснення та виконання митних формальностей, так і встановлення певних квот та обмежень щодо певних категорій товарів чи їх обсягу.

Зокрема, держава регулює перелік товарів, експорт або імпорт яких заборонено чи обмежено з міркувань національної безпеки, охорони здоров'я, захисту навколишнього природного середовища та виконання міжнародних зобов'язань України. Такі заборони покликані забезпечити економічну стабільність, запобігти відтоку стратегічно важливих ресурсів та сприяти ефективному контролю за переміщенням товарів через митний кордон. Нижче подано узагальнений перелік товарів, експорт та імпорт яких заборонено на території України (табл. 1.3).

Перелік товарів експорт і імпорт яких підлягає забороні

Категорія товарів	Опис заборони
Предмети культурної спадщини	Заборонено вивезення з території України предметів, що мають культурну, історичну або художню цінність і підлягають державній охороні.
Небезпечні відходи та токсичні речовини	Не дозволяється експорт небезпечних відходів, токсичних або радіоактивних матеріалів без відповідного дозволу державних органів.
Рідкісні види флори і фауни	Заборонено вивезення рідкісних або зникаючих видів тварин і рослин, їхніх частин або похідних без спеціального дозволу відповідно до міжнародних угод.
Зброя та військова техніка	Заборонено імпорт і експорт зброї, військової техніки та вибухових речовин, окрім випадків, передбачених державними програмами.
Продукція стратегічного значення	Не дозволяється експорт стратегічних ресурсів, зокрема сировини, корисних копалин або матеріалів, що мають важливе значення для національної безпеки.
Інші заборонені категорії	До заборонених належать товари, які можуть завдати шкоди здоров'ю населення, навколишньому середовищу або суперечать міжнародним договорам України.

Джерело: сформовано автором на основі [26, с.132]

Відповідно до частини 2 статті 83 Митного кодексу України визначено такі умови для поміщення товарів у митний режим експорту:

- подати митному органу, що здійснює випуск товарів у митному режимі експорту, документи на такі товари;
- сплатити митні платежі, якими відповідно до закону обкладаються товари під час вивезення за межі митної території України у митному режимі експорту;
- виконати вимоги щодо застосування передбачених законом заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- у випадках, встановлених законодавством, подати митному органу дозвіл на проведення зовнішньоекономічної операції з вивезення товарів у третю країну (реекспорт) [29].

Також, до однієї із категорій експорту відносять реекспорт – це митний режим, відповідно до якого товари, що були раніше ввезені на митну територію України або на територію вільної митної зони, вивозяться за межі митної

території України без сплати вивізного мита та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [29].

Митний режим реекспорту застосовується до товарів, які раніше були ввезені на митну територію України та мали статус іноземних, у таких випадках:

1. Товари перебували під митним контролем і не були поміщені в жодний митний режим, включаючи випадки обмежень чи заборон на їх ввезення.
2. Товари були поміщені у митний режим тимчасового ввезення і вивозяться у тому самому стані, за винятком природних змін під час транспортування або зберігання, або змін, дозволених у цьому режимі.
3. Товари були поміщені у митний режим переробки на митній території та вивозяться у тому самому стані або у вигляді продуктів, залишків чи відходів переробки, з урахуванням природних змін.
4. Товари перебували на митному складі і вивозяться у тому самому стані, з урахуванням природних змін під час транспортування та зберігання.
5. Товари, які були поміщені у митний режим імпорту, повертаються нерезиденту через невиконання умов зовнішньоекономічного договору, якщо:
 - вони вивозяться протягом шести місяців з дати поміщення;
 - перебувають у тому самому стані, за винятком природних змін під час транспортування, зберігання або використання, що виявили недоліки.
6. Товари, які були помилково ввезені на митну територію України.

У відповідності до частини 4 статті 86 МКУ визначено такі умови для поміщення товарів у митний режим реекспорту:

- подати митному органу, що здійснює випуск товарів, документи на такі товари;
- надати митному органу документи та відомості, необхідні для ідентифікації товарів, що реекспортуються;
- у випадках, встановлених законодавством, подати митному органу дозвіл на проведення зовнішньоекономічної операції з реекспорту цих товарів [29].

Отже, експорт є тим видом діяльності, який безпосередньо впливає на формування економічного потенціалу країни, забезпечує надходження іноземної валюти, сприяє зростанню виробничого і технологічного потенціалу підприємств та розвитку окремих галузей економіки. Він виступає не лише як комерційна операція, а й як стратегічний інструмент інтеграції національної економіки у світові економічні процеси, формування міжнародних економічних зв'язків та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників. Тоді як, експортна діяльність підприємства є багаторівневою системою, яка охоплює економічні, організаційні, правові та стратегічні аспекти, і водночас слугує ключовим механізмом реалізації зовнішньоекономічної політики держави. Вона дозволяє забезпечити стійке функціонування підприємств на зовнішньому ринку, підвищити їхню конкурентоспроможність, а також сприяти економічній стабільності та розвитку країни в цілому.

1.2. Нормативно-правове регулювання операцій з експорту товарів та їх облікове забезпечення

Нормативно-правове регулювання операцій з експорту товарів є ключовим елементом зовнішньоекономічної діяльності підприємства, оскільки саме воно визначає порядок здійснення експортних операцій, оформлення документів, облік доходів і витрат, а також правила взаємодії з контролюючими органами. Експорт товарів передбачає переміщення продукції за межі митної території України, що супроводжується виконанням вимог митного, податкового, валютного та бухгалтерського законодавства. Дотримання встановлених норм гарантує законність операцій, мінімізує ризики штрафних санкцій та сприяє ефективному управлінню зовнішньоекономічними контрактами.

Основні вимоги до здійснення експорту регламентуються Митним кодексом України, Податковим кодексом, Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та низкою підзаконних актів. Важливе значення мають також міжнародні договори, угоди про вільну торгівлю та

правила Інкотермс, які визначають умови постачання товарів. У сфері бухгалтерського обліку експортні операції відображаються відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або Міжнародних стандартів фінансової звітності.

Особливу увагу приділяють обліку доходів від реалізації, курсових різниць, податку на додану вартість та відображенню розрахунків із закордонними контрагентами, оскільки належна організація обліку дає змогу своєчасно формувати достовірну звітність і забезпечувати фінансову прозорість підприємства. У табл. 1.4 розглянемо основні нормативні акти, що регулюють порядок здійснення експортних операцій.

Таблиця 1.4

Система нормативно-правових актів, що регулюють порядок здійснення операцій з експорту товарів

Нормативний акт	Характеристика нормативного акту
Митний кодекс України [29]	Визначає правові, економічні та організаційні засади митної справи в Україні, встановлює порядок переміщення товарів через митний кордон, процедури митного контролю, оформлення, декларування та визначення митних режимів, зокрема експорту. Забезпечує дотримання правил міжнародної торгівлі та митного законодавства при здійсненні експортних операцій
Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [64]	Регулює правові основи здійснення зовнішньоекономічних операцій суб'єктами господарювання, визначає принципи свободи підприємництва у зовнішній торгівлі, порядок укладання, виконання та припинення зовнішньоекономічних договорів (контрактів). Встановлює права та обов'язки учасників зовнішньоекономічної діяльності, а також відповідальність за порушення законодавства у цій сфері
Закон України «Про валюту і валютні операції» [50]	Визначає основи валютного регулювання та контролю в Україні, порядок проведення валютних операцій, у тому числі розрахунків за експортними контрактами. Встановлює правила використання іноземної валюти, відкриття рахунків за кордоном, строки повернення валютної виручки та відповідальність за порушення валютного законодавства
Постанова Правління НБУ Про затвердження «Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті»	Регламентує порядок проведення валютних операцій між резидентами та нерезидентами, визначає захисні заходи у сфері валютного регулювання. Встановлює граничні строки розрахунків за експортними контрактами, порядок купівлі, переказу та обліку іноземної валюти, а також вимоги щодо валютного контролю банків

Наказ Міністерства фінансів № «Про затвердження форми митної декларації та правил її заповнення» [62]	Встановлює єдину форму митної декларації, яка використовується для оформлення експортних та імпорتنих операцій, а також порядок її заповнення. Містить вимоги до структури, змісту та кодування даних, що забезпечує правильність оформлення митних документів при експорті товарів
Наказ Міністерства фінансів № «Про затвердження Порядку проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення»	Визначає процедуру проведення митного огляду і переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України. Регулює порядок взаємодії митних органів і суб'єктів ЗЕД під час контролю, фіксації результатів огляду та складання відповідних актів
Постанова Правління НБУ «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» [65]	Установлює особливості функціонування банківської системи в умовах воєнного стану, зокрема порядок здійснення валютних операцій, платежів і розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами. Визначає тимчасові обмеження на проведення операцій у валюті та порядок валютного контролю в період воєнного стану

Джерело: сформовано автором

Обмеження строків розрахунків при здійсненні операцій з експорту товарів є важливим інструментом валютного регулювання, спрямованим на забезпечення своєчасного надходження валютної виручки до України та запобігання відтоку капіталу за кордон. Відповідно до частини 2 статті 13 Закону України «Про валюту і валютні операції» встановлено, що у разі визначення Національним банком України (НБУ) граничного строку розрахунків за операціями резидентів з експорту товарів, грошові кошти мають бути зараховані на рахунки резидентів у банках України у строки, передбачені зовнішньоекономічними договорами, але не пізніше строку, визначеного НБУ. Відлік строку розрахунків починається з дня митного оформлення продукції, що експортується, або, у разі експорту робіт, послуг чи прав інтелектуальної власності, – з дати оформлення відповідного акта, інвойсу чи іншого документа, що підтверджує факт надання таких послуг [50].

Постановою Правління НБУ від 24 лютого 2022 року № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» визначено, що на

період дії воєнного стану граничні строки розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів становлять 180 календарних днів [65].

Таке обмеження застосовується до операцій, здійснених з 5 квітня 2022 року, і має на меті забезпечення валютної стабільності в умовах воєнного часу. Водночас відповідно до постанови НБУ від 14 травня 2019 року № 67 «Про встановлення винятків та (або) особливостей запровадження граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів» для окремих категорій продукції, зокрема товарів, що класифікуються за кодами УКТ ЗЕД 1001, 1002, 1003, 1004, 1005, 1201, 1205, 1206 00, 1507, 1512, 1514, 2306, передбачено скорочені строки розрахунків. З 11 листопада 2023 року до 11 липня 2024 року граничний строк становив 90 календарних днів, а починаючи з 12 липня 2024 року – 120 календарних днів [64].

Порядок контролю за дотриманням граничних строків розрахунків регламентовано Інструкцією про порядок валютного нагляду банків за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів, затвердженою постановою НБУ від 2 січня 2019 року № 7 [55]. Відповідно до пункту 7 розділу II цієї Інструкції, банк починає відлік строку розрахунків з дати оформлення митної декларації типу ЕК-10 «Експорт» або ЕК-11 «Реекспорт», якщо товар підлягає митному оформленню. У випадку, коли продукція не потребує митного оформлення, відлік розпочинається з дати підписання акта або іншого документа, який підтверджує поставку товару нерезиденту. Згідно з пунктом 9 розділу III Інструкції № 7, банк завершує валютний нагляд після повного зарахування виручки на рахунок резидента або у разі, якщо сума незавершених розрахунків не перевищує встановлену незначну суму.

Порушення встановлених НБУ строків розрахунків тягне за собою нарахування пені відповідно до вимог статті 13 Закону України «Про валюту і валютні операції» [50]. Пеня нараховується за кожен день прострочення в розмірі 0,3% від суми непогашених коштів або вартості недопоставленого товару, але її загальний розмір не може перевищувати суму заборгованості. Згідно з

підпунктом 4 пункту 3 розділу I Інструкції № 7, днем виникнення порушення вважається перший день після закінчення граничного строку розрахунків, визначеного НБУ або відповідним висновком регулятора [55]. Таким чином, нарахування пені розпочинається з наступного дня після завершення дозволеного строку і триває до моменту зарахування коштів або завершення валютного нагляду банком.

Загалом, система обмеження строків розрахунків при експортних операціях виконує подвійну функцію – з одного боку, стимулює своєчасне надходження валютної виручки, а з іншого – виступає інструментом державного контролю за зовнішньоекономічними операціями в умовах підвищених ризиків для валютно-фінансової стабільності країни.

Також, у період дії воєнного стану в Україні було запроваджено новий механізм регулювання експорту окремих видів товарів – режим експортного забезпечення, який встановлено Законом України від 9 травня 2024 року № 3706-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей експорту окремих видів товарів у період дії воєнного стану».

Згідно з цим Законом, а також положеннями Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-XII, Податкового кодексу України (ПКУ) та Митного кодексу України (МКУ), урядом може тимчасово встановлюватися режим експортного забезпечення для визначених категорій товарів, серед яких – зернові, олійні культури, рослинні олії, мед, горіхи тощо. Такий режим передбачає, що здійснювати експорт цих товарів можуть лише зареєстровані платники ПДВ.

Експорт окремих видів товарів дозволено лише за умови дотримання мінімально допустимих експортних цін, що затверджуються Міністерством аграрної політики та публікуються на його офіційному сайті. Контракти, вартість яких нижча за такі ціни, є підставою для відмови в експорті.

Важливі зміни стосуються і податкового обліку: податкові накладні на експорт таких товарів повинні складатися окремо за кожним видом товару; їх

слід зареєструвати в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН) до подання митної декларації; у податковій накладній зазначається лише один код товару за УКТ ЗЕД; можливе застосування ставок 14 %, 20 % або 0 % залежно від виду товару та виконання певних критеріїв.

Платники, які сумлінно виконують валютні зобов'язання (зокрема, мають не більш як 20 % прострочених надходжень від експорту за останні 12 місяців), можуть застосовувати нульову ставку ПДВ.

Для забезпечення прозорості операцій передбачено послідовну систему розрахунків коригування, які дозволяють уточнювати податкові показники лише на певних етапах експорту – до митного оформлення, після оформлення та після завершення розрахунків.

Таким чином, запровадження режиму експортного забезпечення у воєнний період має на меті контроль за зовнішньоекономічними операціями, запобігання виведенню стратегічних товарів за заниженими цінами та забезпечення стабільних надходжень валютної виручки до держави.

Нормативно-правове забезпечення обліку операцій з експорту товарів визначає єдині правила ведення бухгалтерського обліку, визнання доходів, відображення валютних операцій і складання фінансової звітності підприємств-експортерів. Основні нормативні акти, що регулюють облік експортних операцій, наведено у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Система нормативно-правових актів, що становлять облікове забезпечення операцій з експорту товарів

Нормативний акт	Характеристика нормативного акту
Податковий кодекс України [49]	Визначає систему оподаткування в Україні, порядок обчислення та сплати податків, зокрема, податку на додану вартість при здійсненні експортних операцій
НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [58]	Встановлює порядок відображення в бухгалтерському обліку операцій в іноземній валюті та визначення курсових різниць. Регламентує перерахунок монетарних статей у зв'язку зі зміною валютного курсу, порядок відображення доходів і витрат від курсових різниць у фінансовій звітності

НП(С)БО 15 «Дохід» [57]	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства, порядок їх визнання та оцінки. Згідно зі стандартом, дохід від експорту товарів визнається за умови передачі покупцеві ризиків і вигод, пов'язаних із правом власності на продукцію, а також регулює відображення доходів від реалізації в іноземній валюті та порядок їх подальшої переоцінки
НП(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» [59]	Визначає вимоги до розкриття у фінансовій звітності інформації про операції з пов'язаними сторонами, зокрема, у межах зовнішньоекономічної діяльності. Забезпечує прозорість звітності шляхом розкриття суттєвих операцій між пов'язаними підприємствами, що можуть впливати на фінансові результати та показники діяльності суб'єкта господарювання
МСФЗ 15 «Виручка за договорами із клієнтами»	Установлює єдину модель визнання виручки, яка ґрунтується на передачі контролю над товарами або послугами покупцю. Визначає п'ять етапів аналізу договору для визнання доходу, включно з ідентифікацією зобов'язань, встановленням ціни операції та моментом її виконання. Для експортних операцій МСФЗ 15 регулює порядок визнання виручки в умовах міжнародних контрактів із застосуванням Інкотермс
МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» [31]	Визначає принципи обліку операцій в іноземній валюті, порядок перерахунку фінансової звітності закордонних підрозділів та відображення курсових різниць. Стандарт передбачає єдині правила визначення функціональної валюти підприємства та перерахунку результатів діяльності в іншу валюту подання звітності
МСБО 24 «Розкриття інформації про пов'язані сторони» [32]	Регламентує вимоги щодо розкриття у фінансовій звітності інформації про відносини з пов'язаними сторонами, характер таких операцій і потенційні ризики впливу на фінансові результати

Джерело: сформовано автором

Порівняння підходів до обліку експортних операцій за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності свідчить про наявність певних відмінностей у методології їх відображення.

Згідно з вимогами НП(С)БО, дохід від реалізації продукції визнається у момент переходу права власності на товари та передачі пов'язаних із ними ризиків і вигод покупцю. Водночас у системі МСФЗ застосовується більш деталізована п'ятиетапна модель визнання виручки, що передбачає

ідентифікацію договору, визначення зобов'язань, оцінку ціни операції, розподіл цієї ціни між зобов'язаннями та визнання доходу в момент їх виконання.

Щодо оцінки доходу, у національній системі обліку він визначається за справедливою вартістю отриманої компенсації. У МСФЗ ціна операції розглядається як сума, яку підприємство очікує отримати в обмін на передачу товарів або надання послуг.

Курсові різниці за НП(С)БО визнаються у складі інших доходів або витрат підприємства, залежно від їх економічної сутності. У міжнародній практиці вони також відображаються у прибутку або збитку відповідного звітного періоду, проте з більш детальними вимогами щодо розкриття впливу валютних ризиків.

Питання розкриття інформації у звітності також має свої особливості. Національні стандарти вимагають відображення основних видів доходів, а також курсових різниць, що виникають під час здійснення експортних операцій. У МСФЗ підхід є ширшим: необхідно розкривати дані не лише про доходи, а й про методи їх оцінки, управління валютними ризиками та політику щодо використання іноземної валюти.

Крім того, МСФЗ висувають розширені вимоги до розкриття інформації про операції з пов'язаними сторонами, включаючи обсяг таких операцій, характер взаємовідносин і потенційний вплив на фінансові результати підприємства. У НП(С)БО аналогічна вимога також існує, але носить більш загальний характер і передбачає розкриття лише суттєвих операцій, які можуть вплинути на фінансові показники.

Отже, міжнародні стандарти забезпечують більш глибоке, гнучке та деталізоване відображення експортних операцій, тоді як національні стандарти мають спрощений, але зрозумілий для практичного застосування підхід.

Загалом, нормативно-правове та облікове регулювання експортних операцій в Україні є важливою складовою системи державного контролю за зовнішньоекономічною діяльністю. Умови поміщення товарів у митний режим експорту та реекспорту, передбачені Митним кодексом України, визначають чіткі вимоги до суб'єктів господарювання, які здійснюють зовнішньоторговельні

операції. Зокрема, законодавство встановлює обов'язковість подання відповідних документів до митних органів, сплати митних платежів, а також дотримання заходів нетарифного регулювання, що сприяє прозорості та законності експортних процесів.

Особливу увагу держава приділяє регулюванню експорту товарів, які мають стратегічне, культурне, екологічне або безпекове значення. Встановлені обмеження та заборони на вивезення окремих категорій продукції (предметів культурної спадщини, небезпечних відходів, зброї, стратегічних ресурсів тощо) спрямовані на захист національних інтересів, культурних цінностей та навколишнього середовища. У період воєнного стану такі обмеження набувають особливої актуальності, оскільки сприяють запобіганню вивезенню стратегічно важливих ресурсів за межі держави.

Водночас ефективне ведення обліку експортних операцій забезпечується дотриманням вимог бухгалтерських стандартів – як національних, так і міжнародних, що регламентують порядок відображення валютних операцій, визнання курсових різниць, оцінку активів і зобов'язань у іноземній валюті.

1.3. Анотований огляд наукової та періодичної літератури щодо оцінки проблематики обліку та оподаткування операцій з експорту товарів

У сучасних умовах активної інтеграції України до світового економічного простору питання правильного відображення експортних операцій в бухгалтерському обліку та їх податкових наслідків набуває особливого значення. Дослідження у цій галузі охоплюють як теоретичні аспекти визначення сутності експорту, так і практичні підходи до його документального оформлення, валютного контролю, облікового відображення та оподаткування. Значну увагу науковці приділяють аналізу нормативно-правової бази, що регулює експортну діяльність, її узгодженості з міжнародними стандартами фінансової звітності. У працях сучасних авторів також розглядаються питання вдосконалення методики бухгалтерського обліку валютних операцій, визначення курсових різниць,

відображення доходів від експорту у фінансовій звітності. Водночас періодичні видання висвітлюють актуальні проблеми, пов'язані з нестабільністю валютного ринку, змінами у податковому законодавстві та особливостями оподаткування експорту в умовах воєнного стану. Розглянемо основні проблемні питання з обліку та оподаткування експортних операцій у табл. 1.6.

Таблиця 1.6

**Проблеми обліку та оподаткування операцій з експорту товарів, що
висвітлені у науковій літературі**

Автор, джерело	Проблема, що піднімається
Панасюк В., Птащенко О. та ін. [45]	Податкове, митне та валютне законодавство постійно змінюється через воєнний стан, що ускладнює діяльність бізнесу; вимоги євроінтеграції вимагають приведення української системи оподаткування та митних процедур у відповідність до стандартів Європейського Союзу; незважаючи на певне спрощення, зберігаються процедури ліцензування, квотування та митного оформлення, особливо для окремих категорій товарів; діють спеціальні норми Національного банку щодо строків розрахунків за експортно-імпортні операції, що обмежує гнучкість бізнесу;
Болдовська К., Ткаль Я., Гузь М. [5]	Складність оподаткування ПДВ через воєнний стан, що виражається у постійних змінах законодавства та нормотворчій турбулентності; специфіка оподаткування послуг, зокрема складність визначення місця постачання та застосування різних ставок ПДВ; жорсткі вимоги до документального оформлення операцій, включаючи оформлення митних декларацій та податкових накладних; складності валютного регулювання, такі як обмеження термінів розрахунків; облікові складнощі, пов'язані з необхідністю визначення курсових різниць та моменту визнання доходів;
Сирцева С., Лугова О., Боднар О. [69]	Складність обліково-податкового супроводу операцій імпорту без увезення та експорту без вивезення товарів, які не передбачають фізичного перетину митного кордону України; методичні, правові та практичні труднощі у визначенні моменту визнання доходів і витрат, формуванні податкових зобов'язань з ПДВ та прибутку, встановленні місця постачання, документальному оформленні та дотриманні вимог валютного контролю;
Дмитрів В. [16]	Затримки у відшкодуванні ПДВ для експортерів, що призводить до виведення з обороту їх оборотного капіталу, обмежує грошовий потік та погіршує фінансові можливості для розвитку бізнесу, інновацій та підвищення конкурентоспроможності на міжнародних ринках;

Романькова О., Урайчик К.]	Складність бухгалтерського та податкового обліку експортних операцій через необхідність дотримання численних законодавчих вимог; специфіка документального оформлення операцій в сучасних умовах; важливість правильного визначення моменту переходу права власності на товар та виникнення податкових зобов'язань; необхідність врахування валютних курсів та розрахунку курсових різниць при здійсненні розрахунків у іноземній валюті; особливості оподаткування ПДВ експортних операцій за ставкою 0% та умови їх застосування;
Панасюк М., Мужевич Н., Трубіцина О. [44]	Складнощі та невизначеності законодавчого та регуляторного середовища щодо обліку, оподаткування та митного оформлення експорту сільськогосподарської продукції в Україні; різне визначення поняття експорту у митному законодавстві та Законі «Про зовнішньоекономічну діяльність», що створює правову невизначеність; існуючі обмеження щодо визначення продукції як сільськогосподарської для цілей оподаткування, що впливає на застосування нульової ставки ПДВ та статусу групи єдиного податку; процедури отримання необхідних сертифікатів та документів для експорту, включно з фітосанітарними, ветеринарними та сертифікатами походження, є складними та різноманітними; валютне регулювання та контроль за отриманням валютного виторгу ускладнює проведення операцій, особливо в умовах воєнного стану;
Кащена Н., Яцюк О. [22]	Регульованість експортно-імпортних операцій в умовах воєнного стану; наявності обмежень на експорт і імпорт критично важливих для оборони товарів; зміни та спрощення митного оформлення, що потребують постійного контролю та адаптації; впровадженні тимчасових податків, мит та звільнень від оподаткування, що ускладнює прогнозування фінансових зобов'язань; вплив санкцій та обмежень на обсяги експорту та імпорту товарів і послуг; нестабільність законодавства через часті зміни нормативно-правових актів, що створює ризики помилок у обліку та оподаткуванні;
Вдовіченко Л. [8]	Ризик подвійного оподаткування; недосконалість порядку формування інформації про господарські операції, пов'язані із експортом товарів;
Ізмайлов Я. [21]	Існування невизначеності щодо формування і відображення в обліку курсових різниць; складнощі із визначенням дати визнання доходу в бухгалтерського обліку при здійсненні операцій з експорту товарів.

Джерело: сформовано автором

Аналіз наукових джерел свідчить, що облік і оподаткування операцій з експорту товарів в Україні залишаються складними та суперечливими сферами, що потребують постійного вдосконалення. Основні труднощі пов'язані з

частими змінами податкового, митного та валютного законодавства, особливо в умовах воєнного стану, коли нормативно-правові акти приймаються у спрощеному або тимчасовому порядку, що ускладнює ведення обліку, планування фінансових результатів і забезпечення достовірності звітності.

Дослідники підкреслюють, що одним із найпроблемніших аспектів є оподаткування ПДВ, зокрема визначення місця постачання послуг, застосування нульової ставки для експортних операцій та затримки у відшкодуванні податку. Значні труднощі виникають також при обліку курсових різниць, визначенні моменту визнання доходу та формуванні податкових зобов'язань у разі змін валютного курсу або відстрочених платежів.

Важливим чинником, що впливає на облік, є валютне регулювання – встановлення Національним банком строків розрахунків за зовнішньоекономічними договорами та контроль за надходженням валютної виручки, що обмежує гнучкість бізнесу та створює ризики фінансових санкцій.

Дослідники також наголошують на ризику подвійного оподаткування при здійсненні зовнішньоекономічних операцій, недосконалості порядку документального оформлення господарських операцій, а також на нестабільності нормативного середовища, що створює додаткові ризики помилок у бухгалтерському обліку.

Питання обліку та оподаткування операцій з експорту товарів, що висвітлені у періодичній літературі та онлайн платформах розглянуто у табл. 1.7.

Таблиця 1.7

Питання обліку та оподаткування операцій з експорту товарів, що висвітлені у періодичній літературі та онлайн платформах

Джерело	Питання, що розглядається
Стаття «Експорт товарів у період воєнного стану: облік і оподаткування», журнал «Податки & бухоблік» № 35	Стаття присвячена проблемам ПДВ-обліку в експортних операціях – зокрема застосуванню нульової ставки ПДВ, визначенню дати виникнення податкових зобов'язань, відображенню експорту у декларації, ролі посередників, «дешевому» або безоплатному експорту, а також нюансам, пов'язаним із поверненням нерезидентом товарів або експортом без фактичного вивезення.

Стаття «Бухгалтерський та податковий облік експортних операцій», журнал «Головбух»	У статті розглядаються практичні аспекти бухгалтерського та податкового обліку експортних операцій в Україні. Детально аналізується процедура оформлення експорту, порядок подання вантажної митної декларації та визначення моменту визнання доходу. Окрему увагу приділено відображенню курсових різниць при розрахунках у валюті згідно з НП(С)БО 21, а також застосуванню нульової ставки ПДВ до експортних поставок.
Стаття «Як заповнити ПН на експорт товарів: деталі від ДПС», портал «Дебет-Кредит»	Висвітлено практичні аспекти складання податкової накладної при експорті товарів за межі митної території України. У статті роз'яснюються вимоги податкового законодавства щодо застосування нульової ставки ПДВ та визначення дати виникнення податкових зобов'язань – дати оформлення митної декларації. Надано детальні рекомендації щодо заповнення окремих граф податкової накладної, зокрема вказівок щодо одиниць виміру, бази оподаткування, коду ставки 901 та особливостей зазначення даних про нерезидента. Також акцентується увага на правильному виборі коду причини «07» для позначення операції з експорту та необхідності коректного документального оформлення з метою уникнення податкових порушень.
Стаття «Все, що треба знати платникам ПДВ, про режим експортного забезпечення», портал «Бухгалтер 911»	Досліджено режим експортного забезпечення (РЕЗ), запровадженого в Україні з 1 грудня 2024 року. У статті розглядаються практичні аспекти експорту товарів-РЕЗ під час воєнного стану. Детально роз'яснюються умови, за яких зареєстровані платники ПДВ можуть здійснювати експорт стратегічно важливих товарів, таких як пшениця, кукурудза, сояшник, соєві боби, мед, горіхи та олії. Надаються рекомендації щодо складання окремої податкової накладної для кожного товару (ПН_РЕЗ), порядок реєстрації у Єдиному реєстрі податкових накладних, визначення мінімальної контрактної ціни та застосування ставок ПДВ (14% або 20%). Окремо акцентується увага на контролі подання митної декларації протягом 30 днів після реєстрації ПН_РЕЗ та наслідках несвоєчасного оформлення.
Стаття «Експорт сільгосппродукції: ліцензування, валютні розрахунки та оподаткування», журнал «Експертус Агро»	Стаття присвячена особливостям експорту сільськогосподарської продукції в умовах воєнного стану в Україні. Окрему увагу приділено ліцензуванню та квотуванню експорту, валютним розрахункам, валютному контролю та оподаткуванню експортних операцій. Розглянуто валютні обмеження, зокрема обов'язковість безготівкових розрахунків через банківські рахунки та правила продажу експортної виручки. Щодо оподаткування, описано особливості нарахування ПДВ, податку на прибуток та єдиного податку для аграріїв.

Стаття «Безоплатний експорт товару: що є базою оподаткування (із врахуванням актуальної позиції ДПС)», портал	У статті розглядаються особливості визначення бази оподаткування при безоплатному експорті товарів. Незалежно від мети операції (рекламні матеріали, зразки товарів, благодійна допомога), така операція підпадає під визначення «експорт товарів» і потребує складання податкової накладної. Автори наголошують, що базою оподаткування є договірна (контрактна) вартість товару, зазначена в митній декларації. Отже, у графі 7 податкової накладної щодо таких операцій повинна бути зазначена ціна 0 грн. Таку податкову накладну необхідно складати та реєструвати в ЄРПН у звичайному порядку.
---	--

Джерело: сформовано автором

Аналіз матеріалів періодичної літератури та онлайн-платформ показує, що облік та оподаткування експортних операцій в Україні охоплює кілька ключових аспектів. По-перше, особливу увагу приділено застосуванню нульової ставки ПДВ при експорті товарів, а також визначенню дати виникнення податкових зобов'язань, якою зазвичай вважається дата оформлення митної декларації. По-друге, досліджуються практичні аспекти оформлення податкових накладних (ПН) та їх реєстрації в Єдиному реєстрі податкових накладних, зокрема правильне заповнення граф, вибір коду причини операції, визначення бази оподаткування та особливості зазначення даних про нерезидента.

По-третє, матеріали висвітлюють специфіку обліку безоплатного експорту, що вимагає окремого підходу при визначенні бази оподаткування і оформленні ПН із зазначенням нульової ціни. Крім того, обговорюється вплив воєнного стану на експортні операції, зокрема через запровадження режиму експортного забезпечення (РЕЗ) та регулювання експорту стратегічно важливих товарів (зернові, олійні культури, мед тощо).

Не менш важливими є питання ліцензування, квотування та валютного контролю при експорті, особливо сільськогосподарської продукції, що включає обов'язкові безготівкові розрахунки через банківські рахунки та правила продажу експортної виручки.

Загалом, аналіз наукової та періодичної латератури свідчить, що ключовими викликами у сфері обліку та оподаткування експорту є

нестабільність законодавства, складність застосування податкових пільг, значний адміністративний тиск і відсутність єдиних методичних підходів до відображення зовнішньоекономічних операцій. Вирішення зазначених проблем потребує гармонізації української облікової системи з міжнародними стандартами, спрощення процедур валютного контролю, удосконалення електронного адміністрування ПДВ та забезпечення прозорості податкового відшкодування.

Висновки до розділу 1

Отже, експорт товарів є ключовою складовою зовнішньоекономічної діяльності, що забезпечує інтеграцію національної економіки у світовий ринок та сприяє підвищенню її конкурентоспроможності. Проведений аналіз наукових підходів дозволив з'ясувати, що зовнішньоекономічна діяльність охоплює широкий спектр господарських, фінансових, інвестиційних та виробничих процесів, спрямованих на розвиток міжнародних економічних зв'язків. Визначено, що експортні операції виступають основною формою реалізації зовнішньоекономічної активності підприємств, оскільки вони забезпечують валютні надходження, розширюють ринки збуту та стимулюють інноваційний розвиток. У правовому аспекті експорт регламентується Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та Митним кодексом, що дає змогу чітко окреслити його економічну та юридичну сутність. Змістовий аналіз понять «експорт» та «експортна діяльність» показав, що перше поняття характеризує акт продажу товарів за межі держави, тоді як друге охоплює комплекс управлінських, організаційних і технологічних процесів, необхідних для здійснення такої операції. Зовнішньоекономічна діяльність функціонує на макро- і мікрорівнях, що забезпечує єдність державної політики та практичної діяльності підприємств. Саме експортна діяльність стає інструментом реалізації зовнішньоекономічного потенціалу держави, сприяючи зростанню її фінансової стабільності.

Нормативно-правове регулювання операцій з експорту товарів та їх облікове забезпечення є комплексною системою, яка охоплює правові, податкові, валютні та бухгалтерські аспекти зовнішньоекономічної діяльності. Система кодексів, а також численні підзаконні акти створюють правову основу для здійснення експортних операцій. У період воєнного стану державою запроваджено додаткові механізми контролю, зокрема режим експортного забезпечення, спрямований на збереження валютної стабільності та попередження заниження цін на стратегічні товари. Тоді як, встановлення граничних строків розрахунків і система валютного нагляду НБУ забезпечують своєчасне надходження валютної виручки та контроль за виконанням контрактних зобов'язань. У сфері бухгалтерського обліку експортні операції відображаються згідно з вимогами НП(С)БО або МСФЗ, що гарантує достовірність фінансової звітності та її відповідність міжнародним стандартам.

Проведений анотований огляд наукової та періодичної літератури свідчить, що проблематика обліку та оподаткування операцій з експорту товарів в Україні залишається складною й багатовимірною. Основні наукові дискусії зосереджені на питаннях правильного визначення моменту визнання доходів, формування курсових різниць і застосування нульової ставки ПДВ. Значна увага дослідників приділяється нормативно-правовій нестабільності, що ускладнює практичне ведення бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану. Аналіз свідчить, що податкові аспекти експорту, зокрема відшкодування ПДВ, залишаються найбільш проблемними через бюрократичні процедури та затримки у фінансових розрахунках. У наукових працях також наголошується на недосконалості методичного забезпечення обліку операцій без фізичного перетину митного кордону, що створює неоднозначність у тлумаченні норм. У періодичних виданнях акцент зроблено на практичних питаннях складання податкових накладних, визначення дати податкових зобов'язань і відображення експорту у звітності. Актуальними залишаються проблеми валютного регулювання, режиму експортного забезпечення та контролю за надходженням валютної виручки.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «РУДЬ»)

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності АТ «Рудь» та особливості організації бухгалтерського обліку операцій з експорту товарів на ньому

Раніше підприємство було відоме як ПАТ «Житомирський маслозавод», однак у 2025 році змінило свою назву на АТ «Рудь».

Акціонерне товариство «Рудь» є одним із найвідоміших і найуспішніших підприємств харчової промисловості України, яке спеціалізується на виробництві морозива та заморожених продуктів. За роки свого існування компанія здобула визнання споживачів завдяки стабільній якості, широкому асортименту, сучасним технологіям виробництва та дотриманню міжнародних стандартів управління. Сьогодні «Рудь» посідає провідне місце на ринку морозива України та активно розширює свою присутність за кордоном.

Історія підприємства бере свій початок із діяльності Житомирського маслозаводу, який було створено у 1981 році. Спочатку завод займався виробництвом молочної продукції, проте в подальшому поступово переорієнтувався на виготовлення морозива. У 1998 році підприємство зареєструвало власну торговельну марку «Рудь», що стала символом якості та надійності. Назва бренду пов'язана з прізвищем керівника компанії того часу, що відображає персональну відповідальність за продукцію та формує довіру серед споживачів.

На сьогоднішній день АТ «Рудь» є сучасним підприємством із розвиненою організаційною структурою управління. Компанія поєднує традиційні принципи ведення бізнесу з інноваційними методами менеджменту. Її управлінська команда складається з фахівців високої кваліфікації, які впроваджують

ефективні рішення в галузі виробництва, логістики, маркетингу та збуту. Організаційна структура управління підприємством зображена на рис. 2.1.

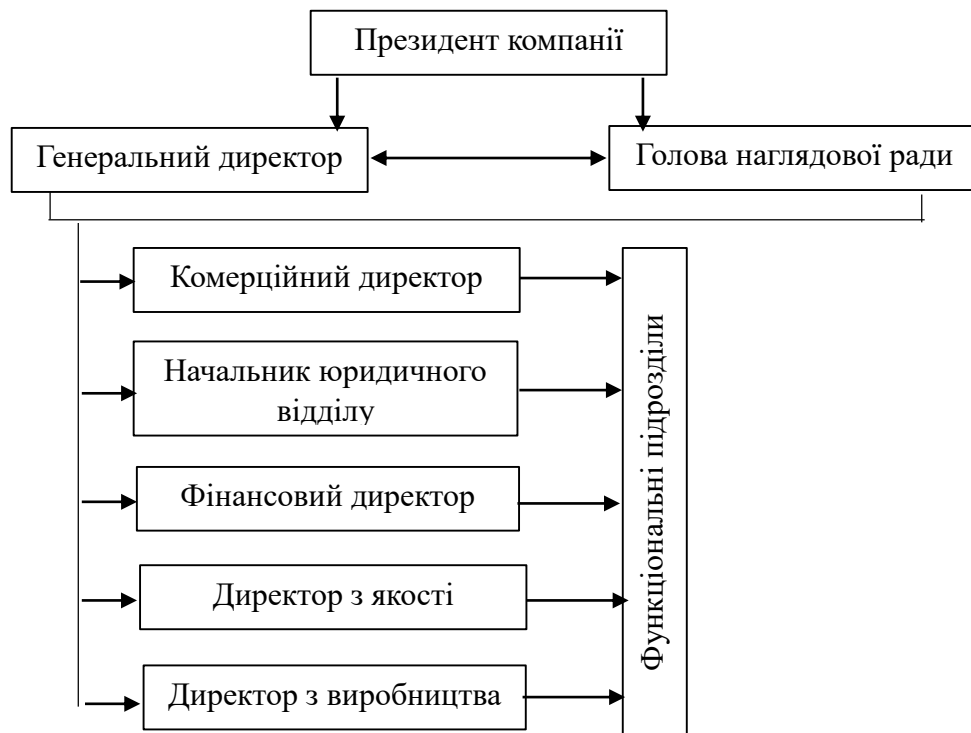

Рис. 2.1. Організаційна структура управління АТ «Рудь»

Джерело: сформовано автором на основі даних [3]

Організаційна структура управління АТ «Рудь» має лінійно-функціональний характер і побудована за принципом чіткого розподілу управлінських повноважень між різними рівнями керівництва. На найвищому рівні управління перебуває президент компанії, який координує стратегічну діяльність та контролює роботу генерального директора і голови наглядової ради. Безпосереднє керівництво операційною діяльністю здійснює генеральний директор, у підпорядкуванні якого знаходяться основні функціональні підрозділи: комерційний, юридичний, фінансовий, відділ якості та виробничий напрям. Така структура сприяє ефективному розподілу управлінських функцій, підвищенню відповідальності керівників окремих напрямів, забезпечує узгодженість дій між структурними підрозділами та створює умови для прийняття обґрунтованих управлінських рішень на всіх рівнях управління підприємством.

У своїй діяльності підприємство дотримується міжнародних стандартів якості, харчової безпеки та екологічного менеджменту, що підтверджується відповідними сертифікатами, що дозволяє гарантувати стабільно високий рівень продукції, а також підтримувати довіру споживачів як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Перелік сертифікатів, що підтверджують дотримання відповідних стандартів наведено у додатку А.

Асортимент продукції компанії надзвичайно широкий і налічує сотні найменувань. Основну частину становить морозиво різних видів: порційне, вагове, ескімо, сімейне морозиво, а також продукція для сегменту HoReCa. Крім того, підприємство випускає заморожені овочі, фрукти, тісто, напівфабрикати та молочну продукцію. Така диверсифікація дозволяє задовольняти потреби різних груп споживачів і забезпечує стабільність підприємства навіть у періоди коливань попиту на окремі види товарів. Продукція реалізується під кількома брендами – «Рудь», «Пустунчик», «Дитяче бажання», «Imperium», «100% морозиво» та іншими, кожен із яких орієнтований на свій цільовий сегмент ринку. Така багатобрендова стратегія дозволяє компанії охоплювати широку аудиторію споживачів – від дітей до дорослих, від економного до преміального сегменту.

Економічна діяльність АТ «Рудь» характеризується стабільним розвитком, постійним удосконаленням виробництва та орієнтацією на споживача. У табл. 2.1 подано аналіз динаміки ключових фінансових показників діяльності підприємства. Значну увагу підприємство приділяє якості сировини, технологічним процесам і контролю на кожному етапі виготовлення продукції. Упровадження енергозберігаючих технологій і систем екологічного управління дає можливість не лише зменшити витрати, а й мінімізувати вплив на довкілля.

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки фінансових показників АТ «Рудь»

Показник	2024	2023	2022	2021	Абс. відх. (2024–2023)	Відн. відх. (2024/2023)	Абс. відх. (2023–2022)	Відн. відх. (2023/2022)	Абс. відх. (2022–2021)	Відн. відх. (2022/2021)
Дохід, тис. грн	3 378 734	2 855 378	2 263 651	1 957 438	+523 356	+18,32 %	+591 727	+26,14 %	+306 213	+15,64 %
Чистий прибуток, тис. грн	290 352	323 291	203 805	152 764	–32 939	–10,19 %	+119 486	+58,62 %	+51 041	+33,42 %
Активи, тис. грн	2 783 623	2 025 352	2 158 988	1 882 674	+758 271	+37,44 %	–133 636	–6,19 %	+276 314	+14,68 %
Зобов’язання, тис. грн	680 032	211 737	669 337	535 420	+468 295	+221,17 %	–457 600	–68,42 %	+133 917	+25,01 %
Середня зарплата, грн	35 080	30 178	20 541	17 498	+4 902	+16,24 %	+9 637	+46,94 %	+3 043	+17,40 %
Кількість працівників, осіб	713	659	660	642	+54	+8,20 %	–1	–0,15 %	+18	+2,80 %

Джерело: сформовано автором на основі [41]

Аналіз фінансових показників підприємства за період 2021–2024 років свідчить про стабільне зростання доходів, що підтверджується збільшенням виручки з 1 957 438 тис. грн у 2021 році до 3 378 734 тис. грн у 2024 році. При цьому темпи приросту доходу у 2024 році дещо сповільнилися порівняно з 2023 роком, однак залишаються високими і демонструють позитивну динаміку. Чистий прибуток у 2024 році склав 290 352 тис. грн, що є зниженням на 10,2 % порівняно з попереднім роком, після суттєвого приросту у 2023 році. Це може свідчити про зростання витрат або зміни в ефективності діяльності, що потребує додаткового аналізу. Активи підприємства показують значне зростання у 2024 році до 2 783 623 тис. грн, що на 37,4 % перевищує рівень 2023 року, після невеликого зменшення у 2023 році, що відображає активізацію інвестиційної та операційної діяльності. Зобов’язання підприємства також продемонстрували суттєве збільшення у 2024 році, що зумовлює підвищення фінансового ризику, але водночас може свідчити про залучення додаткових ресурсів для розвитку.

Середня заробітна плата продовжує зростати, забезпечуючи підвищення мотивації персоналу, а кількість працівників збільшилася на 54 особи, що відображає розширення штату у 2024 році. Загалом, підприємство демонструє позитивну динаміку розвитку, однак зростання зобов'язань та падіння чистого прибутку у 2024 році вказує на необхідність контролю за витратами та фінансовими ризиками.

Компанія «Рудь» приділяє значну увагу соціальній відповідальності, насамперед через відповідальне споживання ресурсів та мінімізацію впливу на довкілля. Усвідомлюючи масштаби свого виробництва, підприємство активно впроваджує заходи з енергозбереження у рамках системи екологічного менеджменту. Зокрема, проведений енергоаудит дозволив підвищити ефективність енергоблоку до 94%, що свідчить про раціональне використання енергоресурсів. Крім того, на новій аміачній компресорній з виробництва холоду реалізовані технології рекуперації тепла та частотного регулювання обладнання, які зменшили споживання електроенергії на 20%. Ці кроки демонструють прагнення компанії не лише до економічної ефективності, а й до сталого розвитку та збереження природних ресурсів, що є важливою складовою її соціальної відповідальності.

За діяльністю компанії «Рудь» у сфері соціальної відповідальності та енергозбереження можна виділити декілька цілей сталого розвитку ООН, які забезпечуються:

1. Ціль 7 – Доступна та чиста енергія (впровадження енергоефективних технологій і заходів з рекуперації тепла сприяє більш ефективному та раціональному використанню енергоресурсів).

2. Ціль 9 – Індустрія, інновації та інфраструктура (модернізація виробничих потужностей, нові компресорні установки та технології частотного регулювання демонструють розвиток інноваційної та стійкої інфраструктури).

3. Ціль 12 – Відповідальне споживання та виробництво (системний підхід до енергозбереження та зменшення впливу на довкілля забезпечує більш відповідальне використання ресурсів).

4. Ціль 13 – Боротися зі зміною клімату (зниження споживання електроенергії та підвищення ефективності енергоблоків сприяє зменшенню викидів парникових газів).

Важливою складовою успіху компанії є ефективна маркетингова стратегія, що базується на поєднанні традиційних цінностей і сучасних підходів до просування. «Рудь» активно використовує соціальні мережі, бере участь у національних і міжнародних виставках, розвиває партнерські відносини з торговельними мережами. Завдяки впізнаваному бренду, високій якості продукції та постійному оновленню асортименту компанія змогла стати беззаперечним лідером українського ринку морозива. Крім того, підприємство розвиває експортну діяльність, постачаючи свою продукцію до країн Європи, Азії та Північної Америки, що підтверджує її конкурентоспроможність на міжнародному рівні.

Серед основних сильних сторін АТ «Рудь» варто виділити високу якість продукції, стабільність у дотриманні стандартів, гнучкість у реагуванні на зміни ринку, налагоджену логістику та високу корпоративну культуру. До викликів, з якими стикається підприємство, належать зростання вартості сировини, коливання валютного курсу, вплив воєнного стану на економічну активність і загострення конкуренції як з боку національних, так і з боку міжнародних виробників. Проте завдяки системному управлінню, продуманій стратегії розвитку та постійним інноваціям компанія успішно долає труднощі й утримує лідерські позиції.

Отже, організаційно-економічна характеристика діяльності АТ «Рудь» свідчить про те, що підприємство є ефективною, конкурентоспроможною та соціально відповідальною компанією. Його розвиток базується на поєднанні традицій виробництва з інноваційними рішеннями, прагненні до якості та турботі про споживачів. Подальші перспективи зростання компанії пов'язані з розширенням ринків збуту, упровадженням сучасних технологій, розвитком експортного потенціалу та впровадженням принципів сталого розвитку, що

дозволить зберігати статус одного з найпотужніших виробників морозива в Україні та за її межами.

Бухгалтерська служба АТ «Рудь» є ключовим елементом фінансового управління підприємством і забезпечує точний, своєчасний та прозорий облік усіх господарських операцій. Вона відповідає за формування фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності, здійснює контроль за доходами, витратами, активами та зобов'язаннями компанії, а також за ведення податкового обліку та виконання податкових зобов'язань. Бухгалтерська служба організовує внутрішній фінансовий контроль, сприяє ефективному плануванню та аналізу фінансових результатів і підтримує керівництво у прийнятті стратегічних управлінських рішень. Завдяки професіоналізму та системному підходу, бухгалтерська служба забезпечує достовірність і надійність фінансової інформації, що є важливою складовою корпоративного управління та соціальної відповідальності компанії.

Організація бухгалтерського обліку операцій з експорту товарів в АТ «Рудь» здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства України та положень облікової політики підприємства, сформованої на основі міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Функціональною валютою підприємства визначено українську гривню, у якій формується і подається консолідована фінансова звітність. Операції, що проводяться у валютах, відмінних від гривні, розглядаються як операції в іноземній валюті, і для їх відображення застосовуються офіційні курси обміну валют на дати здійснення господарських операцій. На звітну дату всі монетарні статті, виражені в іноземній валюті, перераховуються за курсом, встановленим Національним банком України, тоді як немонетарні статті, оцінені за справедливою вартістю, конвертуються за курсом на дату визначення такої вартості.

Облік доходів від експортних операцій ведеться за принципом нарахування, відповідно до якого дохід визнається у момент, коли підприємство передає контроль над товарами іноземному покупцеві. Контроль розглядається як можливість керувати використанням активу та отримувати вигоди від нього.

Таким чином, дохід від реалізації експортної продукції визнається в момент відвантаження товару та оформлення відповідних первинних документів (митної декларації, рахунку-фактури, транспортних документів тощо), які підтверджують передачу ризиків і вигід покупцеві.

При визначенні виручки від експорту АТ «Рудь» враховує можливі елементи змінної компенсації, такі як знижки, бонуси або цінові поступки, що можуть вплинути на остаточний розмір доходу. Для оцінки таких факторів застосовується метод очікуваного значення, який дозволяє достовірно визначити суму компенсації, на яку підприємство має право. У випадках, коли товари можуть бути повернені клієнтом згідно з умовами договору або чинним законодавством, підприємство визнає зобов'язання з відшкодування вартості товарів та відповідний актив за правом на їх повернення.

АТ «Рудь» дотримується принципу відсутності суттєвого фінансового компонента у договорах, коли очікуваний період між передачею товару та отриманням оплати не перевищує одного року. Це означає, що підприємство не здійснює дисконтування майбутніх надходжень у таких випадках.

У процесі здійснення експортних операцій підприємство може виступати як принципал або агент. Якщо контроль над товаром зберігається до моменту його передачі клієнтові, підприємство діє як принципал і визнає повну суму доходу. Якщо ж підприємство лише організовує постачання товару третьою стороною, воно виступає агентом і визнає лише суму комісійної винагороди.

На звітну дату АТ «Рудь» відображає стан розрахунків за експортними контрактами у вигляді дебіторської заборгованості, якщо має безумовне право на отримання оплати, або у вигляді контрактного зобов'язання, якщо передоплата від клієнта надійшла до моменту відвантаження продукції. Основні етапи обліку та документування на підприємстві зображено на рис. 2.2.

Враховуючи здійснення операцій в іноземній валюті, підприємство підпадає під вплив валютного ризику. Для його мінімізації АТ «Рудь» підтримує збалансований рівень валютних активів і зобов'язань, хоча не використовує похідні фінансові інструменти для хеджування ризику.

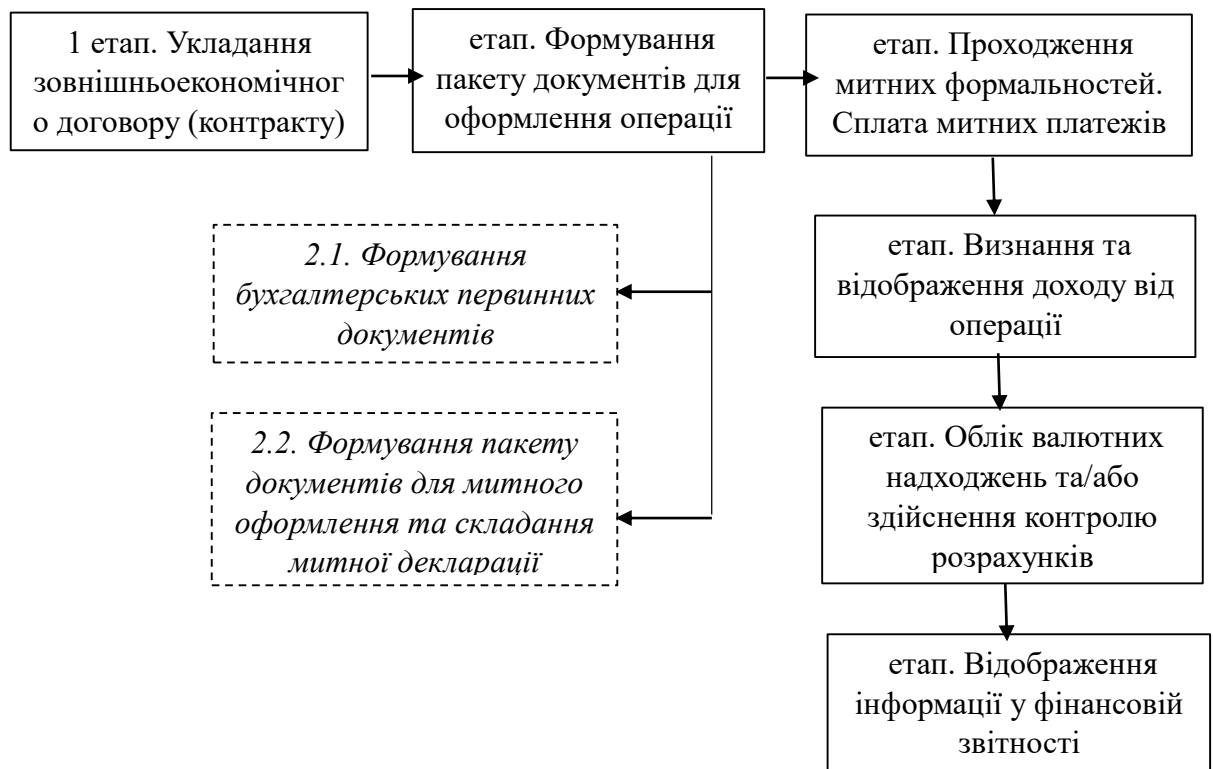

Рис.2.2. Основні етапи обліку та документування операцій з експорту товарів у АТ «Рудь»

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень

Рис. 2.2 демонструє основні етапи обліку та документування операцій з експорту товарів у АТ «Рудь», що відображає повний цикл експортної діяльності. Процес починається з укладення зовнішньоекономічного договору, на якому узгоджуються умови поставки, ціна, валюта контракту, терміни та інші ключові положення. Далі формується пакет документів для оформлення операції, що включає підготовку бухгалтерських первинних документів, таких як накладні, рахунки-фактури та акти, а також документів для митного оформлення та складання митної декларації. Наступний етап передбачає проходження митних формальностей та сплату митних платежів, що гарантує відповідність законодавству України. Наступним є визнання та відображення доходу від операції в момент передачі контролю над товаром покупцю, а далі здійснюється облік валютних надходжень та контроль за строками розрахунків, а також монетарними та немонетарними операціями. Завершальним етапом є відображення інформації у фінансовій звітності, що забезпечує прозорість та

достовірність обліку експортних операцій у консолідованій звітності підприємства.

Отже, облік експортних операцій у АТ «Рудь» організовано відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності та національного законодавства України. Всі операції ведуться у функціональній валюті, гривні, з перерахунком валютних сум за офіційним курсом. Доходи визнаються у момент передачі контролю над товарами покупцю з урахуванням змінних елементів компенсації та можливих прав на повернення товару. Підприємство веде облік валютних надходжень та контролює розрахунки з іноземними покупцями, зменшуючи валютні ризики шляхом балансування активів і зобов'язань. Всі етапи експортної операції документуються, включаючи бухгалтерські первинні документи та митну документацію, а результати відображаються у фінансовій звітності підприємства, забезпечуючи достовірність, прозорість і відповідність стандартам МСФЗ.

2.2. Оподаткування операцій з експорту товарів

Оподаткування операцій з експорту товарів є важливою складовою системи зовнішньоекономічної діяльності підприємств, оскільки воно безпосередньо впливає на формування фінансових результатів, конкурентоспроможність продукції на світових ринках та надходження валютних коштів у державу. Здійснення експортних операцій супроводжується специфічними податковими механізмами, що визначаються як національним податковим законодавством, так і міжнародними угодами. Особливу роль при цьому відіграє податок на додану вартість, адже для експорту товарів передбачено застосування нульової ставки ПДВ, що створює певні переваги для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Водночас дотримання вимог податкового обліку, правильність документального оформлення та своєчасність розрахунків із бюджетом є ключовими умовами забезпечення законності та ефективності експортних операцій.

Відповідно до ст. 185 ПКУ пп г) об'єктом оподаткування ПДВ є вивезення товарів за межі митної території України [49]. Тобто операції з експорту товарів підпадають під дане визначення.

Однак, згідно з пп. а п. 195.1.1 експорт оподатковується за ставкою 0% [49]. Нульова ставка податку дозволяє суб'єктам господарювання створити умови для виникнення від'ємного значення податку, що в подальшому може бути відшкодований підприємству.

Окрім того, деякі операції можуть підпадати під пільгове звільнення – зокрема, експорт металобрухту чи макулатури, за умови відповідності вимогам законодавства.

Варто розрізняти ці два поняття – нульова ставка та пільга. При експорті товарів, що оподатковуються за ставкою 0% суб'єкт господарювання зобов'язаний нарахувати таке зобов'язання в обліку (Дт 702 Кт 641) та скласти на дану операцію податкову накладну. При звільненні від оподаткування ПДВ така операція не здійснюється. Зокрема, це можливо у таких випадках:

- до операцій з вивезення товарів у митному режимі реекспорту звільняються від оподаткування, крім операцій з вивезення відповідно до п. 3 (щодо товарів у вигляді продуктів їх переробки) та п. 5 частини першої ст. 86 Митного кодексу України від 13 березня 2012 року № 4495-VI зі змінами та доповненнями, що оподатковуються податком за ставкою, визначеною п.п. 195.1.1 п. 195.1 ст. 195 ПКУ (п. 206.5 ст. 206 ПКУ);

- операції з вивезення культурних цінностей у митному режимі експорту (п. 210.7 ст. 210 ПКУ)[49].

Тимчасово до 1 січня 2027 року від оподаткування ПДВ звільняються операції з постачання, у тому числі операції з імпорту відходів та брухту чорних і кольорових металів, а також паперу та картону для утилізації (макулатури та відходів) товарної позиції 4707 згідно з УКТ ЗЕД. Переліки таких відходів та брухту чорних і кольорових металів затверджуються Кабінетом Міністрів України (п. 23 підрозд. 2 розд. XX ПКУ) [49].

Окремо у ст. 197 ПКУ виділено операції, що є звільненими від оподаткування ПДВ, однак при їх експорті така пільга не зберігається, тому в таких випадках ставку 0 % слід застосовувати відповідно до правил для експорту [71].

При цьому, тимчасово, на період дії режиму експортного забезпечення, запровадженого Кабінетом Міністрів України, оподаткування ПДВ операцій з вивезення окремих видів товарів за межі митної території України здійснюється з урахуванням особливостей, визначених п. 97 підрозд. 2 розд. XX ПКУ [49].

Запровадження режиму експортного забезпечення (РЕЗ) в Україні регулюється Постановою Кабінету Міністрів № 1261, яка набула чинності з 1 грудня 2024 року. До цієї дати порядок оподаткування податком на додану вартість (ПДВ) операцій з експорту товарів, віднесених до категорії товарів-РЕЗ, а також процедура складання податкових накладних і їх відображення в податковій звітності здійснювалися на загальних підставах, без урахування спеціального режиму.

Відповідно до положень статті 192 Закону України № 959-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність», здійснювати експорт товарів-РЕЗ мають право виключно суб'єкти господарювання, які зареєстровані платниками ПДВ [64]. Таким чином, з моменту набрання чинності РЕЗ, тобто з 1 грудня 2024 року, підприємствам, що не мають статусу платників ПДВ, забороняється здійснювати експорт зазначених товарів.

Перелік товарів-РЕЗ визначено у другому абзаці статті 192 Закону № 959-ХІІ та деталізовано у Постанові № 1261. До цієї категорії належать окремі види сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, що класифікуються за кодами згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТ ЗЕД). Зокрема, до них належать натуральний мед, волоські горіхи (у шкаралупі та без неї), зернові культури (пшениця, жито, ячмінь, овес, кукурудза), а також олійні культури: соєві боби, насіння ріпаку, соняшнику та продукти їх переробки, зокрема рослинні олії й макуха. Таким чином, режим

експортного забезпечення поширюється насамперед на стратегічно важливі товари аграрного сектору, які формують значну частку українського експорту.

Оподаткування ПДВ операцій з експорту таких товарів у період дії РЕЗ здійснюється відповідно до підпунктів «а» і «г» пункту 193.1 статті 193 Податкового кодексу України. Для певних груп товарів передбачено знижену ставку 14 %, яка застосовується, зокрема, до експорту зернових та олійних культур (пшениці, ячменю, кукурудзи, сої, ріпаку, насіння соняшнику). Водночас для інших товарів, таких як мед, горіхи, жито, овес, різні види олій та макуха, застосовується базова ставка ПДВ у розмірі 20 %. Такий підхід має на меті диференціювання податкового навантаження залежно від виду продукції та рівня її переробки.

До 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України було внесено пункт 97, який встановлює особливості оподаткування ПДВ операцій з експорту товарів-РЕЗ у період дії режиму експортного забезпечення. Відповідно до підпункту «а» пункту 97.2, операції з вивезення зазначених товарів за межі митної території України в режимі експорту оподатковуються за ставками, визначеними пунктом 193.1 Податкового кодексу, з урахуванням встановлених законодавчих умов [49]. Ці норми є тимчасовими та діятимуть виключно на період застосування спеціального режиму.

Водночас законодавством передбачено окремі винятки, коли РЕЗ не застосовується. До таких випадків належать:

- експорт товарів-РЕЗ у якості припасів, що використовуються транспортними засобами комерційного призначення відповідно до статті 229 Митного кодексу України;
- вивезення окремих підкатегорій товарів, якщо експорт здійснюється платниками ПДВ за наявності фітосанітарного сертифіката, виданого відповідно до Закону України «Про карантин рослин».

Таким чином, законодавець зберігає можливість здійснення певних специфічних експортних операцій поза режимом експортного забезпечення, якщо це зумовлено міжнародними чи санітарними вимогами.

Важливою умовою для здійснення експорту товарів-РЕЗ є дотримання встановлених мінімальних експортних цін. Відповідно до абзацу четвертого статті 192 Закону № 959-ХІІ, забороняється експорт таких товарів, якщо контрактна ціна, зазначена у зовнішньоекономічному договорі, є нижчою за мінімально допустиму експортну ціну, затверджену центральним органом виконавчої влади, що відповідає за формування та реалізацію державної аграрної політики. Це положення спрямоване на недопущення демпінгового експорту та захист економічних інтересів держави й аграрного виробника. Інформація про мінімально допустимі експортні ціни публікується на офіційному вебсайті Міністерства аграрної політики та продовольства України відповідно до постанови № 944.

Отже, запровадження режиму експортного забезпечення є важливим етапом реформування системи оподаткування експортних операцій у сільськогосподарській галузі. Його основна мета – забезпечення прозорості розрахунків, запобігання тіньовим схемам експорту та створення рівних умов для всіх суб'єктів господарювання. Водночас встановлення диференційованих ставок ПДВ та контроль за мінімальними експортними цінами сприяють стабілізації ринку та підвищенню конкурентоспроможності української агропродукції на міжнародному рівні.

Одним із найважливіших аспектів є визначення дати виникнення податкових зобов'язань при експорті. На відміну від внутрішніх операцій, для яких використовується правило «першої події», у разі експорту податкові зобов'язання виникають не за датою передоплати чи відвантаження, а виключно на дату оформлення митної декларації, що підтверджує фактичне вивезення товару за межі України. Саме ця дата є підставою для відображення ПДВ у податковому обліку та формування відповідних записів у декларації. Базою оподаткування у даному випадку виступає договірна вартість товарів, зазначена в експортній митній декларації, перерахована у гривневий еквівалент за офіційним курсом Національного банку України, що діяв на дату подання декларації.

Щодо заповнення декларації з ПДВ, експортні операції відображаються у спеціальному блоці: звичайний експорт – у рядку 2.1 декларації, а операції, що підпадають під пільгове звільнення – у рядку 2.2. При цьому додаток Д5 до декларації у таких випадках не подається, оскільки він призначений для внутрішніх операцій, які звільняються від оподаткування. Такий порядок підтверджується офіційними роз'ясненнями податкових органів України.

Особливі умови оподаткування діють також у випадках, коли експорт здійснюється за ціною нижче собівартості або є безоплатним. У таких ситуаціях так зване правило мінімальної бази оподаткування не застосовується, адже для експортних операцій базою оподаткування є виключно договірна вартість товару, визначена в митній декларації. Таким чином, навіть якщо ціна реалізації нижча від собівартості або експорт є безоплатним, податкові зобов'язання нараховуються за ставкою 0 % без необхідності донарахування податку чи застосування мінімальної бази. Якщо ж операція не підпадає під об'єкт оподаткування (наприклад, при експорті товарів невеликої вартості, що не перевищує встановлений поріг), податкова накладна не складається, а сама операція відображається як така, що не є об'єктом оподаткування у відповідному рядку декларації [71].

Отже, система оподаткування експортних операцій в Україні побудована на принципі підтримки експорту через застосування нульової ставки ПДВ. При цьому визначальним фактором для виникнення податкових зобов'язань є дата оформлення митної декларації, а базою оподаткування – договірна вартість товарів. Правило першої події та вимога мінімальної бази оподаткування не поширюються на експорт, що забезпечує спрощення облікових процедур і створює сприятливі умови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Таким чином, правильна організація обліку й оподаткування експортних операцій є важливою передумовою ефективного функціонування підприємства на міжнародному ринку.

Експортне мито виступає одним із важливих інструментів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яке застосовується з метою

захисту внутрішнього ринку, стимулювання експорту або, навпаки, обмеження вивезення окремих категорій товарів. Відповідно до норм чинного митного законодавства України, зокрема Митного кодексу України та Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», експортне мито справляється у випадку вивезення певних груп продукції за межі митної території держави. Перелік таких товарів затверджується урядом (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Нормативно-правові акти, що визначають перелік товарів, які підлягають оподаткуванню експортним митом

Назва закону	Товари, на які встановлено вивізне (експортне) мито	Ставка мита
1	2	3
Закон України від 07.05.1996 № 180/96-ВР «Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину» [52]	Велика рогата худоба свійських видів жива (крім племінних тварин): масою не більш як 80 кг; понад 80 кг, але не більш як 160 кг для забою і не для забою; понад 160 кг, але не більш як 300 кг для забою і не для забою; нетелі масою понад 300 кг для забою і не для забою; корови масою понад 300 кг для забою і не для забою; інші свійські види великої рогатої худоби; несвійські види великої рогатої худоби; вівці живі (чистопородні, племінні, ягнята, інші); шкури необроблені великої рогатої худоби, коней, овець, ягнят, кіз, а також інші необроблені шкури	10–20% Від митної вартості
Закон України від 10.09.1999 № 1033-XIV «Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур» [67]	Насіння льону, насіння соняшнику, насіння рижю	10% від митної вартості
Закон України від 24.10.2002 № 216-IV «Про вивізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів» [51]	Відходи та брухт ливарного чавуну, чорних металів (луджені, токарна стружка, обрізки, уламки, пакетовані та непакетовані відходи, відходи у зливках для переплавлення)	180 євро за 1 тону
Закон України від 13.12.2006 № 441-V «Про ставки вивізного (експортного) мита на брухт легированих чорних металів, брухт кольорових металів та напівфабрикати з їх використанням» [66]	Відходи та брухт легированої сталі (у т.ч. нержавіючої), феросплави, штейн мідний, мідь нерафінована, аноди, ваєрбарси, білети, сплави на основі міді (латуні, бронзи), відходи і брухт міді, лігатури, порошки, вироби з міді, відходи з нікелю, алюмінію, свинцю, цинку, олова, вольфраму, кобальту, титану, металокераміки	15% від митної вартості

Продовження таблиці 2.2

1	2	3
Закон України від 03.06.2008 № 309-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» [53]	Природний газ у газоподібному або скрапленому стані, інші гази	35% митної вартості, але не менш як 400 грн за 1000 м ³

Джерело: сформовано автором

До основних груп товарів, на які поширюється дія експортного мита, належать природні ресурси, продукти первинної переробки та окремі види сільськогосподарської продукції. Серед них – насіння олійних культур, зокрема соняшнику, металобрухт чорних металів, а також необроблена деревина.

Розрахунок суми експортного мита здійснюється виходячи з митної вартості товару, яка визначається згідно з положеннями розділу III Митного кодексу України. До митної вартості включається не лише ціна, зазначена у зовнішньоекономічному контракті, а й витрати, пов'язані з транспортуванням, страхуванням та іншими супутніми послугами. Розмір ставок експортного мита встановлюється у фіксованих сумах за одиницю виміру або у відсотках до митної вартості залежно від виду продукції.

Запровадження експортного мита має комплексний характер і переслідує кілька цілей: запобігання неконтрольованому вивезенню стратегічно важливих ресурсів, захист національного виробника, підтримання стабільності внутрішнього ринку, а також забезпечення надходжень до державного бюджету. Крім того, така політика стимулює розвиток внутрішньої переробної промисловості, що сприяє зростанню доданої вартості продукції, виробленої в Україні.

Регулювання застосування експортного мита узгоджується з міжнародними зобов'язаннями України, зокрема в межах Угод Світової організації торгівлі (СОТ), які передбачають певні обмеження щодо його використання. Це означає, що перелік товарів і рівень ставок можуть змінюватися залежно від міжнародних домовленостей або економічної ситуації в державі.

З метою підвищення ефективності митного адміністрування, зменшення ризику штрафних санкцій і оптимізації діяльності підприємств, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю, доцільно впроваджувати освітні програми для бухгалтерів та інших фахівців. Такі програми мають забезпечувати глибше розуміння питань митного законодавства, правильності заповнення митної документації та специфіки взаємодії з контролюючими органами. Поєднання теоретичних знань із практичними кейсами дозволяє підприємствам уникати типових помилок і підвищує рівень довіри між бізнесом і державними структурами.

2.3. Облікове відображення операцій з експорту товарів та їх розкриття у фінансовій звітності

У сучасних умовах глобалізації зовнішньоекономічна діяльність посідає важливе місце в розвитку підприємств, адже саме експорт товарів сприяє розширенню ринків збуту, підвищенню конкурентоспроможності та залученню валютних надходжень. Водночас операції з експорту мають специфічні особливості щодо їх документального оформлення, валютного контролю та бухгалтерського обліку. Правильне відображення таких операцій у бухгалтерському обліку є важливою передумовою достовірності фінансової звітності підприємства, адже саме вона забезпечує користувачів інформацією про фінансові результати та стан зовнішньоекономічної діяльності.

Усі операції у бухгалтерському обліку відображаються на підставі первинних документів. Зовнішньоекономічна діяльність характеризується значним докоментальним масивом, що містить категорії договірних, супроводжувальних, дозвільних, митних, страхових, розрахунково-платіжних та інших документів. У табл. 2.3 розглянемо основні групи документів, що можуть використовуватися для оформлення господарських операцій з експорту товарів.

Згідно з положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, собівартість реалізованої продукції, робіт або послуг включає виробничу собівартість

реалізованих за звітний період одиниць, а також нерозподілені постійні загальновиробничі витрати та витрати, що перевищують установлені норми. При цьому до складу собівартості не входять митні платежі – вони відносяться до адміністративних витрат або витрат на збут залежно від прийнятої облікової політики підприємства.

Незалежно від виду господарської операції, усі валютні статті на момент їх виникнення оцінюються за поточним валютним курсом. Для операцій, учасником яких є резидент України, таким курсом вважається офіційний курс Національного банку України, що діє на дату здійснення валютної операції.

Таблиця 2.3

Класифікація первинних документів при здійсненні експортних операцій

Група документів	Приклади первинних документів
1	2
<i>Транспортна та страхова</i>	Коносамент; залізнична вантажна накладна; автодорожна транспортна накладна; авіаційна транспортна накладна; поштова квитанція; страховий поліс; страховий сертифікат
<i>Комерційна (розрахункова)</i>	Акт наданих послуг; рахунок-фактура (інвойс); рахунок-специфікація; попередній рахунок; проформа-рахунок; консульська рахунок-фактура; податкова накладна; вексель; платіжне доручення; акредитив
<i>Товаросупровідна</i>	Сертифікат якості товару; відвантажувальна специфікація; пакувальний лист; комплектуюча відомість; ліцензії
<i>Технічна</i>	Технічні паспорти машин та обладнання; формуляри і описи виробів; креслення; інструкції по встановленню, монтажу, налагодженню, управлінню і ремонту
<i>Складська</i>	Акт приймання товару; генеральний акт розвантаження теплоходу з вантажами в порту прибуття; додаткова розписка про прийняття вантажу на зберігання в іноземному порту; документ іноземного комерційного складу
<i>Митна</i>	Митна декларація (МД); сертифікат про проходження товару; довідка про оплату мита, акцизів і зборів

Джерело: сформовано автором на основі [26, с.188]

Облік господарських операцій, що здійснюються в іноземній валюті, регламентується спеціальними стандартами бухгалтерського обліку. Для підприємств, які працюють за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, застосовується НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів». Якщо ж підприємство веде облік відповідно до міжнародних стандартів

фінансової звітності, то використовується МСБО (IAS) 21 «Вплив змін валютних курсів».

Окрім курсових різниць, важливим при здійсненні зовнішньоекономічних операцій з експорту товарів є момент визнання доходу у бухгалтерському обліку.

Визнання доходу згідно з національними стандартами визначається за НП(С)БО 15 «Дохід», а відповідно до міжнародних стандартів – МСФЗ 15 «Виручка за договорами із клієнтами».

Відповідно до НП(С)БО 15 п. 5 дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів або інших активів визнається за умови дотримання всіх наведених нижче вимог:

- покупцеві передані ризики та вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товари, інші активи);
- підприємство більше не здійснює управління чи контроль за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами);
- сума доходу (виручки) може бути достовірно визначена;
- існує впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а пов'язані з нею витрати можуть бути достовірно визначені [57].

А згідно з МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами», дохід визнається тоді, коли (або в міру того, як) підприємство виконує зобов'язання щодо передачі товару або послуги клієнтові, тобто коли контроль над цим товаром або послугою переходить до клієнта.

МСФЗ 15 встановлює п'ятиетапну модель визнання доходу:

1. Ідентифікація договору з клієнтом.
2. Визначення окремих зобов'язань до виконання у межах договору.
3. Визначення ціни операції, тобто суми винагороди, на яку підприємство очікує отримати право в обмін на передані товари або послуги.
4. Розподіл ціни операції між зобов'язаннями до виконання відповідно до їх відносних окремих цін продажу.

5. Визнання доходу в момент або протягом періоду виконання зобов'язання, тобто у міру переходу контролю над товаром чи послугою до клієнта [33].

Отже, якщо відповідно до НП(С)БО 15 ключовим критерієм є передання покупцеві ризиків та вигод, пов'язаних із правом власності, то за МСФЗ 15 основною умовою є момент переходу контролю над активом. Такий підхід забезпечує більш точне відображення економічної сутності операцій та дозволяє визнати дохід як у момент часу, так і протягом певного періоду, залежно від характеру виконання договірних зобов'язань.

Варто відзначити, що при експорті товарів не завжди дата оформлення митної декларації чи дата інвойсу відповідають тій даті, на яку виконуються прописані в НП(С)БО 15 щодо визнання доходу, оскільки це залежить від умов постачання. Тому дохід за експортною операцією слід відображати на дату останньої з подій: передання ризиків і втрати контролю. Якщо втрата контролю продавця здійснюється в момент передачі продукції перевізнику покупця, то момент передачі ризиків, пов'язаних із правом власності на продукцію, залежить від базисних умов поставки ІНКОТЕРМС [19, с.149].

Момент передачі ризиків відповідно до умов Інкотермс-2020 відображено у Додатку Б.

Зокрема, за умовою EXW (Ex Works) ризики переходять до покупця вже в момент відвантаження товару зі складу продавця, тому дохід визнається найраніше. За умовами FCA (Free Carrier) чи CPT/CIP ризики переходять при передачі товару перевізнику, отже, дохід відображається на дату цієї передачі. У випадку FAS (Free Alongside Ship) або FOB (Free On Board) перехід ризиків відбувається в порту відвантаження під час навантаження товару на судно. Для умов CFR (Cost and Freight) та CIF (Cost, Insurance and Freight) момент передачі ризиків також настає при навантаженні, хоча продавець додатково несе витрати на транспортування чи страхування.

Натомість за умовами DAP (Delivered at Place), DPU (Delivered at Place Unloaded) та DDP (Delivered Duty Paid) ризики залишаються за продавцем до

моменту доставки товару до місця призначення, а тому дохід визнається пізніше – після фактичного виконання зобов'язань щодо постачання.

Отже, чим більший обсяг зобов'язань продавця за умовами контракту, тим пізніше в бухгалтерському обліку відображається дохід від експортної операції.

Облік валютних операцій у системі бухгалтерського обліку підприємств, що здійснюють експортну діяльність, має низку специфічних рис, обумовлених використанням іноземної валюти як платіжного засобу. Відповідно до положень НП(С)БО 21, ключовим є правильне визначення, відображення та перерахунку валютних статей, а також фіксація курсових різниць, які виникають унаслідок коливань офіційного валютного курсу.

На початковому етапі обліку валютних операцій здійснюється класифікація статей балансу на монетарні та немонетарні. До монетарних належать активи й зобов'язання, що підлягають отриманню або сплаті у визначеній сумі іноземної валюти. Немонетарні статті, навпаки, у фінансовій звітності відображаються за собівартістю, перерахованою у національну валюту на дату здійснення операції (зокрема, товари, придбані за іноземну валюту). За монетарним статтями є необхідним визначення курсових різниць і на дату балансу, і на дату операції. Тоді як за немонетарними статтями курсові різниці не визначаються. Яскравим прикладом немонетарної статті при здійсненні експортної операції з продажу товару є отримання авансу від покупця. Така заборгованість не підлягатиме переоцінці на звітні дати та дату операції, оскільки за нею буде відбуватися рух немонетарних активів, а саме товарів.

Згідно з вимогами НП(С)БО 21, на дату проведення господарської операції суми в іноземній валюті перераховуються в національну валюту України за офіційним курсом Національного банку України, чинним на цю дату [58]. У подальшому монетарні статті підлягають перерахунку на дату балансу відповідно до поточного валютного курсу. Курсові різниці, що виникають у результаті таких перерахунків, визнаються доходами або витратами підприємства залежно від їх економічного змісту. Позитивні курсові різниці формують доходи, тоді як від'ємні – відображаються у складі витрат.

Розглянемо рахунки бухгалтерського обліку для відображення операцій з експорту товарів у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Формування напрямів синтетичного та аналітичного облікового відображення експортних операцій

Рахунки 1	Субрахунки 2	Напрями аналітичних рахунків 3
36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»	362 «Розрахунки з іноземними покупцями»	за видами іноземної валюти; за видом обраної формули Інкотермс відповідно до моменту передачі ризиків та зобов'язань
70 «Доходи від реалізації»	701 «Доходи від реалізації готової продукції» 702 «Доходи від реалізації товарів» 703 «Доходи від реалізації робіт і послуг»	за видом експортованого товару; за видом обраної формули Інкотермс відповідно до моменту передачі ризиків та зобов'язань
71 «Інший операційний дохід»	714 «Дохід від операційної курсової різниці»	за видами іноземної валюти; за видами монетарної статті
74 «Інші доходи»	744 «Дохід від неопераційної курсової різниці»	за видами іноземної валюти; за видами монетарної статті
90 «Собівартість реалізації»	901 «Собівартість реалізованої готової продукції» 902 «Собівартість реалізованих товарів» 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг»	за видом експортованого товару; за видом обраної формули Інкотермс відповідно до моменту передачі ризиків та зобов'язань
94 «Інші витрати операційної діяльності»	945 «Втрати від операційної курсової різниці»	за видами іноземної валюти; за видами монетарної статті
97 «Інші витрати»	974 «Втрати від неопераційних курсових різниць»	за видами іноземної валюти; за видами монетарної статті

Джерело: сформовано автором на основі [26]

Укладений зовнішньоекономічний контракт між АТ «Рудь» та іноземним покупцем на поставку морозива «Ескімос». Загальна вартість контракту становить 40 000 євро. Контракт передбачає отримання від іноземного покупця повної попередньої оплати. Доставка продукції покупцю у Німеччину здійснюється автомобільним транспортом за рахунок постачальника.

10 травня 2025 року на валютний рахунок АТ «Рудь» надійшла попередня оплата від іноземного покупця у сумі 40 000 євро (офіційний курс НБУ на дату отримання платежу становив 42,3519 грн за євро).

15 травня 2025 року співробітниками митного посту «Житомир-Центральний» було виконане митне оформлення даного вантажу на експорт, що підтверджується складеною вивізною вантажною митною декларацією. Офіційний курс євро на дату митного оформлення вантажу становив 41,9678 гривень за євро. Під час митного оформлення вантажу була сплачена плата за митне оформлення у сумі 13 250,00 грн.

25 травня 2025 року вантаж був вивезений за межі митної території України через митний пункт пропуску «Ягодин – Дорогуськ», транзитом через Республіку Польщу до Німеччини, а 26 травня був переданий представникам покупця.

Відображення в синтетичному обліку АТ «Рудь» розглянутої вище операції з експорту морозива «Ескімос» представлено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Синтетичний облік експорту продукції АТ «Рудь» на умовах попередньої оплати

Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит	Сума	
			Євро	Грн.
1	2	3	4	5
1. На валютний рахунок зараховано попередню оплату за продукцію від іноземного покупця у сумі 40 000 євро (40 000 × 42,3519 грн/євро)	312	681	40000,00	1 694 076,00
2. З поточного рахунку перерахована плата за митне оформлення вантажу	377	311	-	13 250,00
3. Витрати на оплату митного оформлення вантажу включено у витрати на збут	93	311	-	13 250,00
4. На підставі оформленої вивізної вантажної митної декларації відображено реалізацію продукції та визнано дохід від її реалізації (40 000 × 42,3519 грн/євро)	362	701	-	1 694 076,00
5. Списана собівартість реалізованої на експорт готової продукції	901	26	-	1 345 061,25
6. Здійснено взаємозалік заборгованості	681	362	-	1 694 076,00

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень

У травні 2025 року АТ «Рудь» уклало зовнішньоекономічний контракт із торговельним партнером зі Словаччини на постачання морозива «Ескімос». Загальна сума контракту становить 45 000 євро. Доставка продукції здійснюється автомобільним транспортом за рахунок постачальника.

Згідно з умовами договору, передбачено часткову попередню оплату в розмірі 60 % від загальної вартості контракту, тобто 27 000 євро. Після отримання передоплати підприємство зобов'язане протягом 15 календарних днів доставити товар до пункту пропуску на українсько-словацькому кордоні. Решта 40 % (18 000 євро) підлягає оплаті покупцем протягом 15 днів після приймання продукції.

8 травня 2025 року на валютний рахунок АТ «Рудь» надійшла передоплата в сумі 27 000 євро за курсом НБУ 39,1851 грн за євро. 14 травня 2025 року співробітниками митного посту «Житомир-Центральний» проведено митне оформлення вантажу на експорт, що підтверджується відповідною вивізною митною декларацією. Курс євро на цю дату становив 39,4721 грн. Під час митного оформлення підприємство сплатило плату за митні процедури в розмірі 14 800,00 грн.

27 травня 2025 року продукцію вивезено за межі митної території України через пункт пропуску «Малий Березний – Убля» до Словаччини, а 28 травня морозиво «Ескімос» було передано представникам іноземного покупця.

На підставі митної декларації в бухгалтерському обліку відображено дохід від реалізації продукції. Оскільки оплата була частковою, у підприємства виникла дебіторська заборгованість іноземного контрагента, яка вважається монетарною статтею. На дату формування фінансової звітності заборгованість була переоцінена за курсом НБУ 40,0006 грн за євро.

10 червня 2025 року на валютний рахунок АТ «Рудь» надійшла решта оплати від покупця 18 000 євро за курсом 39,8214 грн за євро.

Відображення операцій з експорту морозива «Ескімос» на умовах часткової попередньої оплати наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

**Синтетичний облік експорту продукції АТ «Рудь» на умовах часткової
попередньої оплати**

Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит	Сума	
			Євро	Грн.
1	2	3	4	5
1. На валютний рахунок зарахована попередня оплата від іноземного покупця у сумі 27 000 євро ($27\,000 \times 39,1851$)	312	681	27000	1 057 997,70
2. З поточного рахунку перерахована плата за митне оформлення вантажу	377	311	-	14 800,00
3. Витрати на митне оформлення вантажу включено до витрат на збут	93	311	-	14 800,00
4. На підставі митної декларації відображено реалізацію продукції та визнано дохід ($27\,000 \times 39,1851 + 18\,000 \times 39,4721$)	362	701	45000	1 768 495,50
5. Списана собівартість реалізованої на експорт готової продукції	901	26	-	1 328 541,35
6. Проведено взаємозалік заборгованості	681	362	27000	1 057 997,70
7. Відображено курсову різницю на дату формування звітності за дебіторською заборгованістю іноземного покупця ($((40,0006 - 39,4721) \times 18\,000)$)	681	714	-	9 513,00
8. На валютний рахунок зарахована остаточна оплата від покупця у сумі 18 000 євро ($18\,000 \times 39,8214$)	312	362	18000	716 785,20
9. Відображена курсова різниця на дату остаточного розрахунку ($((40,0006 - 39,8214) \times 18\,000)$)	945	362	-	3 225,60

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень

Здійснення експортних операцій передбачає проведення дій, пов'язаних із продажем іноземної валюти, тобто її обміном на національну валюту – гривню. Наразі чинне законодавство України не встановлює вимог щодо обов'язкового продажу валютних надходжень експортерами. Водночас підприємства часто самостійно приймають рішення про реалізацію іноземної валюти, оскільки більшість розрахунків усередині країни здійснюються саме в гривнях.

Продаж іноземної валюти проводиться через уповноважений банк на міжбанківському валютному ринку України за комерційним курсом, який може бути як вищим, так і нижчим від офіційного курсу Національного банку України. Різниця між цими курсами зумовлює виникнення так званої курсової (валютообмінної) різниці, яка в обліку відображається як дохід або витрати.

Дохід від купівлі-продажу іноземної валюти обліковується за кредитом субрахунку 711 «Дохід від купівлі-продажу іноземної валюти», а витрати за дебетом субрахунку 942 «Витрати на купівлю-продаж іноземної валюти».

Крім того, під час здійснення конвертації підприємство несе додаткові витрати у вигляді банківської комісії за проведення валютних операцій. Такі витрати належать до складу адміністративних і відображаються в обліку за дебетом рахунку 92 «Адміністративні витрати» як оплата банківських послуг.

Розглянемо приклад здійснення операції з реалізації іноземної валюти на підприємстві АТ «Рудь».

20 червня 2025 року підприємство прийняло рішення про продаж частини валютних коштів, отриманих від експортної діяльності, у сумі 10 000 євро через уповноважений банк. Продаж було здійснено за комерційним курсом 40,1500 грн/євро при офіційному курсі НБУ 40,0000 грн/євро. Банк утримав комісію за здійснення валютної операції у розмірі 2 000 грн.

У результаті операції підприємство отримало гривневі кошти в сумі 401 500,00 грн, а курсова різниця у розмірі 1 500,00 грн була відображена як дохід від продажу валюти. Відображення господарських операцій із продажу іноземної валюти АТ «Рудь» наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Синтетичний облік операцій з реалізації іноземної валюти АТ «Рудь»

Зміст господарських операцій	Дебет	Кредит	Сума	
			Дол.	Грн.
1. Передано іноземну валюту банку для продажу (10 000 × 40,0000)	333	312	10000,00	400 000,00
2. Надійшла гривня від продажу валюти (10 000 × 40,1500)	311	333	-	401 500,00
3. Відображено дохід від реалізації валюти (401 500,00 – 400 000,00)	333	711	-	1 500,00
4. Відображено комісію банку за здійснення валютної операції	92	685	-	2 000,00
5. Сплачено комісію банку	685	311	-	2000,00

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень

Фінансова звітність підприємства має забезпечувати повне та достовірне відображення результатів експортної діяльності. Порядок обліку та звітування

таких операцій регламентується НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», а також в частині розкриття інформації про курсові різниці та визнані доходи – НП(С)БО 21 та НП(С)БО 15. Якщо суб'єкти господарювання застосовують для формування і подання звітності міжнародні стандарти, то основою є Концептуальна основа фінансової звітності, МСБО 1 «Подання фінансової звітності, МСБО 21 та МСФЗ 15.

Інформацію про експортні операції можна побачити у кількох формах фінансової звітності, зокрема у Звіті про фінансовий стан, Звіті про фінансові результати, Звіті про рух грошових коштів та у примітках до фінансової звітності (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Розкриття інформації про операції з експорту товарів у фінансовій звітності

Вид фінансової звітності	Код рядка та назва статей
Баланс, ф. №1 (Звіт про фінансовий стан)	р.1125 «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги» р.1635 «Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами»
Звіт про фінансові результати, ф. №2 (Звіт про сукупний дохід)	р. 2000 «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) р. 2120 «Інші операційні доходи» р. 2180 «Інші операційні витрати»
Звіт про рух грошових коштів, ф. №3	р.3000 «Надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» р. 3015 «Надходження авансів від покупців і замовників»
Примітки до річної фінансової звітності, ф. №5	р. 940 «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги»; р.950 «Інша поточна дебіторська заборгованість»

Джерело: сформовано автором на основі [56]

Зрозуміло, що інформація по експортних операціях є складовою певної інформації вцілому. Наприклад, заборгованість іноземних покупців буде відображена у складі р. 1125 «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги» Звіту про фінансовий стан, проте, також даний рядок міститиме інформацію і про заборгованість вітчизняних покупців, тому для розуміння

сутності даної заборгованості необхідним є розкриття її структури у примітках до фінансової звітності.

Дебіторська заборгованість за експортними операціями належить до складу поточних активів і визнається за первісною вартістю, яка відповідає офіційному курсу НБУ на дату визнання доходу. На дату складання балансу монетарна дебіторська заборгованість підлягає перерахунку за курсом НБУ, що діє на звітну дату. Виниклі курсові різниці визнаються у складі інших операційних доходів або витрат підприємства.

Дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за експортними контрактами визначається на дату переходу ризиків і вигод покупцеві. Відповідні суми відображаються у статті «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» звіту про фінансові результати. У випадку виникнення курсових коливань додаткові доходи або витрати визнаються окремо – у складі інших операційних доходів чи витрат.

У Звіті про рух грошових коштів дані операції відображаються через показники руху коштів, зокрема, у рядку 3000 «Надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)» відображаються грошові потоки, що виникають у результаті погашення дебіторської заборгованості в тому числі за експортними операціями, а у рядку 3015 «Надходження авансів від покупців і замовників» відображено зворотний процес – не очікуване надходження коштів, а фактичне отримання авансів за майбутні поставки продукції, товарів чи надання послуг.

У примітках до фінансової звітності відповідно до вимог Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та Міжнародних стандартів фінансової звітності доцільно розкривати розширену інформацію про експортну діяльність підприємства, оскільки така інформація забезпечує користувачів звітності повним і достовірним уявленням про масштаби зовнішньоекономічної діяльності, рівень валютних ризиків і фінансові результати операцій на міжнародних ринках. Зокрема, у примітках до фінансової звітності доцільно розкривати (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Розкриття інформації у примітках до фінансової звітності щодо експортних операцій за національними та міжнародними стандартами

Розкриття інформації	За НП(С)БО	За МСФЗ
1	2	3
<i>1. Облікова політика</i>	НП(С)БО 1 підприємство повинно розкрити обрану облікову політику: принципи оцінки статей звітності; методи обліку щодо окремих статей звітності.	МСБО 1, п.117 – суб'єкт господарювання розкриває суттєві облікові політики, включаючи: основу (основи) оцінки при складанні фінансової звітності; інші політики, необхідні для розуміння звітності.
<i>2. Доходи від експортних операцій</i>	НП(С)БО 15 розкривається: облікова політика щодо визнання доходу, включаючи метод визначення ступеня завершеності робіт/послуг; розподіл доходів за групами; сума доходу за бартерними контрактами; частка доходу за бартерними контрактами з пов'язаними сторонами.	МСФЗ 15 п.110–128 розкривається: характер, сума, час і невизначеність доходів від договорів із клієнтами; судження, зроблені при визнанні доходу; активи, визнані внаслідок витрат на отримання чи виконання договорів; узагальнені дані за договорами з клієнтами.
<i>3. Дебіторська заборгованість за експортними операціями</i>	НП(С)БО 10 розкривається: перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості; дебіторська заборгованість пов'язаних сторін; склад статті «Інша дебіторська заборгованість»; метод визначення резерву сумнівних боргів; суми дебіторської заборгованості за строками непогашення; залишок і використання резерву сумнівних боргів.	МСФЗ 7 та МСФЗ 9 (опосередковано через оцінку фінансових активів) розкривається: класифікація фінансових активів (включно з торговельною дебіторкою); методи оцінки очікуваних кредитних збитків; зміни у резерві на знецінення; строки непогашення дебіторської заборгованості.
<i>4. Вплив курсових різниць за експортними операціями</i>	НП(С)БО 21 п.15–16 розкривається: сума курсових різниць, включених до доходів і витрат; сума курсових різниць у складі додаткового капіталу; взаємозв'язок сум курсових різниць на початок і кінець періоду; у разі зміни ознак класифікації іноземної діяльності – характер, причини та вплив змін на власний капітал і прибуток.	МСБО 21, п.52–57 розкривається: сума курсових різниць, визнаних у прибутку/збитку; чисті курсові різниці, визнані в іншому сукупному прибутку; інформація про функціональну та валюту подання; причини зміни функціональної валюти; у разі подання звітності в іншій валюті – метод переведення та характер додаткової інформації.

Продовження таблиці 2.9

1	2	3
5. Інформація про пов'язані сторони (якщо експорт здійснюється в межах групи)	НП(С)БО 10, п.13.2 – розкривається дебіторська заборгованість пов'язаних сторін із виділенням внутрішньогрупового сальдо.	МСБО 24 – розкривається: характер взаємовідносин з пов'язаними сторонами; види операцій; обсяги операцій та залишки заборгованості; умови розрахунків (строки, процентні ставки тощо).

Джерело: сформовано автором на основі [30, 31, 32, 33, 34, 35, 56, 57, 59]

Отже, розкриття інформації про експортні операції у фінансовій звітності є комплексним процесом, який охоплює кілька складових системи бухгалтерського обліку: Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів та Примітки до фінансової звітності. Дотримання вимог національних і міжнародних стандартів забезпечує повноту, своєчасність і достовірність подання даних про зовнішньоекономічну діяльність, сприяє підвищенню прозорості фінансової інформації та зміцнює довіру з боку інвесторів, кредиторів і інших стейкхолдерів.

У сучасних умовах господарювання ефективність управління експортною діяльністю значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення, яке формується в системі бухгалтерського обліку. Для прийняття своєчасних і обґрунтованих управлінських рішень важливо не лише відображати експортні операції у фінансовій звітності відповідно до чинних стандартів, але й забезпечити їх глибокий аналітичний облік.

Удосконалення інформаційного забезпечення управління експортними операціями в АТ «Рудь» передбачає розроблення аналітичних карток управлінського обліку за експортними контрактами. Такі картки мають стати інструментом систематизації облікової інформації на рівні конкретного контракту, що забезпечить повноту, деталізацію та аналітичність даних, необхідних для прийняття управлінських рішень.

Метою впровадження цієї розробки є підвищення якості управління експортною діяльністю підприємства за рахунок оперативного відстеження витрат і доходів, пов'язаних із виконанням експортних договорів. Аналітичні

картки дозволяють формувати єдину базу даних щодо витрат, які у синтетичному обліку відображаються у складі різних статей, таких як адміністративні, витрати на збут або інші операційні. Завдяки цьому забезпечується можливість оцінки фінансової результативності кожного експортного контракту, визначення рівня його прибутковості та прийняття управлінських рішень щодо подальшої доцільності співпраці з певними контрагентами або країнами-партнерами.

Аналітична картка управлінського обліку за експортним контрактом відображена у табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Аналітична картка обліку витрат за експортними операціями

№	Стаття витрат	Зміст операції	Відображення у синтетичному обліку	Сума, грн
1	2	3	4	5
1	Собівартість реалізованих товарів на експорт	Витрати на виробництво продукції, що постачається за контрактом	Інформація з рахунку 902	
2	Транспортні витрати	Доставка продукції покупцю або до кордону за рахунок підприємства	Інформація з рахунку 93	
3	Страховання вантажу	Витрати на страхування товарів під час транспортування	Інформація з рахунку 93	
4	Вивізне мито	Сума сплаченого мита за експортною продукцією	Інформація з рахунку 93	
5	Послуги митного брокера	Оплата послуг із митного оформлення вантажів	Інформація з рахунку 93	
6	Витрати на укладання контракту	Витрати на ділові зустрічі, відрядження, оформлення документів	Інформація з рахунку 92	
7	Банківська комісія	Комісійна винагорода банку при продажу іноземної валюти	Інформація з рахунку 92	
8	Різниця від продажу валюти	Результат від відмінності між курсом продажу і курсом НБУ	Інформація з рахунку 71, 94	
9	Курсові різниці за дебіторською заборгованістю	Результат від зміни курсу валют при відстрочці платежу	Інформація з рахунку 71, 94	

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень

Таким чином, запровадження аналітичних карток управлінського обліку сприятиме підвищенню прозорості фінансової інформації, забезпечить

ефективний контроль за використанням ресурсів і дозволить удосконалити систему планування та прогнозування результатів зовнішньоекономічної діяльності. Зокрема, використання такої аналітичної інформації є важливим інструментом для формування обґрунтованої цінової політики, аналізу структури витрат і підвищення конкурентоспроможності підприємства на міжнародних ринках.

Висновки до розділу 2

Аналіз організаційно-економічної діяльності АТ «Рудь» демонструє, що підприємство є сучасним, ефективним та конкурентоспроможним учасником харчової промисловості України. Організаційна структура управління лінійно-функціонального типу забезпечує чіткий розподіл повноважень, ефективне прийняття рішень та координацію дій між підрозділами. Фінансові показники свідчать про стабільне зростання доходів і активів, хоча падіння чистого прибутку та збільшення зобов'язань у 2024 році вказує на потребу контролю витрат. Підприємство активно впроваджує енергоефективні технології та системи екологічного менеджменту, демонструючи соціальну відповідальність. Бухгалтерська служба організовує прозорий та достовірний облік господарських операцій, забезпечуючи відповідність МСФЗ та законодавству України. Облік експортних операцій ведеться у функціональній валюті з урахуванням курсових різниць, змінних елементів компенсації та прав на повернення товару. Основні етапи документування включають підготовку первинних бухгалтерських та митних документів, проходження митних формальностей та відображення операцій у фінансовій звітності. Загалом, організація обліку експорту у АТ «Рудь» забезпечує контроль, прозорість та мінімізацію фінансових і валютних ризиків.

Оподаткування операцій з експорту товарів є важливою складовою забезпечення ефективної зовнішньоекономічної діяльності підприємств та формування державних доходів. Система оподаткування в Україні передбачає

застосування нульової ставки ПДВ для більшості експортних операцій, що створює сприятливі умови для суб'єктів господарювання. Водночас законодавством передбачені пільги та винятки, зокрема для певних видів товарів, що звільняються від оподаткування. Важливим елементом є введення режиму експортного забезпечення (РЕЗ), який регулює оподаткування стратегічно важливих сільськогосподарських товарів, визначаючи диференційовані ставки ПДВ та мінімальні експортні ціни. Податкові зобов'язання виникають на дату оформлення митної декларації, що спрощує облік і забезпечує точність відображення операцій у податковій звітності. Крім ПДВ, державне регулювання експорту передбачає застосування експортного мита на окремі категорії товарів, що дозволяє захищати внутрішній ринок та стимулювати переробну промисловість. Ставки мита визначаються як у відсотках, так і у фіксованих сумах залежно від виду продукції.

Облікове відображення операцій з експорту товарів є ключовим елементом забезпечення достовірності фінансової звітності підприємства. Процес включає документальне оформлення, оцінку валютних операцій та визнання доходу від операцій відповідно до національних або міжнародних стандартів обліку. Доцільно наголосити, що визначення моменту визнання доходу залежить від умов Інкотермс та характеру передачі ризиків і вигод покупцю. Валютні операції потребують оцінки за офіційним курсом НБУ та перерахунку монетарних статей на дату балансу і дату операції, а курсові різниці визнаються у складі доходів або витрат підприємства. Синтетичний та аналітичний облік забезпечує систематизацію інформації за видами товару, валютами та контрактами. Рекомендація із впровадження аналітичних карток управлінського обліку для оцінки витрат за експортними контрактами дозволяє контролювати витрати, оцінювати прибутковість контрактів та приймати ефективні управлінські рішення.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ ОПЕРАЦІЙ З ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «РУДЬ»)

3.1. Аналіз основних показників діяльності АТ «Рудь»

Аналіз основних показників діяльності підприємства є одним із ключових етапів оцінювання його фінансово-економічного стану, результативності управлінських рішень та динаміки розвитку. Для акціонерного товариства «Рудь», яке є одним із лідерів українського ринку морозива та активно здійснює зовнішньоекономічну діяльність, аналіз основних фінансових показників має особливе значення, оскільки забезпечує можливість оцінити не лише поточні результати, а й потенціал подальшого розвитку в умовах конкурентного середовища.

Для глибшого розуміння фінансового стану АТ «Рудь» здійснимо аналіз структури його балансу, що дасть змогу оцінити зміни в складі активів і джерелах їх фінансування, а також виявити тенденції у формуванні капіталу підприємства (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Аналіз структури балансу АТ «Рудь»

Розділи балансу	2023		2024		Відхилення		
	сума, тис.грн.	Питом а вага, %	сума, тис.грн.	Питом а вага, %	Абсолютн е, тис. грн	Відносна, %	пунктів структур и
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Актив балансу</i>							
1. Необоротні активи	939 538	46,39	1 120 922	40,27	181 384	19,31	-6,12
2. Оборотні активи	1085814	53,61	1662701	59,73	576887	53,13	6,12
3. НА, утримувані для продажу, та групи вибуття	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Разом	2 025 352	100,00	2 783 623	100,00	758 271	37,44	0,00

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Пасив балансу							
1. Власний капітал	1811008	89,42	2100374	75,45	289366	15,98	-13,96
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	2607	0,13	3217	0,12	610	0,00	-0,01
3. Поточні зобов'язання	211737	10,45	680032	24,43	468295	221,17	13,98
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0	0,00	0	0,00	0	0	0,00
Разом	2025352	100,00	2783623	100,00	758271	37,44	0,00

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Аналіз структури балансу АТ «Рудь» у табл. 3.1 за 2023–2024 роки свідчить про суттєві зміни у складі активів і джерелах їх фінансування, що відображають як процеси розширення діяльності підприємства, так і певні структурні зрушення в управлінні ресурсами.

У структурі активу балансу спостерігається зростання загальної вартості майна підприємства на 758 271 тис. грн, або на 37,44 %, що є позитивною тенденцією та вказує на розвиток виробничо-господарської діяльності. Однак характер цього зростання має свої особливості. Зокрема, необоротні активи збільшилися на 181 384 тис. грн (19,31 %), але їх частка в загальній структурі активів знизилася з 46,39 % до 40,27 %, що свідчить про відносне зменшення інвестицій у довгострокові ресурси, ймовірно, через концентрацію капіталу на забезпеченні поточної діяльності. Водночас оборотні активи зросли більш динамічно на 576 887 тис. грн, або 53,13 %, що спричинило збільшення їх питомої ваги з 53,61 % до 59,73 %. Така тенденція вказує на активізацію операційної діяльності, підвищення рівня ліквідності підприємства та розширення масштабів поточних операцій, зокрема у сфері експорту, де значна частина ресурсів спрямовується на закупівлю сировини, пакування, логістику та обслуговування контрактів.

У структурі пасиву балансу домінує власний капітал, який у 2024 році становить 2 100 374 тис. грн, що на 289 366 тис. грн більше, ніж у попередньому періоді, що зумовлене зростанням нерозподіленого прибутку. Незважаючи на абсолютне зростання (15,98 %), його частка у структурі пасивів зменшилася з 89,42 % до 75,45 %, що може свідчити про поступове зростання фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування, що виявляється у збільшенні поточних зобов'язань. Останні зросли у 3,2 раза з 211 737 тис. грн до 680 032 тис. грн, а їх питома вага підвищилася на 13,98 пунктів. Таке зростання, з одного боку, свідчить про активне залучення короткострокових ресурсів для фінансування оборотного капіталу, що може бути пов'язано з розширенням експортної діяльності та необхідністю покриття тимчасових касових розривів. З іншого боку, це створює потенційні ризики зниження платоспроможності у разі зростання фінансового навантаження.

Загалом, структура балансу АТ «Рудь» демонструє переважно позитивні тенденції, пов'язані зі зростанням активів і власного капіталу, а також із посиленням ділової активності. Водночас зростання частки поточних зобов'язань потребує посилення контролю за фінансовою стійкістю та раціонального управління обіговими коштами, а збалансування структури активів і джерел їх формування стане передумовою забезпечення стабільного розвитку підприємства та підвищення ефективності його експортної діяльності.

У табл. 3.2 здійснимо оцінку ознак «нормального» балансу.

Таблиця 3.2

Оцінка ознак «нормального» балансу АТ «Рудь»

Ознака	Виконання умов	Відхилення/ розрахунок	Дані для розрахунку			
1	2	3	4			
			2023 рік		2024 рік	
1. Ознака (валюта балансу в кінці звітного періоду збільшилася порівняно з початком)	виконується	758 271	валюта балансу на початок періоду	2 025 352	валюта балансу на кінець періоду	2 783 623
2. Ознака (темпи приросту оборотних активів вищі, ніж темпи приросту необоротних активів)	виконується	34	темпи приросту оборотних активів	53,13	темпи приросту необоротних активів	19,31
3. Ознака						
власний капітал підприємства перевищує залучений на початок періоду	виконується	1 596 664	власний капітал на початок періоду	1811008	залучений капітал на початок періоду	214344
власний капітал підприємства перевищує залучений на кінець періоду	виконується	1 417 125	власний капітал на кінець періоду	2100374	залучений капітал на кінець періоду	683249

Продовження таблиці 3.2

1	2	3	4			
темпи приросту власного капіталу вищі, ніж темпи зростання залученого	не виконується	-202,78	<i>темпи приросту власного капіталу</i>	15,98	<i>темпи приросту залученого капіталу</i>	218,76
4. Ознака (темпи приросту дебіторської та кредиторської заборгованості врівноважують один одного)	-	117 737	<i>сума дебіторської заборгованості на початок періоду</i>	329474	<i>сума кредиторської заборгованості на початок періоду</i>	211737
	-	-198 272	<i>сума дебіторської заборгованості на кінець періоду</i>	481760	<i>сума кредиторської заборгованості на кінець періоду</i>	680032
	виконується	-174,95	<i>темпи приросту дебіторської заборгованості</i>	46,22	<i>темпи приросту кредиторської заборгованості</i>	221,17
	-	-	<i>перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською на початок періоду</i>	117737	<i>перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською на кінець періоду</i>	-198272

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Оцінюючи дані табл. 3.2 за ознаками «нормального» балансу та виконанням умов, можна зробити такі аналітичні висновки щодо фінансового стану АТ «Рудь» у 2023–2024 роках:

1. Перша ознака, що стосується збільшення валюти балансу на кінець звітного періоду порівняно з початком, виконується. Зростання валюти балансу на 758 271 тис. грн або на 37,44 % свідчить про розширення діяльності підприємства, збільшення активів і посилення виробничо-фінансового потенціалу, що є позитивною тенденцією, оскільки відображає розвиток бізнесу, у тому числі завдяки активізації експортних операцій.

2. Друга ознака, що передбачає перевищення темпів приросту оборотних активів над темпами приросту необоротних, також виконується. Темп приросту оборотних активів становить 53,13 %, тоді як необоротних – лише 19,31 %. Така динаміка є позитивною, адже свідчить про підвищення ліквідності підприємства, можливість швидше реагувати на зміни ринкової кон'юнктури та забезпечувати фінансування поточних потреб. Водночас надмірне зростання оборотних активів за відсутності достатніх інвестицій у необоротні може свідчити про тимчасове обмеження капіталовкладень у модернізацію виробництва, що потенційно може вплинути на довгострокову конкурентоспроможність.

3. Третя група ознак характеризує співвідношення власного та залученого капіталу. Показники перевищення власного капіталу над залученим як на початок, так і на кінець періоду виконуються, що є позитивною тенденцією та підтверджує високий рівень фінансової автономії АТ «Рудь» і стійку здатність підприємства самостійно фінансувати свою діяльність. Проте умова, за якою темпи приросту власного капіталу повинні перевищувати темпи зростання залученого, не виконується: власний капітал зріс лише на 15,98 %, тоді як залучений – на 218,76 %, що вказує на зростання залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування, зокрема короткострокових кредитів чи кредиторської заборгованості, що є негативною тенденцією з точки зору оцінки фінансової стійкості.

4. Четверта ознака, яка оцінює взаємозв'язок між темпами приросту дебіторської та кредиторської заборгованості, показує, що баланс у їх динаміці не зберігається. Кредиторська заборгованість зросла на 221,17 %, тоді як дебіторська лише на 46,22 %, що призвело до зміни співвідношення між ними – якщо на початок періоду підприємство мало перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською на 117 737 тис. грн, то на кінець періоду ситуація змінилася на протилежну, і кредиторська перевищила дебіторську на 198 272 тис. грн. Така тенденція має подвійний характер: з одного боку, вона може свідчити про ефективне використання короткострокових позикових ресурсів для фінансування поточної діяльності, з іншого – створює ризики порушення платоспроможності в разі несвоєчасного виконання зобов'язань.

Загалом більшість ознак свідчать про позитивний розвиток підприємства: зростання активів, переважання власного капіталу та покращення ліквідності. Водночас наявні ризики, пов'язані з надмірним зростанням кредиторської заборгованості та посиленням залежності від залучених ресурсів, що потребує підвищення ефективності управління капіталом, збалансування структури джерел фінансування й посилення контролю за оборотними активами, що особливо важливо в умовах розширення експортної діяльності.

Для комплексної оцінки діяльності підприємства розглянемо основні показники діяльності у табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Основні показники діяльності АТ «Рудь»

Напрямок аналізу	Показники	Значення на 2019 р.	Значення на 2020 р.	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення
1	2	5	6	7	8
Оцінка майнового стану	Загальна сума засобів, що знаходяться у розпорядженні підприємства	2025352	2783623	758271	37,44
	Величина основних засобів та їх частка в загальній сумі активів	842815	938652	95837	11,37

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4	5	6
Оцінка майнового стану	Частка ОЗ в загальній сумі активів, %	41,61	33,72	-7,89	-
	Коефіцієнт зносу ОЗ	57,14	57,13	-0,01	-
Оцінка ліквідності та платоспроможності	Коефіцієнт покриття	5,13	2,45	-2,68	-
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,98	0,99	-1,00	-
Оцінка фінансової стійкості	Коефіцієнт автономії	0,89	0,75	-0,14	-
	Коефіцієнт фінансової стійкості	8,45	3,07	-5,37	-
	Частка довгострокових зобов'язань у загальній сумі	0,00	0,00	0,00	-
Оцінка ділової активності	Коефіцієнт оборотності активів	1,41	1,21	-0,20	-
	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	8,67	7,01	-1,65	-
	Період обороту дебіторської заборгованості	42	52	10	-
	Коефіцієнт оборотності запасів	8,58	6,64	-1,94	-
	Період обороту запасів	42	55	13	-
	<i>Тривалість операційного циклу</i>	84	107	23	-
	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	13,49	4,97	-8,52	-
	Період обороту кредиторської заборгованості	27	73	46	-
	<i>Тривалість фінансового циклу</i>	57	34	-23	-
Оцінка ефективної діяльності	Обсяг реалізації	2855378	3378734	523356	18,33
	Чистий прибуток	323291	290352	-32939	-10,19
	Рентабельність підприємства, %	15,96	10,43	-5,53	-
	Рентабельність основної діяльності, %	19,24	13,71	-5,53	-
	Рентабельність власного капіталу, %	21,88	17,02	-4,85	-
	Рентабельність залученого капіталу, %	184,83	52,33	-132,50	-

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Аналіз основних показників діяльності АТ «Рудь» у табл. 3.3 дає змогу комплексно оцінити ефективність використання майна, ліквідність, фінансову стійкість, ділову активність і результативність господарської діяльності підприємства у динаміці за 2019–2020 роки. Здійснені розрахунки дозволяють виявити як позитивні тенденції, так і певні проблемні аспекти, що потребують управлінської уваги:

1. Передусім, оцінка майнового стану свідчить про зростання загальної суми засобів, які знаходяться у розпорядженні підприємства, на 758 271 тис. грн або на 37,44 %. Така динаміка характеризує розширення ресурсної бази підприємства, що є безумовно позитивною тенденцією, адже вказує на збільшення виробничого потенціалу та активізацію господарської діяльності. Водночас зростання вартості основних засобів на 95 837 тис. грн (11,37 %) не супроводжувалося збереженням їх питомої ваги у загальній структурі активів, яка знизилася з 41,61 % до 33,72 %, що свідчить про те, що збільшення активів відбулося переважно за рахунок оборотних засобів, а не інвестицій у необоротні, що може бути наслідком тимчасового уповільнення процесів оновлення основних фондів. Незначне зниження коефіцієнта зносу основних засобів на 0,01 п. п. є позитивною ознакою стабільності стану матеріально-технічної бази.

2. Аналіз ліквідності та платоспроможності показує певне погіршення фінансової гнучкості підприємства. Коефіцієнт покриття знизився з 5,13 до 2,45, що хоча й залишається на рівні, вищому за норматив (>2), однак демонструє скорочення резерву платоспроможності. Аналогічно, коефіцієнт абсолютної ліквідності зменшився удвічі – з 1,98 до 0,99, що свідчить про зниження обсягу найбільш ліквідних активів у структурі оборотних, що може бути зумовлено спрямуванням грошових коштів у виробничі потреби або зростання короткострокових зобов'язань. Незважаючи на зменшення ліквідності, підприємство залишається платоспроможним, проте рівень фінансового ризику підвищився.

3. Дослідження фінансової стійкості засвідчує певне послаблення автономності підприємства. Коефіцієнт автономії знизився з 0,89 до 0,75, що, хоч

і відповідає нормативному діапазону 0,5–0,7, однак демонструє тенденцію до зменшення частки власного капіталу в загальній структурі фінансування. Аналогічно, коефіцієнт фінансової стійкості скоротився з 8,45 до 3,07, що вказує на суттєве зростання частки позикових коштів у фінансуванні діяльності. Такі зміни можуть бути наслідком активного залучення короткострокових кредитів для покриття потреб в оборотних активах. Водночас відсутність довгострокових зобов'язань у структурі пасивів характеризує підприємство як фінансово стійке в короткостроковій перспективі, але з обмеженими можливостями для масштабних інвестиційних проектів.

4. У сфері ділової активності спостерігається уповільнення оборотності ресурсів. Коефіцієнт оборотності активів знизився з 1,41 до 1,21, що свідчить про зменшення ефективності використання майна у процесі формування доходу. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості зменшився на 1,65, а період її погашення збільшився на 10 днів, що може бути наслідком більш лояльної кредитної політики щодо покупців. Аналогічно, оборотність запасів зменшилася з 8,58 до 6,64, а період їх обігу зріс на 13 днів, що свідчить про накопичення залишків продукції на складах. У результаті тривалість операційного циклу подовжилася на 23 дні, що негативно впливає на швидкість обороту капіталу. При цьому період обороту кредиторської заборгованості збільшився з 27 до 73 днів, що дало змогу скоротити фінансовий цикл на 23 дні. Таким чином, підприємство частково компенсувало уповільнення обігу власних активів за рахунок відтермінування платежів постачальникам.

5. Оцінка ефективності діяльності демонструє змішані тенденції. Обсяг реалізації зріс на 523 356 тис. грн (18,33 %), що є позитивним результатом активізації ринкової діяльності. Однак чистий прибуток скоротився на 32 939 тис. грн, або на 10,19 %, що свідчить про зниження рентабельності виробництва. Зокрема, рентабельність підприємства зменшилася з 15,96 % до 10,43 %, а рентабельність основної діяльності з 19,24 % до 13,71 %, що може бути наслідком підвищення собівартості продукції, зростання адміністративних витрат або коливань цін на сировину. Рентабельність власного капіталу також

знизилася з 21,88 % до 17,02 %, що вказує на зменшення ефективності використання власних ресурсів. Особливо помітним є скорочення рентабельності залученого капіталу з 184,83 % до 52,33 %, що свідчить про зниження прибутковості позикових ресурсів і може бути пов'язано з підвищенням витрат на обслуговування боргу.

Узагальнюючи результати, можна зазначити, що діяльність АТ «Рудь» у 2024 році характеризується стабільним розвитком за рахунок збільшення обсягу активів та доходів, однак спостерігається зниження ефективності використання ресурсів і послаблення фінансової стійкості. Позитивною тенденцією є нарощення майнової бази, стабільність ліквідності на достатньому рівні та збереження фінансової автономії. Негативним аспектом виступає зниження прибутковості, уповільнення оборотності активів і зростання залежності від позикових коштів. Для забезпечення стабільного розвитку підприємству доцільно зосередити увагу на оптимізації структури капіталу, підвищенні ефективності управління запасами та дебіторською заборгованістю, а також на вдосконаленні політики контролю витрат.

3.2 Інформаційне та методичне забезпечення економічного аналізу операцій з експорту товарів у АТ «Рудь» та оцінка їх економічної ефективності

Рівень ефективності імпортно-експортної діяльності підприємства, так само як і результативність його функціонування загалом, значною мірою визначається якістю системи управління. Однією з ключових її складових є економічний аналіз, адже саме завдяки йому виявляються внутрішні резерви підвищення ефективності роботи підприємства та обґрунтовуються шляхи їх реалізації. Економічний аналіз посідає важливе місце серед основних елементів управління економічними процесами на підприємстві.

Як зазначає А.В. Дерій, «економічний аналіз – процес поділу цілого об'єкта дослідження у сфері економіки на частини для детального його

визначення, з'ясування особливостей функціонування, взаємозв'язків і проблем та розроблення рекомендацій для ухвалення своєчасних і виважених управлінських рішень» [15, с. 7].

Б.Є. Грабовецький визначає економічний аналіз як «комплексне всебічне дослідження всіх сторін діяльності підприємства на основі використання відповідних джерел інформації, вивчення окремих елементів економічної роботи, виявлення і вимірювання впливу факторів на результати діяльності підприємства, зіставлення витрат і результатів, узагальнення результатів аналізу, і, нарешті, обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень з метою вибору оптимального» [11, с. 5].

Таким чином, економічний аналіз виступає не лише інструментом контролю за діяльністю підприємства, а й основою для прийняття ефективних управлінських рішень, спрямованих на підвищення його конкурентоспроможності та результативності роботи.

Характеризуючи сутність економічного аналізу, окремі науковці надають перелік якостей, притаманних економічному аналізу як функції управління, а саме:

- «використання системи показників, які всебічно характеризують господарську діяльність;
- комплексне використання джерел інформації;
- вивчення і кількісне вимірювання впливу факторів на зміну того або іншого показника;
- виявлення резервів підвищення ефективності економічної діяльності;
- виявлення резервів підвищення ефективності господарювання;
- розробка необхідних заходів із усунення виявлених в процесі аналізу недоліків;
- контроль за усуненням встановлених у процесі аналізу недоліків» [1, с.

Головною метою економічного аналізу як складової системи управління є виявлення внутрішніх резервів підвищення результативності діяльності

підприємства та розроблення ефективних заходів для їх реалізації. Саме завдяки цьому інструменту управлінці отримують можливість приймати обґрунтовані рішення, спрямовані на вдосконалення роботи підприємства й забезпечення його стабільного розвитку.

На рис. 3.1 подано основні завдання економічного аналізу операцій з експорту товарів, які відображають його роль у процесі управління підприємством.

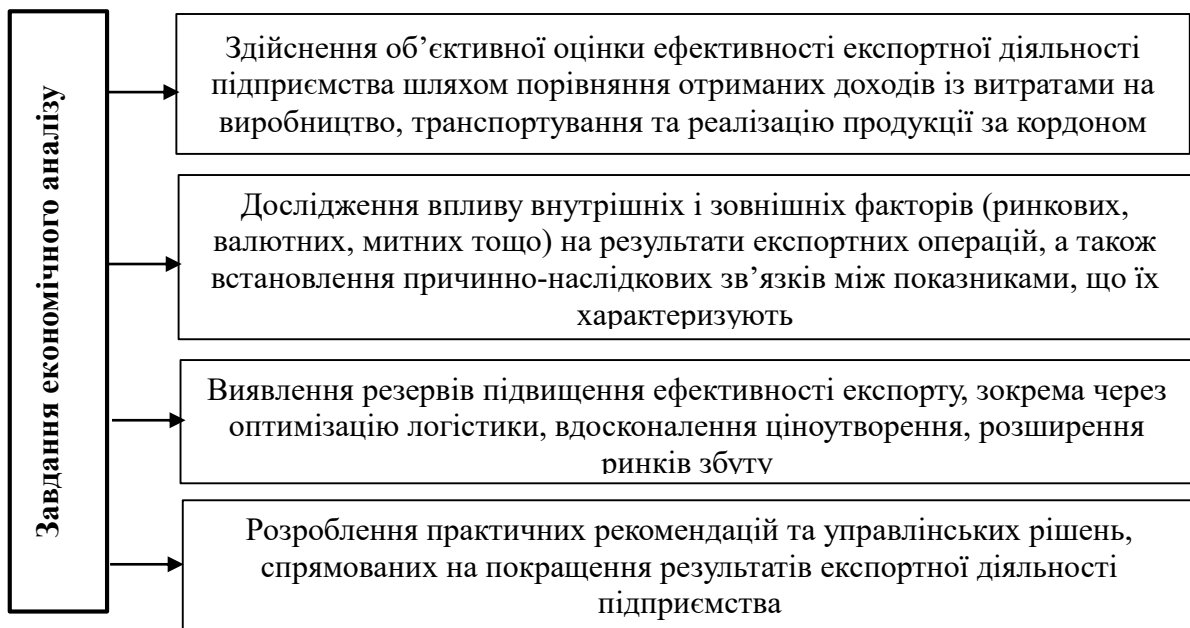

Рис. 3.1. Завдання економічного аналізу операцій з експорту товарів

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень

Для підприємства, яке здійснює зовнішньоекономічну діяльність, зокрема операцій з експорту, аналіз таких процесів є невід'ємною частиною загального економічного аналізу. Це пояснюється тим, що рівень ефективності та результативності експортних операцій безпосередньо впливає на загальні показники діяльності підприємства, його фінансову стійкість і конкурентоспроможність на ринку.

Основною метою аналізу експортних операцій виступає виявлення чинників, тенденцій і закономірностей, які формують ефективність зовнішньоекономічної діяльності, а також визначення резервів для підвищення

результативності як окремих операцій, так і функціонування підприємства загалом.

Як і інші напрями економічного аналізу, дослідження експортних процесів спрямоване на забезпечення стабільного зростання прибутковості підприємства та зміцнення його позицій у конкурентному середовищі.

Послідовність виконання основних аналітичних процедур у межах аналізу експортної діяльності подано схематично на рис. 3.2.

Рис. 3.2. Складові аналізу експортних операцій

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень

Для забезпечення повноцінного та об'єктивного аналізу експортних операцій підприємства необхідно використовувати широкий комплекс інформаційних джерел. Саме якість, достовірність і повнота інформації визначають глибину аналітичних висновків і ефективність управлінських рішень. Джерела даних для аналізу експортної діяльності охоплюють як внутрішню звітність підприємства, так і зовнішні відомості, що характеризують

його взаємодію з контрагентами, ринкове середовище та виконання зовнішньоекономічних контрактів.

Основні джерела інформації, що використовуються під час аналізу експортних операцій, наведено в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Джерела інформації для аналізу експортних операцій підприємства

№	Джерело інформації	Характеристика використання в аналізі
1	Зовнішньоекономічні договори (контракти)	Містять умови постачання, обсяги, ціни, строки виконання зобов'язань та інші параметри, необхідні для оцінки виконання контрактів.
2	Первинні документи за експортними операціями	Підтверджують фактичне здійснення операцій (митні декларації, рахунки-фактури, накладні, акти виконаних робіт тощо).
3	Регістри бухгалтерського обліку	Містять систематизовану інформацію про фінансові результати експортної діяльності, витрати та доходи.
4	Планові показники підприємства	Використовуються для порівняння фактичних результатів із запланованими та виявлення відхилень.
5	Фінансова звітність	Дає змогу оцінити загальний фінансовий стан підприємства та прибутковість експортної діяльності.
6	Статистична звітність з експорту	Відображає динаміку, структуру та обсяги експортних операцій у розрізі періодів, товарних груп і країн-партнерів.
7	Дані інших підприємств або підрозділів	Використовуються для територіального чи порівняльного аналізу в межах галузі або холдингової структури.

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень

Проведення аналітичного дослідження експортних операцій підприємства потребує науково обґрунтованого підходу, який базується на використанні певної системи принципів, показників, методичних прийомів і процедур. Саме ці елементи становлять основу методу економічного аналізу, забезпечуючи комплексне, всебічне та об'єктивне вивчення результатів зовнішньоекономічної діяльності. Без застосування зазначених інструментів неможливо отримати достовірні висновки щодо ефективності імпортно-експортних операцій, визначити чинники впливу на їх результати та розробити обґрунтовані рекомендації для підвищення ефективності управлінських рішень у сфері міжнародної торгівлі.

За систематизацією, представленою Г.М. Гришин, для аналізу зовнішньоекономічної діяльності можуть бути використані:

- «методи детермінованого факторного аналізу (деталізація, порівняння, елімінування, узагальнення);
- стандартні методи (статистичне спостереження, групування, абсолютні та відносні величини, середні величини, індекси, ряди динаміки);
- математичні методи (математичне моделювання, математичний аналіз, інтегральний метод, математична статистика, теорія ймовірностей, економічна кібернетика);
- евристичні методи (метод експертних оцінок, мозкового штурму);
- спеціальні методи (SWOT (сценарний метод), PEST (порівняльний), SNW (аналіз моделі Дюпона), портфельний (R-аналіз)» [13, с. 64].

Розроблення методики аналізу експортних операцій передбачає послідовне застосування низки методичних прийомів, які дозволяють комплексно оцінити ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Кожен із методів має власне призначення, аналітичні можливості та забезпечує різні аспекти дослідження від оцінки структури і динаміки показників до виявлення факторів, що впливають на кінцеві результати діяльності. Основні етапи виконання аналітичних процедур у межах дослідження експортних операцій подано в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Основні методи аналізу експортних операцій підприємства

Метод аналізу	Зміст і призначення
Вертикальний (структурний) аналіз	Дослідження співвідношення окремих і сукупних показників, що характеризують обсяги експортних товарних операцій. Дає змогу оцінити структуру експортного обороту та визначити частку окремих товарів чи ринків у загальному обсязі експорту.
Горизонтальний (трендовий) аналіз	Вивчення динаміки показників обсягів, прибутковості та ефективності експортних операцій у часі. Передбачає розрахунок абсолютних і середніх приростів, темпів росту або зниження, визначення тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Порівняльний аналіз	Співставлення фактичних результатів із плановими, нормативними, попередніми або середньогалузевими показниками. Дає змогу виявити відхилення та оцінити рівень досягнення запланованих цілей.
---------------------	---

Продовження таблиці 3.5

Коефіцієнтний аналіз	Оцінювання ефективності експортної діяльності за системою аналітичних коефіцієнтів (рентабельності, оборотності, ліквідності тощо). Дозволяє визначити фінансові пропорції та ефективність використання ресурсів у процесі експорту.
Факторний аналіз	Виявлення та кількісна оцінка впливу ключових факторів (внутрішніх і зовнішніх) на результати експортної діяльності. Сприяє розробленню управлінських рішень для покращення ефективності.
Декомпозиційний аналіз	Побудова багаторівневої моделі, що розкриває взаємозв'язки між управлінськими, виробничими й економічними факторами та кінцевими результатами експортної діяльності.
Інтегральний аналіз	Комплексне узагальнення результатів, що дає змогу оцінити вплив сукупності чинників на ключові показники ефективності, такі як рентабельність капіталу або власного капіталу підприємства.

Джерело: сформовано автором

Застосування наведених методів дає можливість здійснити всебічне дослідження експортних операцій підприємства: від аналізу структури, динаміки та результативності експорту до оцінки впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на фінансові результати.

Практичне використання цих аналітичних підходів дозволяє:

- своєчасно виявляти тенденції та ризики у зовнішньоекономічній діяльності;
- оцінювати рівень ефективності використання ресурсів;
- формувати обґрунтовані управлінські рішення для підвищення прибутковості експортних операцій.

Процес проведення економічного аналізу, у тому числі аналізу експортних операцій, складається з кількох послідовних етапів, кожен із яких має власне

змістове наповнення та завдання. Така послідовність забезпечує системність дослідження, логічність виконання аналітичних процедур і достовірність отриманих результатів. Основні етапи економічного аналізу наведено в табл. 3.6.

Етапність економічного аналізу забезпечує його логічну послідовність і результативність. На підготовчому етапі створюється база для дослідження, на основному – здійснюється глибоке опрацювання показників і виявлення проблемних зон, а на заключному – формуються висновки та практичні рекомендації. Такий підхід дозволяє отримати об’єктивну оцінку ефективності експортних операцій і визначити напрями для їх удосконалення.

Таблиця 3.6

Основні етапи проведення економічного аналізу

Етап аналізу	Зміст і основні завдання
1	2
Підготовчий етап	- розроблення плану проведення аналізу, визначення його мети, завдань, об’єкта й предмета дослідження. - розподіл функцій між виконавцями, визначення інформаційних джерел і методів аналітичного опрацювання даних. - формування інформаційної бази, підбір необхідних матеріалів та ресурсів для здійснення аналізу.
Основний етап	- перевірка повноти, достовірності та актуальності зібраної інформації, її відповідності поставленим завданням. - виконання основних аналітичних розрахунків: аналіз динаміки показників, факторний і порівняльний аналіз, оцінка ефективності діяльності підприємства. - виявлення чинників, що впливають на результати, та визначення резервів підвищення ефективності експортної діяльності.
Заключний етап	- узагальнення отриманих результатів, підготовка висновків і пропозицій. - інформування керівництва про виявлені резерви, тенденції та проблеми. - розроблення управлінських рішень і контроль за виконанням запропонованих заходів щодо підвищення ефективності.

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень

Узагальнюючи питання організаційно-методичного забезпечення економічного аналізу, слід підкреслити, що цей інструмент відіграє ключову роль у виявленні внутрішніх резервів підвищення ефективності діяльності підприємства. Економічний аналіз слугує основою для формування обґрунтованих управлінських рішень, які мають бути раціональними, оптимальними, своєчасними й базуватися на достовірній інформації.

Високі вимоги до якості управління автоматично зумовлюють підвищення вимог і до самого економічного аналізу як його складової. Сучасний економічний аналіз, насамперед, повинен бути комплексним, тобто охоплювати всі напрями господарської діяльності та всебічно досліджувати чинники, що впливають на кінцеві результати підприємства.

Крім того, він має ґрунтуватися на системному підході, який передбачає розгляд кожного об'єкта аналізу як динамічної системи, що постійно змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів конкурентного середовища. Такий підхід забезпечує глибше розуміння взаємозв'язків між показниками діяльності підприємства й створює передумови для прийняття ефективних управлінських рішень.

У сучасних умовах глобалізації зовнішньоекономічна діяльність відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку підприємств харчової промисловості. Для АТ «Рудь» експортна діяльність є стратегічним напрямом, який сприяє підвищенню конкурентоспроможності, розширенню ринків збуту та зміцненню бренду на міжнародному рівні. Компанія вже посідає провідні позиції серед українських виробників морозива, демонструючи стабільне зростання обсягів експорту та високий рівень відповідності міжнародним стандартам якості. Для більш повного розуміння потенціалу та викликів у цій сфері доцільно провести SWOT-аналіз експортної діяльності підприємства (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

SWOT-аналіз експортної діяльності АТ «Рудь»

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Велика частка експорту серед українських виробників морозива (61 %) «Рудь» є найбільшим експортером холодних десертів з України.	Залежність від зовнішньої логістики та інфраструктурних зв'язків, які можуть бути порушені через війну чи закриття портів.
Широка географія експорту понад 35 країн, серед яких країни ЄС і інші віддалені регіони.	Обмеження щодо зберігання й транспортування морозива (температурний режим, термін придатності), що ускладнює вихід на деякі ринки.
Висока якість продукції, сильна система контролю якості, наявність міжнародних сертифікатів: ISO 9001, ISO 14001, ISO 22000, BRC, IFS, Organic Standard, Halal.	Високі витрати на виробництво й сертифікацію, які можуть зменшувати маржинальність на конкурентних ринках з низькою ціною.

Інновації, оновлення асортименту (20 новинок у сезоні 2023); брендинг і пакування з урахуванням закордонного споживача.	Можлива слабка адаптація до культурних, смакових чи регуляторних особливостей окремих ринків, якщо аналіз ринків недостатній.
Потужні виробничі потужності, технології й лабораторний контроль; усталена репутація.	Залежність від імпорту деяких інгредієнтів або сировини, що може призвести до валютних ризиків і нестабільності цін.

Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Розширення в ЄС й інших регіонах, які цінують якість і сертифікацію; зростання попиту на органічні, халяль, еко-продукти.	Посилення конкуренції з боку виробників морозива з дешевшими витратами виробництва, особливо з країн з меншими логістичними витратами.
Використання маркетингових переваг українського бренду, патріотичної тематики, історій якості, підтримки у воєнний час.	Ризики логістики через війну, закриття портів, обмеження транспорту, підвищення витрат на доставку, енергію, паливо.
Залучення нових партнерів і клієнтів через виставки та міжнародні платформи; можливість приватних марок.	Торговельні бар'єри: тарифи, квоти, стандарти, сертифікація, митні обмеження; зміна регуляцій у країнах-імпортерах.
Розвиток нових продуктів під конкретні ринки, адаптація упаковки, смаків, форматів; зростання сегменту морозива преміум-класу або спеціалізованих (веган, безлактозних тощо).	Валютні ризики, інфляція, коливання вартості енергії або сировини; нестабільність політичної чи економічної ситуації як в Україні, так і в країнах-партнерах.

Джерело: сформовано автором

Проведений SWOT-аналіз засвідчив, що АТ «Рудь» має значний потенціал для подальшого розвитку експортної діяльності завдяки високій якості продукції, наявності міжнародних сертифікатів, інноваційності та сформованій діловій репутації на світовому ринку. Водночас підприємство стикається з низкою обмежень, пов'язаних із логістичними ризиками, коливаннями зовнішньоекономічного середовища та зростанням конкуренції на міжнародних ринках. Для забезпечення сталого зростання експорту компанії доцільно посилювати адаптацію продукції до вимог окремих ринків, удосконалювати логістичні процеси та диверсифікувати канали збуту. Рациональне використання наявних сильних сторін і можливостей сприятиме зміцненню позицій АТ «Рудь» як провідного українського експортера морозива у світовому масштабі.

Накладні витрати є важливою складовою загальної системи витрат підприємства, що відображає сукупність непрямих витрат, пов'язаних із забезпеченням та обслуговуванням основного виробничого процесу. До них належать витрати на утримання та експлуатацію обладнання, адміністративно-управлінські витрати, амортизаційні відрахування, витрати на комунальні послуги, транспортно-логістичні витрати тощо. На відміну від прямих витрат,

накладні не можуть бути безпосередньо віднесені на конкретний вид продукції, тому їх розподіл здійснюється за встановленими методиками, що забезпечує об’єктивність формування собівартості.

Для АТ «Рудь» аналіз накладних витрат має особливе значення, оскільки підприємство здійснює не лише масштабне виробництво, а й активну експортну діяльність, яка потребує додаткових витрат на логістику, сертифікацію, митне оформлення, маркетинг на зовнішніх ринках і підтримання системи контролю якості відповідно до міжнародних стандартів (табл. 3.8). Раціональне управління накладними витратами дозволяє підприємству підвищити ефективність виробничо-збутових процесів, оптимізувати собівартість продукції та забезпечити конкурентоспроможність на зовнішніх ринках.

Таблиця 3.8

Аналіз накладних витрат АТ «Рудь» за 2022-2024 рр.

Статті витрат	Роки			Відхилення			
				2024 до 2023		2023 до 2022	
	2022	2023	2024	Абс.	%	Абс.	%
Адміністративні витрати	70504	93159	111327	18168	19,50	22655	32,13
Витрати на збут	324652	382717	462650	79933	20,89	58065	17,89
Інші операційні витрати	62318	30029	29592	-437	-1,46	-32289	-51,81
Разом:	457474	505905	603569	97664	19,30	48431	10,59

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Проведений аналіз накладних витрат АТ «Рудь» свідчить про їх стабільне зростання протягом 2022–2024 рр. Загальна сума накладних витрат у 2024 р. порівняно з 2023 р. збільшилася на 97 664 тис. грн, або на 19,3 %. У порівнянні з 2022 р. зростання становило 48 431 тис. грн, або 10,59 %, що свідчить про тенденцію поступового нарощування витратного навантаження на діяльність підприємства.

Найбільш суттєве зростання спостерігається за статтею «Витрати на збут», які у 2024 р. збільшилися на 79 933 тис. грн (20,89 %) порівняно з попереднім роком. Частка цієї статті у загальній структурі накладних витрат досягла 76,65 %, що свідчить про домінуючу роль витрат, пов’язаних із реалізацією та

просуванням продукції. Така динаміка є закономірною з огляду на розширення експортної діяльності компанії, зростання витрат на логістику, маркетингові заходи та забезпечення відповідності продукції міжнародним стандартам.

Адміністративні витрати також характеризуються тенденцією до зростання: у 2024 р. їх обсяг підвищився на 18 168 тис. грн, або 19,5 % порівняно з 2023 р. Зростання цієї категорії може бути зумовлене підвищенням витрат на управління, оплату праці адміністративного персоналу, цифровізацію управлінських процесів та загальне розширення масштабів діяльності підприємства. Частка адміністративних витрат у загальній структурі становить 18,44 %, що підтверджує стабільну тенденцію їх питомої ваги.

Водночас інші операційні витрати демонструють незначне зниження: у 2024 р. вони зменшилися на 437 тис. грн (-1,46 %), а порівняно з 2022 р. на 51,81 %, що може свідчити про раціоналізацію витрат допоміжного характеру, оптимізацію обслуговуючих процесів або скорочення непрофільних видатків.

У цілому, зростання накладних витрат АТ «Рудь» відображає активний розвиток виробничо-збутової діяльності, у тому числі в експортному напрямі. Разом із тим, така тенденція потребує подальшого контролю за ефективністю використання ресурсів і пошуку резервів для зниження непрямих витрат, аби зберегти конкурентоспроможність підприємства на внутрішньому та зовнішньому ринках.

У процесі оцінювання результативності господарської діяльності підприємства важливе місце посідає аналіз ефективності експортних операцій, оскільки саме цей напрямок забезпечує стабільні валютні надходження, підвищує конкурентоспроможність продукції та розширює ринкову присутність компанії. Аналіз фінансових показників, наведених у табл. 3.9, дає змогу оцінити, як ефективно компанія здійснює свою діяльність у цілому, у тому числі в межах експортних операцій, та визначити тенденції змін прибутковості й рентабельності у динаміці.

Таблиця 3.9

Дослідження ефективності експортних операцій АТ «Рудь»

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення від попереднього року	
			абсолютне	відносне, %
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	2855378	3378734	523356	18
2. Собівартість реалізованої готової продукції, тис. грн.	1919636	2417360	497724	26
3. Валовий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	935742	961374	25632	3
4. Рентабельність продажів за валовим доходом від реалізації, %	48,75	39,77	-8,98	x

Джерело: сформовано автором на основі [2]

У 2024 році спостерігається зростання чистого доходу від реалізації продукції на 18 %, що свідчить про розширення ринків збуту, у тому числі й за рахунок активізації експорту. Водночас збільшення собівартості реалізованої продукції на 26 % свідчить про вплив зовнішніх чинників: підвищення цін на сировину, логістичні витрати та енергоресурси, що особливо актуально для підприємств, залучених до міжнародних поставок. Незважаючи на приріст валового доходу на 3 %, рентабельність продажів знизилася майже на 9 процентних пунктів, що може бути наслідком зростання витрат на виробництво, транспортування та маркетингову підтримку на зовнішніх ринках. Отже, хоча експортна діяльність АТ «Рудь» залишається прибутковою та сприяє збільшенню доходів, у структурі витрат спостерігається тенденція до зростання, що потребує підвищення ефективності управління витратами та оптимізації логістичних процесів на зовнішніх ринках.

Підвищення ефективності експортної діяльності АТ «Рудь» є одним із ключових напрямів забезпечення стабільного розвитку підприємства в умовах зростаючої конкуренції та коливань зовнішніх ринків. Враховуючи тенденції останніх років, коли експорт залишається суттєвим джерелом доходів компанії, стратегічні дії мають бути спрямовані на вдосконалення логістичних, маркетингових та організаційних процесів.

Насамперед доцільним є розширення кола зовнішніх партнерів і пошук нових покупців на європейських, близькосхідних та азійських ринках, що сприятиме диверсифікації продажів і зменшенню залежності від окремих країн-імпортерів. За умови розширення географії експорту на 10–15 % протягом наступних двох років підприємство може очікувати приріст валютної виручки орієнтовно на 8–10 %.

Важливим напрямом також є розширення асортименту продукції, орієнтованої на смаки та уподобання іноземних споживачів. Зокрема, компанія може збільшити частку преміальних та екологічних лінійок морозива, що користуються підвищеним попитом у країнах ЄС. Це дасть змогу реалізовувати продукцію за вищими цінами та збільшити маржу продажів. За оцінками, підвищення середньої експортної ціни на 5 % може забезпечити додаткове зростання прибутку приблизно на 3–4 %.

Оптимізація виробничо-логістичних процесів також матиме вагомий ефект. Скорочення термінів виконання експортних контрактів на 10–12 % за рахунок покращення планування поставок і взаємодії з митними органами зменшить операційні витрати на транспортування та зберігання. Водночас пришвидшення процедур митного оформлення продукції дасть змогу скоротити адміністративні витрати та підвищити швидкість обороту капіталу.

Крім того, доцільно переглянути логістичні маршрути та впровадити системи моніторингу витрат на транспортування, що дозволить зменшити витрати на 5–7 %. Ефективне планування постачань великими партіями продукції забезпечить економію на масштабі й підвищить рентабельність експортних операцій.

Підвищення ефективності експортної діяльності АТ «Рудь» передбачає реалізацію комплексу заходів, спрямованих на розширення присутності підприємства на зовнішніх ринках, підвищення прибутковості продажів та оптимізацію витрат, пов'язаних із реалізацією продукції за кордон. Доцільним є послідовний аналіз очікуваних результатів від упровадження таких напрямів, як

розширення географії експорту, диверсифікація асортименту та вдосконалення логістичних процесів (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Запропоновані заходи підвищення ефективності експортної діяльності АТ «Рудь»

Пропозиція	Показник приросту / зниження	Розрахунок	Результат, тис. грн
Розширення географії експорту (вихід на нові ринки)	+10 % чистого доходу	Додатковий дохід = $3\,378\,734 \times 0,10$; Собівартість додаткових обсягів = $337\,873 \times 0,715$; Накладні витрати додаткових обсягів = $337\,873 \times 0,179$; Чистий прибуток = $337\,873 - 241\,081 - 60\,487$	36 305
Розширення асортименту (преміальні/еко-лінійки)	+5 % середня експортна ціна → орієнт. +3,5 % до чистого прибутку	Базовий чистий прибуток = $3\,378\,734 - 2\,417\,360 - 603\,569 = 357\,805$; Додатковий прибуток = $357\,805 \times 0,035$	12 523
Оптимізація логістики та митних процедур	-3 % накладних витрат	Економія накладних витрат = $603\,569 \times 0,03$	18 107
Сукупний ефект від реалізації комплексу заходів	x	Сума очікуваних результатів	66 935

Джерело: сформовано автором на основі власних досліджень

Отже, розширення кола зовнішніх партнерів та вихід на нові ринки та збільшення обсягів експорту на 10 % упродовж наступного року може прогнозовано принести додатковий дохід у розмірі 337 873 тис. грн, а за рівня собівартості продукції 71,5 % від чистого доходу витрати на виробництво додаткових обсягів становитимуть 241 081 тис. грн, а частка накладних витрат – 17,9 %, що дорівнює 60 487 тис. грн. Тоді очікуваний чистий прибуток від розширення географії експорту може становити 36 305 тис. грн, що вказує на те, що розширення ринків збуту є одним із найбільш результативних шляхів підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

При підвищенні середньої експортної ціни на 5 % можна забезпечити орієнтовно 3,5 % приросту чистого прибутку. За результатами 2024 року чистий

прибуток підприємства становив 357 805 тис. грн, отже, додатковий прибуток очікується на рівні 12 523 тис. грн.

А за умови зменшення накладних витрат на 3 % потенційна економія може становити 18 107 тис. грн, що позитивно вплине на рентабельність експортних операцій і загальну фінансову стійкість підприємства.

Загальний прогнозований економічний ефект від реалізації наведених заходів може досягати 66 935 тис. грн, що свідчить про вагомий потенціал підвищення прибутковості експортної діяльності АТ «Рудь». Реалізація зазначених напрямів не лише забезпечить зростання фінансових результатів, а й сприятиме зміцненню конкурентних позицій підприємства на міжнародних ринках та формуванню позитивного іміджу українського виробника у світовому просторі.

3.3 Методика контролю операцій з експорту товарів та її вплив на процедури митного оформлення та виконання митних формальностей

Митний контроль у сфері зовнішньоекономічної діяльності, зокрема при експорті товарів, є складною багаторівневою системою заходів, спрямованих на забезпечення законності переміщення товарів через митний кордон України. В умовах глобалізації світової економіки та активного розвитку міжнародної торгівлі зростає значення ефективної методики контролю експортних операцій, яка забезпечує баланс між спрощенням зовнішньоторговельних процедур і належним рівнем державного контролю. Саме від досконалості цієї методики залежать швидкість, прозорість і безпечність зовнішньоекономічних операцій, а також рівень довіри між державними органами та суб'єктами господарювання.

Відповідно до ст. 4 пп. 24 МКУ: «митний контроль - сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку [29].

Методика контролю операцій з експорту товарів передбачає сукупність організаційних, документальних та процедурних дій, які здійснюються уповноваженими органами для перевірки достовірності даних, заявлених у митних деклараціях, а також для підтвердження законності експорту.

У цих процесах важлива роль відведена декларанту – особі, яка подає від власного імені митну декларацію, декларацію тимчасового зберігання, загальну декларацію прибуття, чи особа, від імені якої подається така декларація [29].

Фактично декларантом буде виступати суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, який здійснює зовнішньоекономічну операцію. Водночас за договором підприємство може доручити виконання цих функцій митному представнику, який представляє інтереси декларанта перед митними органами.

У практиці митної справи методика контролю операцій з експорту охоплює декілька основних етапів:

- декларування товарів;
- прийняття митної декларації;
- оформлення митної декларації;
- митний огляд товару і вантажного автомобіля;
- завершення митного оформлення.

Кожен із цих етапів має свою специфіку, проте всі вони взаємопов'язані між собою та спрямовані на досягнення єдиної мети – забезпечення законності експорту товарів і дотримання міжнародних зобов'язань України.

До початку першого етапу декларант готує необхідний пакет документів, що підтверджують законність експорту. До таких документів належать комерційні інвойси, пакувальні листи, зовнішньоекономічні контракти, сертифікати походження, транспортні документи тощо. Ці документи є базою для формування митної декларації або попереднього повідомлення про намір вивезення товарів з митної території України.

Основний перелік документів необхідний для здійснення митного контролю зазначений у ст. 335 МКУ [29].

Першим і базовим етапом є декларування товарів, під час якого декларант або уповноважена ним особа подає до митного органу митну декларацію, що містить усі необхідні відомості про товар, його вартість, код згідно з УКТ ЗЕД, країну походження, умови поставки та транспортні дані. Декларування виконує функцію офіційного повідомлення митних органів про намір здійснити експортну операцію, а також створює юридичні підстави для здійснення подальших процедур митного контролю. На цьому етапі надзвичайно важливим є забезпечення повноти та достовірності поданих відомостей, адже саме вони визначають порядок і тривалість подальшого оформлення.

Товари, що переміщуються через митний кордон України, разом з їх упаковкою та маркуванням, а також автомобільні транспортні засоби, якими ці товари перевозяться, повинні бути представлені для митного контролю в незмінному стані. Документи на ці товари та транспортні засоби мають бути подані митним органам не пізніше ніж через три години після їх прибуття до пункту пропуску [48, с. 185].

Для здійснення митного контролю автомобільних транспортних засобів і товарів, декларант, уповноважена ним особа або перевізник повинні подати митним органам документи в паперовій або електронній формі. Ці документи повинні містити достатні відомості про автомобільні транспортні засоби і товари для їх ідентифікації та прийняття рішення про їх пропуск через митний кордон України [48, с.185].

Другим етапом виступає прийняття митної декларації, коли посадова особа митного органу перевіряє правильність її заповнення, наявність усіх необхідних додатків і документів, що підтверджують законність експорту. У разі відсутності підстав для відмови митна декларація реєструється у відповідній системі митного обліку, що підтверджується відповідним штампом «під митним контролем». З цього моменту товари вважаються такими, що перебувають під митним контролем. Прийняття декларації засвідчує початок формальної процедури митного оформлення.

Наступний етап оформлення митної декларації – полягає у здійсненні перевірки правильності класифікації товарів, їх митної вартості, країни походження, а також у визначенні митного режиму. Під час оформлення можуть проводитися додаткові заходи контролю, такі як запити до інших державних органів, перевірка документів або уточнення відомостей. Метою цього етапу є підтвердження відповідності заявлених даних фактичним обставинам та дотримання вимог митного законодавства.

Особливої уваги потребує перевірка достовірності інформації, внесеної до митної декларації. Декларант має переконатися, що всі дані узгоджені між собою, відсутні помилки у найменуванні, кодах УКТ ЗЕД, вазі, кількості та вартості товарів. Помилки або неточності можуть стати підставою для відмови у митному оформленні або для проведення додаткових перевірок. У разі виявлення невідповідностей митний орган має право скласти картку відмови у митному оформленні, в якій зазначаються конкретні причини такого рішення.

Одним із найвідповідальніших етапів є митний огляд товару і вантажного автомобіля, який проводиться у разі, якщо за результатами аналізу ризиків або за рішенням посадової особи митниці є потреба у фізичній перевірці вантажу. Митний огляд може бути повним або вибіркоvim і передбачає перевірку кількості, стану, упаковки, маркування товару, а також цілісності митного забезпечення. У разі виявлення порушень або невідповідностей складається відповідний акт, а товари можуть бути затримані до з'ясування обставин.

Також, на етапі митного контролю здійснюється перевірка транспортних засобів, що використовуються для переміщення експортних товарів. У разі потреби проводиться митний огляд або переогляд автомобільного транспорту, перевіряється цілісність митного забезпечення, справність пломб, відповідність фактичного вантажу задекларованому. Крім того, здійснюється габаритно-ваговий контроль, перевіряються наявність дозвільних документів для перевезення небезпечних або спеціальних вантажів, а також виконання вимог щодо маркування і пакування продукції.

Одним із визначальних аспектів методики контролю є виконання митних формальностей, пов'язаних із державними видами контролю: ветеринарним, фітосанітарним, санітарно-епідеміологічним, екологічним тощо. Декларант забезпечує наявність відповідних дозволів і сертифікатів, координує подання документів до компетентних органів.

Завершальним етапом є завершення митного оформлення, під час якого митний орган робить відповідні відмітки, печатки та штампи на митних і транспортних документах, що підтверджують офіційне оформлення експортної операції. Інформація про результати оформлення вноситься до електронних журналів обліку. З цього моменту товари отримують дозвіл на переміщення через митний кордон України, що означає повне виконання митних формальностей.

Вплив методики контролю на процедури митного оформлення проявляється насамперед у рівні прозорості та швидкості здійснення митних операцій. Чітко регламентована методика дає змогу забезпечити однаковість підходів до оформлення, мінімізувати ризики помилок і порушень, а також гарантувати дотримання норм митного законодавства. Водночас недосконалість методики або її формальне застосування можуть призвести до затягування процедур, виникнення конфліктів між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та митними органами, а також до фінансових втрат підприємств.

Отже, методика контролю операцій з експорту товарів є системним інструментом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, що поєднує організаційні, технологічні та правові аспекти. Від ефективності її реалізації залежить результативність митного оформлення, швидкість проходження формальностей, а також дотримання міжнародних норм і стандартів. Її вдосконалення є невід'ємною складовою модернізації митної системи України, спрямованої на спрощення торгівлі та підвищення ефективності державного контролю при одночасному збереженні безпеки митного простору держави.

Висновки до розділу 3

Проведений аналіз основних фінансово-економічних показників діяльності АТ «Рудь» свідчить про стабільний розвиток підприємства та зростання його ресурсного потенціалу. Загальна сума активів зросла на 758 271 тис. грн або на 37,44 %, що відображає розширення масштабів діяльності. Водночас відбулося зміщення акцентів у структурі активів на користь оборотних, частка яких збільшилася до 59,73 %, тоді як питома вага необоротних активів знизилася до 40,27 %. Коефіцієнт автономії скоротився з 0,89 до 0,75, що свідчить про зменшення частки власного капіталу у фінансуванні, проте рівень фінансової стійкості залишається достатнім. Коефіцієнт покриття знизився з 5,13 до 2,45, а коефіцієнт абсолютної ліквідності з 1,98 до 0,99, що вказує на зменшення запасу платоспроможності. Незважаючи на це, підприємство підтримує позитивну динаміку реалізації обсяг продажів зріс на 523 356 тис. грн (18,33 %). Разом із тим спостерігається зниження чистого прибутку на 32 939 тис. грн (–10,19 %) та зменшення рентабельності власного капіталу з 21,88 % до 17,02 %. Такі зміни зумовлені збільшенням витрат і фінансового навантаження внаслідок активного залучення короткострокових зобов'язань. У цілому діяльність АТ «Рудь» у 2023-2024 роках характеризується позитивною тенденцією розвитку за наявності окремих ризиків, пов'язаних зі зниженням ліквідності та прибутковості. Для підвищення ефективності діяльності доцільним є оптимізація структури капіталу та посилення контролю за дебіторсько-кредиторською заборгованістю.

Проведений аналіз інформаційного та методичного забезпечення економічного аналізу операцій з експорту товарів у АТ «Рудь» підтвердив, що підприємство володіє ефективною системою аналітичної підтримки управлінських рішень. Експортна діяльність компанії характеризується стабільним зростанням. АТ «Рудь» здійснює поставки до понад 35 країн світу, зокрема в держави ЄС, що забезпечує диверсифікацію ринків збуту. Встановлено, що використання достовірної та повної інформації з внутрішніх і зовнішніх джерел забезпечує об'єктивність аналітичних висновків і прийняття

обґрунтованих управлінських рішень. Проведений аналіз накладних витрат показав стабільне їх зростання, при цьому витрати на збут і адміністративні потребують особливої уваги для оптимізації. SWOT-аналіз виявив сильні сторони підприємства, такі як висока якість продукції, сертифікація та широка географія експорту, а також слабкі сторони і ризики, пов'язані з логістикою та конкуренцією. Оцінка ефективності експортних операцій засвідчила зростання доходу при одночасному збільшенні собівартості, що призвело до зниження рентабельності продажів. Запропоновані заходи: розширення ринків, диверсифікація асортименту та оптимізація логістики, які здатні підвищити прибутковість і фінансову стабільність компанії. Реалізація цих заходів забезпечує прогнозований економічний ефект понад 66 млн грн.

Методика контролю операцій з експорту товарів є ключовим інструментом забезпечення законності та прозорості зовнішньоекономічних операцій. Вона поєднує організаційні, документальні та процедурні заходи, що здійснюються уповноваженими органами та декларантами для перевірки достовірності даних у митних деклараціях. Основні етапи методики включають декларування товарів, прийняття та оформлення митної декларації, митний огляд та завершення митного оформлення. Кожен етап має специфічні завдання, спрямовані на дотримання вимог митного законодавства та міжнародних стандартів. Надійність поданих документів та правильність їх заповнення є критично важливими для швидкого та ефективного проходження митних формальностей, тоді як недосконале застосування методики може призводити до затримок, фінансових втрат та конфліктів між суб'єктами ЗЕД і митними органами, оскільки чітка регламентація процедур дозволяє мінімізувати ризики помилок і порушень. Методика контролю визначає рівень прозорості, швидкість оформлення та якість взаємодії між державними органами та бізнесом. Її вдосконалення сприятиме модернізації митної системи та підвищенню ефективності державного контролю при експорті товарів.

РОЗДІЛ 4

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ» В КУРСІ «ОБЛІК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

4.1 Методика викладання лекції на тему «Облік та оподаткування експорту товарів» в курсі «Облік зовнішньоекономічної діяльності»

Однією з ключових переваг лекційної форми навчання є можливість викладача подати значний обсяг навчального матеріалу в логічно впорядкованому та системному вигляді. Такий спосіб викладу наукових фактів стимулює увагу та мислення студентів, викликає зацікавленість і сприяє внутрішній активізації розумової діяльності. Лекція створює необхідні умови для подальшого самостійного й поглибленого опрацювання матеріалу за підручниками чи навчальними посібниками.

Під час прослуховування лекції у студентів формується здатність уважно сприймати, осмислювати побачене й почуте, а також розвиваються навички виконання основних логічних операцій – аналізу, синтезу, порівняння тощо. Викладач, своєю чергою, відбирає з великого обсягу науково-технічної та культурної інформації лише найсуттєвіше, акцентує увагу студентів на ключових питаннях спеціальності, спрямовує їх до осмислення сучасних наукових проблем, які ще не знайшли відображення в підручниках, і розкриває перспективи розвитку відповідної галузі знань.

Головна дидактична функція лекції полягає у створенні бази для подальшого глибшого засвоєння навчального матеріалу. Її зміст формується відповідно до навчальної програми дисципліни, а всі приклади, факти, цифрові дані, аргументи та коментарі мають бути логічно підпорядковані основній меті лекції розкриттю її провідних ідей. Кількість фактичного матеріалу має бути оптимальною лише настільки великою, щоб забезпечити розуміння теми студентами. Уся інформація повинна бути узагальнена й систематизована, що

надає лекції наукової обґрунтованості та переконливості. Лекція є формою прямого навчання.

Для ілюстрації ефективності використання методу прямого навчання доцільно розглянути його основні переваги та недоліки (рис. 4.1).

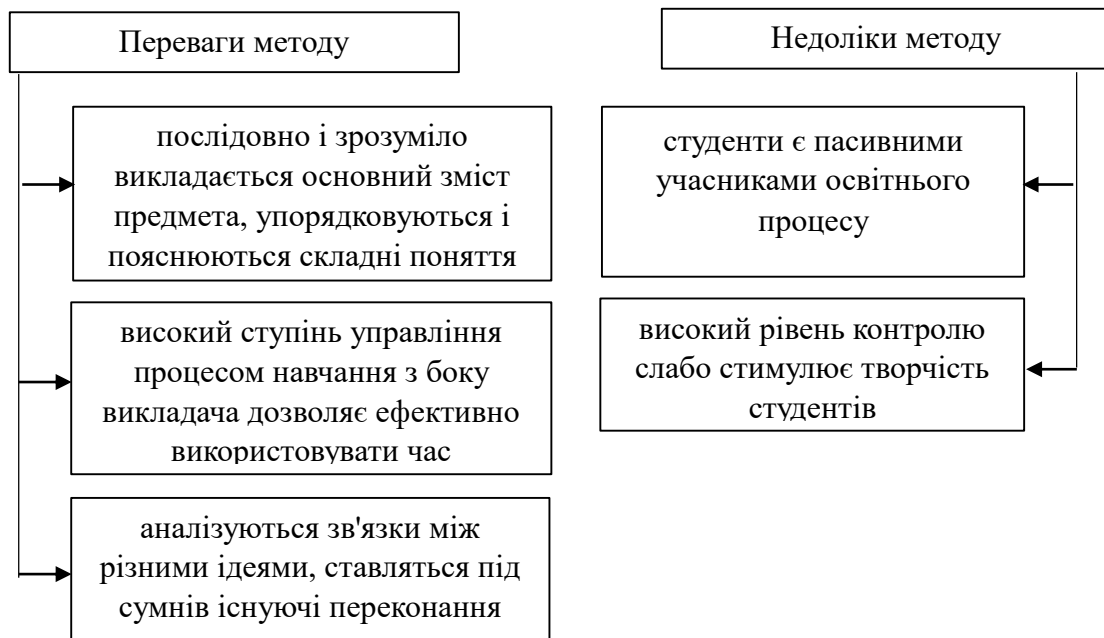

Рис. 4.1. Переваги і недоліки методу прямого навчання

Джерело: сформовано автором на основі [77]

Як видно з рисунка, цей метод має як позитивні, так і негативні сторони, що зумовлюють його дидактичну доцільність у різних педагогічних ситуаціях. Зокрема, переваги методу полягають у послідовному та логічному викладенні навчального матеріалу, чіткому поясненні складних понять, а також у можливості викладача ефективно керувати навчальним процесом і раціонально використовувати час заняття. Водночас метод має певні обмеження, адже за умов високого рівня контролю студенти залишаються пасивними учасниками освітнього процесу, що знижує рівень розвитку їхньої творчої активності та самостійності.

Характерними особливостями лекції є наявність чітко визначеної теми та логічної структури викладу матеріалу. Метод лекції передбачає попереднє ознайомлення студентів із її планом, що дозволяє їм краще орієнтуватися у змісті заняття й відстежувати послідовність розкриття теми. Важливою складовою

лекційного процесу є занотовування основних тез, положень і висновків, тобто конспектування за викладачем, яке сприяє кращому засвоєнню матеріалу.

Основне призначення лекції у навчальному процесі полягає не лише в передачі інформації за певною темою, а й у формуванні в студентів здатності опановувати фундаментальні проблеми дисципліни, оволодівати методами наукового пізнання та знайомитися з найновішими досягненнями сучасної науки [77].

Лекція є провідною формою організації навчального процесу у закладах вищої освіти, оскільки вона поєднує в собі як інформаційно-пізнавальний, так і виховний та методологічний потенціал. Її значення полягає не лише у передачі знань, а й у формуванні в студентів наукового світогляду, розвитку критичного мислення та пізнавальної активності. Лекція виконує низку важливих функцій, які забезпечують її дидактичну цінність і педагогічну ефективність. Основні з них узагальнено у табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Функції лекції

Функція лекції	Зміст функції
<i>Інформаційна</i>	Забезпечує концентроване подання навчального матеріалу, що відображає основний зміст освіти.
<i>Методологічна</i>	Формує науковий підхід до предмета, сприяє розумінню його розвитку та взаємозв'язків.
<i>Виховна</i>	Сприяє самовдосконаленню викладача й формуванню у студентів моральних цінностей, соціальної активності та професійних норм поведінки.
<i>Розвивальна</i>	Стимулює пізнавальну активність студентів, формує їхню здатність до самостійного й творчого осмислення матеріалу.
<i>Орієнтуюча</i>	Допомагає студентам зорієнтуватися в потоці інформації, отриманої з різних навчальних і наукових джерел.
<i>Організуюча</i>	Визначає структуру навчального процесу, забезпечує узгодженість між різними його елементами, робить лекцію центральною ланкою освіти.
<i>Діагностична</i>	Дозволяє викладачеві через зворотний зв'язок визначити складні для сприйняття моменти та вдосконалити подальше викладання теми.
<i>Стимулююча</i>	Викликає у студентів зацікавленість і бажання глибше досліджувати тему, шукати відповіді на проблемні питання.
<i>Систематизуюча</i>	Показує місце дисципліни у системі наук, встановлює міжпредметні зв'язки та сприяє цілісному засвоєнню знань.

Джерело: сформовано автором на основі [20]

Лекції, як одна з основних форм навчального процесу у вищій школі, можуть мати різні види залежно від їхньої мети, змісту, методики викладу та

рівня активності студентів. Кожен вид лекції виконує специфічні завдання у структурі освітнього процесу, сприяючи не лише передачі знань, а й розвитку аналітичного мислення, самостійності та професійних компетентностей здобувачів освіти. Розмаїття видів лекцій дає можливість викладачу обирати найбільш ефективну форму подання матеріалу відповідно до теми, рівня підготовки студентів і дидактичних цілей заняття.

Враховуючи співіснування випробуваних і новітніх форм організації навчального процесу, умовно можна розподілити види лекцій на дві великі групи: традиційні й нетрадиційні [20]. Розглянемо основні види лекцій у табл. 4.2.

Лекційне заняття традиційно має чітку структуру, що забезпечує логічність, послідовність і цілісність подання навчального матеріалу. Основними етапами лекції є вступ, основна частина та підсумок.

На **вступному етапі** викладач формулює тему, мету та завдання заняття, звертає увагу студентів на ключові питання, які будуть розглянуті впродовж лекції. Важливо також окреслити місце теми у структурі навчальної дисципліни, її зв'язок із попереднім матеріалом і практичним значенням. На цьому етапі формується мотивація студентів до сприйняття нового знання, створюються умови для активного залучення до освітнього процесу.

Основна частина лекції присвячена розкриттю змісту навчального матеріалу. Викладач систематично подає теоретичні положення, аргументує їх прикладами з практики, науковими доказами, демонструє схеми, таблиці, графіки, статистичні дані чи нормативно-правові акти. Особливу увагу приділяють логічній побудові викладу, зв'язку між окремими поняттями й положеннями. Цей етап є провідним, адже саме під час нього формується розуміння основних закономірностей, принципів і категорій дисципліни.

Таблиця 4.2

Види лекцій та їх характеристика

Тип лекції	Вид лекції	Характеристика (зміст, особливості проведення)	Основна мета / призначення
1	2	3	4
Традиційні лекції	<i>Вступна лекція</i>	Розпочинає вивчення дисципліни, окреслює мету, завдання, вимоги кафедри, форми контролю, зв'язок з іншими предметами.	Формування мотивації студентів до вивчення дисципліни, ознайомлення з її змістом та структурою.
	<i>Ознайомча лекція</i>	Концентрується на цілях і завданнях курсу, демонструє зв'язок науки з практикою, знайомить із досягненнями кафедри.	Формування загального уявлення про дисципліну, виховання інтересу до науки.
	<i>Настановча лекція</i>	Пояснює план вивчення дисципліни, порядок виконання завдань, систему оцінювання.	Орієнтація студентів на ефективну організацію самостійної роботи.
	<i>Інструктивна лекція</i>	Містить поради щодо самопідготовки, написання курсової роботи, вибору теми, роботи з літературою.	Підготовка студентів до самостійної дослідницької діяльності.
	<i>Інформаційна (тематична) лекція</i>	Дає систематизований виклад навчального матеріалу відповідно до програми.	Передача та пояснення основної навчальної інформації.
	<i>Заклучна (підсумкова) лекція</i>	Узагальнює вивчений матеріал, систематизує знання, демонструє досягнення студентів.	Підбиття підсумків, систематизація та інтеграція знань.
	<i>Оглядова лекція</i>	Проводиться перед державними атестаціями, повторює основні теми курсу.	Актуалізація базових знань, підготовка до іспитів.
Нетрадиційні лекції	<i>Міні-лекція</i>	Короткий виступ на 10 хвилин із окремого питання теми.	Швидке пояснення ключових понять або уточнення матеріалу.
	<i>Багатоцільова лекція</i>	Поєднує подачу, закріплення, повторення і контроль знань.	Комплексне засвоєння навчального матеріалу.
	<i>Проблемна лекція</i>	Викладач створює проблемну ситуацію, спонукає студентів до пошуку рішення.	Розвиток критичного мислення та дослідницьких умінь.
	<i>Лекція – брейнстормінг</i>	Групи студентів спільно шукають рішення проблеми.	Активізація колективної творчості, розвиток аналітичних навичок.
	<i>Лекція із запланованими помилками</i>	Містить навмисні помилки, які студенти мають виявити.	Формування уважності, аналітичного мислення.
	<i>Лекція – конференція</i>	Складається з коротких доповідей студентів на одну тему.	Розвиток навичок наукового виступу і самостійної підготовки.

1	2	3	4
Нетрадиційні лекції	<i>Лекція – прес-конференція</i>	Студенти задають питання викладачу, який відповідає у формі зв'язного тексту.	Формування вміння ставити запитання та аргументувати позицію.
	<i>Лекція – бесіда</i>	Передбачає діалог між викладачем і студентами.	Обмін думками, розвиток комунікативної компетентності.
	<i>Лекція – диспут</i>	Полемічна форма бесіди, де відбувається зіткнення різних точок зору.	Розвиток аргументованості, навичок ведення дискусії.
	<i>Лекція – анкета</i>	Студенти отримують анкету з питаннями, за якими вибудовується структура заняття.	Активізація уваги, формування інтересу та участі в плануванні лекції.
	<i>Кіно(відео)лекція</i>	Використання відеоматеріалів із коментарями викладача.	Розвиток наочно-образного мислення.
	<i>Лекція – візуалізація</i>	Використовуються слайди, схеми, символи, "опорні сигнали".	Полегшення сприйняття матеріалу через візуальні засоби.
	<i>Лекція – екскурсія</i>	Проводиться безпосередньо на підприємствах чи об'єктах практики.	Поєднання теорії з практикою, підвищення мотивації.
	<i>Інтерактивна лекція (зворотний зв'язок)</i>	Залучає студентів до активного обговорення та відповіді на запитання.	Стимулювання пізнавальної активності й зворотного зв'язку.
	<i>Бінарна лекція</i>	Проводиться двома лекторами, які демонструють різні підходи до проблеми.	Формування комплексного бачення теми, розвиток міжпредметних зв'язків.

Джерело: сформовано автором на основі [20]

На підсумковому етапі викладач узагальнює викладений матеріал, підкреслює основні висновки, повторює найважливіші поняття та положення. Також відводиться час на обговорення, відповіді на запитання студентів, уточнення незрозумілих моментів. Цей етап сприяє закріпленню знань, перевірці рівня засвоєння матеріалу та встановленню зворотного зв'язку між викладачем і студентами.

Таким чином, чітке дотримання етапів лекції забезпечує ефективність навчального процесу, створює умови для глибшого розуміння теми та активного залучення студентів до освітньої діяльності.

Розглянемо методику підготовки лекційного заняття за темою «Облік та оподаткування експорту товарів» для курсу «Облік зовнішньоекономічної діяльності».

Підготовка лекції є багатоступеневим процесом, який потребує ретельного планування, глибокого опрацювання матеріалу та продуманого методичного забезпечення, зокрема:

1. Ознайомлення з тематичним планом і програмою дисципліни.

Першочергово викладач має звернутися до робочої програми курсу, з'ясувати місце теми «Облік та оподаткування експорту товарів» у загальній структурі дисципліни, її взаємозв'язок із попередніми та наступними темами. Це дозволяє визначити логіку викладу матеріалу та встановити необхідний рівень підготовки студентів для сприйняття нового змісту.

2. Аналіз фондових матеріалів кафедри.

Наступним кроком є ознайомлення з наявними на кафедрі фондовими лекціями, методичними рекомендаціями, презентаціями, тестовими завданнями та іншими навчальними матеріалами. Їх аналіз допомагає визначити, які положення вже розроблені, а які потребують оновлення або доповнення відповідно до сучасних змін у законодавстві та практиці бухгалтерського обліку.

3. Визначення дидактичної мети.

Ключовим етапом підготовки є чітке формулювання цілей лекції. Мета лекційного заняття не обмежується передачею

певного обсягу знань, а передбачає формування у студентів умінь застосовувати їх на практиці, розвивати критичне мислення, а також виховувати професійну етику бухгалтера. Дидактичну мету доцільно конкретизувати у трьох аспектах:

- *освітній (навчальний)* – забезпечити засвоєння теоретичних основ обліку експортних операцій, сформувати практичні навички відображення операцій з експорту товарів у бухгалтерському обліку та звітності;
- *розвивальний* – сприяти розвитку аналітичного мислення, самостійності, логіки викладу економічної інформації, умінню аргументувати власну позицію;
- *виховний* – формувати почуття відповідальності за якість облікових даних, розуміння етичних аспектів професії бухгалтера, виховувати дбайливе ставлення до національних інтересів у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

4. Складання плану лекції. План лекції має відображати основні питання теми, відповідати структурі навчальної програми та логічно послідовно розкривати матеріал. При цьому викладач повинен враховувати рівень підготовки аудиторії та визначені цілі заняття. Рекомендовано передбачити вступну частину, основний теоретичний блок і заключні узагальнення з практичними прикладами.

5. Опрацювання наукових і навчальних джерел. Викладач повинен опрацювати як обов'язкову, так і додаткову літературу, зокрема нові наукові публікації, законодавчі та нормативні документи, методичні рекомендації, матеріали фахових журналів. Корисним є використання сучасних електронних ресурсів та офіційних сайтів контролюючих органів для актуалізації даних.

6. Систематизація матеріалу та створення тексту лекції. На цьому етапі відбувається узагальнення відібраної інформації, визначення логічної структури викладу, відбір найсуттєвіших положень і прикладів. Важливо уникати перевантаження лекції надмірною кількістю фактів, натомість робити акцент на аналітичних висновках і практичних аспектах теми. Завершальним результатом цього етапу є підготовка конспекту або тексту лекції, який містить вступ, основну частину та висновки.

7. Відпрацювання форми викладу матеріалу. Для підвищення ефективності сприйняття інформації слід продумати логіку мовлення, темп подачі, приклади з практики, проблемні запитання, порівняння та статистичні дані. Доцільно використовувати елементи емоційного впливу — підкреслення актуальності проблеми, наведення реальних ситуацій, цитування нормативних актів чи рішень судів.

8. Підготовка наочних і технічних засобів навчання. Важливо заздалегідь підготувати презентацію, схеми бухгалтерських проведення, таблиці, приклади документів, які ілюструють порядок відображення експортних операцій у системі обліку. Використання мультимедійних засобів сприяє кращому розумінню матеріалу й активізації пізнавальної діяльності студентів.

9. Підготовка до публічного виступу. Заключний етап передбачає безпосередню підготовку до проведення заняття: відпрацювання мовлення, інтонацій, логіки подачі, підготовку до можливих запитань студентів.

Структура лекції «Облік та оподаткування експорту товарів» відображено у табл. 4.3.

Таблиця 4.3

Структа та зміст лекції «Облік та оподаткування експорту товарів»

Етап лекції	Зміст та методичні рекомендації
1	2
1. Вступ	1. На початку заняття викладач акцентує увагу студентів на актуальності теми в умовах глобалізації економіки та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України. Зазначається, що експорт є одним із ключових напрямів діяльності підприємств і джерелом валютних надходжень у державу. 2. Підкреслюється важливість правильного ведення бухгалтерського обліку та оподаткування експортних операцій як передумови достовірності фінансової звітності та дотримання законодавчих вимог. 3. Викладач формулює мету лекції: сформувати у студентів розуміння економічної сутності експортних операцій, навчити їх правильно відображати у бухгалтерському та податковому обліку, визначати податкові наслідки і презентувати їх у фінансовій звітності. 4. Оголошується план лекції, який охоплює основні питання: нормативно-правове забезпечення експорту, документальне оформлення, бухгалтерський і податковий облік, а також практичні аспекти реалізації експортних операцій.

1	2
2. Основна частина	Основна частина лекції вибудовується від теорії до практики, забезпечуючи логічний і послідовний виклад матеріалу: 1. Спочатку розглядається економічна сутність експорту та аналізуються основні нормативно-правові акти, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність: Податковий кодекс України, Митний кодекс, Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність», положення НП(С)БО та МСФЗ щодо визнання експортних доходів. 2. Далі увага приділяється документальному оформленню експортних операцій. Пояснюється призначення та зміст таких документів, як контракт, інвойс, пакувальний лист, митна декларація, транспортні накладні, а також їх роль у формуванні бухгалтерських записів. 3. Наступним етапом є розгляд обліку експортних операцій: порядок визнання доходу, облік собівартості реалізованої продукції, визначення курсових різниць, формування фінансового результату. Порівнюються вимоги НП(С)БО 15 і МСФЗ 15 щодо визначення доходів від реалізації товарів за кордон. 4. Далі викладач висвітлює податкові аспекти експорту, зокрема: застосування нульової ставки ПДВ, умови її документального підтвердження, порядок оподаткування прибутку підприємства та питання валютного контролю. На завершальному етапі основної частини наводяться практичні приклади: типові бухгалтерські проведення, розрахунок податкових зобов'язань, приклади з реальної практики українських підприємств. Розглядаються типові помилки та способи їх уникнення.
3. Висновки	1. У підсумковій частині викладач узагальнює ключові положення теми, роблячи акцент на необхідності інтегрованого підходу до обліку й оподаткування експортних операцій. 2. Підкреслюється, що глибоке знання нормативної бази, уміння правильно документувати зовнішньоекономічні операції та своєчасно визначати податкові наслідки є основою професійної компетентності бухгалтера ЗЕД. 3. Наприкінці лекції підбиваються підсумки, надаються відповіді на запитання студентів, а також завдання для самостійного опрацювання – аналіз практичних кейсів щодо обліку та оподаткування експортних операцій у звітності підприємства.

Джерело: сформовано автором

Таким чином, лекція як форма організації навчального процесу у вищій школі забезпечує системне й послідовне подання навчального матеріалу, сприяє формуванню у студентів цілісного уявлення про сутність і особливості обліку та оподаткування експортних операцій. Її методика передбачає логічну побудову структури заняття, чітке формулювання цілей, використання сучасних методів подачі інформації та наочних матеріалів.

Під час лекції викладач не лише подає нормативно-правові основи, економічну сутність і порядок відображення експортних операцій у бухгалтерському та податковому обліку, а й формує у студентів аналітичне мислення, навички критичного оцінювання господарських ситуацій і здатність приймати обґрунтовані рішення. Застосування традиційних і нетрадиційних видів лекцій, мультимедійних засобів, проблемних запитань і практичних прикладів сприяє активізації пізнавальної діяльності та підвищенню інтересу до дисципліни.

4.2 Методика викладання практичних занять на тему «Облік та оподаткування експорту товарів» в курсі «Облік зовнішньоекономічної діяльності»

Ефективна організація практичних занять відіграє ключову роль у формуванні професійних компетентностей майбутніх фахівців з обліку, адже саме на цьому етапі студенти набувають умінь застосовувати теоретичні знання в реальних або наближених до реальних умовах господарювання. Практичні заняття спрямовані на поглиблення розуміння специфіки бухгалтерського обліку експортних операцій, визначення їх оподаткування, а також формування навичок складання відповідної облікової та звітної документації. Методика проведення таких занять передбачає використання проблемно-орієнтованого підходу, ситуаційних завдань, розв'язання прикладів, аналіз первинних документів і нормативних положень, які регулюють експортну діяльність підприємств, що забезпечує поєднання теорії та практики, сприяє розвитку аналітичного мислення студентів і підвищує рівень їх професійної підготовки.

Основні види практичних занять представлені на рис. 4.2.

Рис. 4.2. Види практичних занять

Джерело: [77]

Семінарське заняття (лат. *seminarium* – розсадник) – вид практичних занять, який передбачає самостійне опрацювання студентами окремих тем і проблем згідно зі змістом навчальної дисципліни й обговорення результатів вивчення, представлених у вигляді тез, повідомлень, доповідей, рефератів тощо

Практичне заняття – вид навчального заняття, на якому студенти під керівництвом викладача шляхом виконання певних відповідно сформульованих завдань закріплюють теоретичні положення навчальної дисципліни, набувають умінь і навичок їх практичного застосування [77].

Лабораторне заняття (лат. *labor* – праця) – вид навчального заняття, на якому студент під керівництвом викладача особисто проводить натурні або імітаційні експерименти чи досліді з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень [77].

Комп'ютерний практикум – вид практичного заняття, на якому викладач організовує індивідуальну роботу студентів на ПЕОМ з метою формування умінь і навичок практичного використання певних програм [77].

Аналізуючи наведені види практичних занять, можна зробити висновок, що кожен із них має свої дидактичні особливості та методичну цінність у процесі підготовки фахівців з обліку. Семінарські заняття сприяють розвитку аналітичного та критичного мислення студентів, формують уміння самостійно працювати з науковими джерелами, робити висновки й аргументовано відстоювати власну позицію. Водночас цей вид занять має більш теоретичне

спрямування та не завжди забезпечує формування практичних навичок з ведення бухгалтерського обліку або складання звітності.

Лабораторні заняття, орієнтовані на експериментальну діяльність, мають важливе значення у природничих або технічних дисциплінах, де необхідно підтвердити теоретичні знання шляхом дослідів чи спостережень. Проте в контексті облікових дисциплін, де ключову роль відіграють розрахунки, аналіз господарських операцій і застосування нормативно-правових актів, лабораторна форма навчання має обмежене застосування.

Комп'ютерний практикум є ефективним інструментом для формування навичок роботи з бухгалтерськими програмами, зокрема при веденні обліку зовнішньоекономічних операцій у програмних середовищах. Проте він має більш вузьке прикладне спрямування та доцільний як доповнення до основних практичних занять.

Отже, практичне заняття є найбільш оптимальною формою роботи при вивченні теми «Облік та оподаткування експорту товарів», оскільки поєднує в собі теоретичну основу й активну діяльність студентів, спрямовану на вирішення конкретних облікових ситуацій. Саме під час таких занять здобувачі освіти мають змогу відпрацювати методику відображення експортних операцій у бухгалтерському обліку, засвоїти порядок оподаткування експортних операцій, оформлення первинних документів і складання відповідної звітності. Таким чином, практичне заняття забезпечує глибоке засвоєння навчального матеріалу, розвиток професійного мислення та підготовку студентів до реальної облікової діяльності.

Розглянемо методику проведення практичного заняття за темою «Облік та оподаткування експорту товарів».

Проведення практичного заняття за цією темою доцільно організовувати за поетапним алгоритмом, який забезпечує логічну послідовність дій викладача та активну пізнавальну діяльність студентів, зокрема:

1. Вступна частина заняття. Викладач оголошує тему заняття, підкреслює її актуальність у контексті сучасної зовнішньоекономічної діяльності

підприємств і зв'язок із попередньо вивченими темами, зокрема «Облік валютних операцій». Далі здійснюється перевірка наявності студентів і короткий контроль виконання домашнього завдання (наприклад, тестові запитання або обговорення попередніх практичних ситуацій).

2. Актуалізація знань та їх перевірка. Проводиться коротке опитування або міні-тест для перевірки засвоєння теоретичних положень теми — понять експорту, митної вартості, базисів поставки за Incoterms, особливостей визначення доходу при експорті, ставок ПДВ при вивезенні товарів тощо, що дозволяє оновити знання в пам'яті студентів і підготувати їх до виконання практичних завдань.

3. Основна частина заняття. Цей етап є основним і включає такі складові:

- *вивчення нового матеріалу:* викладач демонструє алгоритм бухгалтерського обліку експортних операцій: від моменту відвантаження товарів до отримання валютної виручки. Пояснюється порядок формування первинних документів (митна декларація, контракт, інвойс, акт приймання-передачі, платіжні документи), проводки з обліку курсових різниць і податкового обліку ПДВ при експорті.

- *закріплення матеріалу:* студенти розв'язують типові завдання, пов'язані з визначенням доходу від експорту, обчисленням курсових різниць, складанням бухгалтерських проведення і визначенням податкових наслідків. Викладач обходить групу, консультує студентів, дає індивідуальні підказки. У разі виникнення типових труднощів викладач колективно розбирає задачу біля дошки, пояснюючи алгоритм розв'язання.

- *повторення вивченого матеріалу:* наприкінці заняття проводиться коротке усне або письмове опитування, у якому студенти відповідають на контрольні питання, наприклад: «Як визначається дата визнання доходу при експорті?», «Які особливості нарахування ПДВ при вивезенні товарів за межі митної території України?» тощо.

4. Підбиття підсумків. Викладач узагальнює результати заняття, виділяє найбільш типові помилки при розв'язанні завдань, звертає увагу на важливість правильного документального оформлення експортних операцій.

5. Домашнє завдання. Наприкінці заняття викладач оголошує тему наступного практичного заняття та завдання для самостійного опрацювання, наприклад: підготувати приклад відображення експортної операції в програмі бухгалтерського обліку або скласти порівняльну таблицю щодо обліку експорту за НП(С)БО та МСФЗ.

Отже, методика проведення практичного заняття з теми «Облік та оподаткування експорту товарів» базується на поєднанні теоретичного пояснення, демонстрації практичних прикладів і виконання студентами розрахунково-аналітичних завдань. Такий підхід сприяє формуванню не лише знань, а й професійних умінь і навичок, необхідних для ведення бухгалтерського обліку зовнішньоекономічних операцій, що робить практичне заняття найефективнішою формою засвоєння матеріалу цієї теми.

Не менш важливим в проведенні практичних занять є і методика оцінювання знань студентів. Серед сучасних інноваційних методів контролю знань особливе значення має тестування, яке вирізняється об'єктивністю, швидкістю перевірки та можливістю охоплення значної кількості студентів одночасно. Використання комп'ютеризованих тестів дозволяє автоматизувати процес оцінювання, мінімізувати вплив суб'єктивного чинника та зменшити ризик помилок, пов'язаних із людським фактором. Водночас тестування не завжди забезпечує повну оцінку аналітичних і творчих здібностей студентів, тому його доцільно поєднувати з іншими формами контролю, зокрема практичною діяльністю, аналізом кейсів, виконанням індивідуальних завдань і портфоліо навчальних досягнень. Такий підхід сприяє комплексному розвитку професійних компетентностей і формуванню навичок, необхідних для майбутньої роботи в умовах реальної господарської діяльності.

Для підвищення ефективності контролю знань доцільно застосовувати комбіновану систему оцінювання, що охоплює як теоретичну, так і практичну

складову. У контексті теми «Облік та оподаткування експорту товарів» це означає, що результати студентів мають визначатися не лише за підсумками тестового контролю, а й за якістю розв'язання ситуаційних завдань, правильністю складання бухгалтерських проведення, умінням застосовувати нормативні документи у практичних прикладах. Така система дозволяє об'єктивно оцінити рівень розуміння сутності експортних операцій, здатність студентів визначати податкові наслідки й формувати відповідну звітність.

Для оцінювання та перевірки засвоєння знань студентами було сформовано тестові завдання та задачі (Додаток В).

Важливо також використовувати сучасні цифрові інструменти оцінювання, такі як електронні журнали, автоматизовані форми звітності та онлайн-тестування, що сприяють прозорості навчального процесу й своєчасному зворотному зв'язку. Комбінація традиційних і цифрових підходів забезпечує збалансований контроль знань, формує в студентів відповідальне ставлення до навчання та стимулює самостійність у здобутті знань.

Отже, оцінювання результатів практичного заняття з теми «Облік та оподаткування експорту товарів» має бути багатовимірним і враховувати як засвоєння теоретичних положень, так і рівень сформованості практичних умінь від аналізу господарських ситуацій до складання бухгалтерських записів. Такий підхід сприяє розвитку аналітичного мислення, підвищує мотивацію до навчання та забезпечує якісну професійну підготовку майбутніх бухгалтерів.

Висновки до розділу 4

Лекція як форма організації навчального процесу у вищій школі дозволяє системно та послідовно подавати великий обсяг навчального матеріалу. Вона сприяє формуванню у студентів цілісного уявлення про облік та оподаткування експортних операцій. Під час лекції розвиваються навички аналізу, синтезу та критичного мислення, що є важливими для професійної діяльності бухгалтера ЗЕД. Викладач відбирає найсуттєвіший матеріал, акцентуючи увагу на ключових

аспектах теми та сучасних наукових досягненнях. Чітка структура лекції – вступ, основна частина, підсумки, яка забезпечує логічність викладу та мотивацію студентів. Застосування наочних матеріалів, практичних прикладів і мультимедійних засобів підвищує ефективність сприйняття інформації. А сама методика підготовки лекції передбачає аналіз програм, визначення дидактичної мети та систематизацію матеріалу.

Практичні заняття з теми «Облік та оподаткування експорту товарів» є ключовим елементом формування професійних компетентностей студентів. Вони забезпечують поєднання теоретичних знань з практичними навичками ведення бухгалтерського обліку та оподаткування експортних операцій. Застосування проблемно-орієнтованого підходу, аналізу ситуаційних завдань та опрацювання первинних документів сприяє розвитку аналітичного мислення студентів. Найбільш ефективною формою практичних занять є власне практичне заняття, яке дозволяє закріплювати теоретичні положення на конкретних прикладах. Логічно побудована структура заняття, яка включає вступ, основну частину та підбиття підсумків, забезпечує послідовність і ефективність навчального процесу. Поєднання традиційних і цифрових методів оцінювання сприяє об'єктивності перевірки знань і навичок студентів. Важливим є врахування як теоретичних, так і практичних аспектів оцінювання, що стимулює самостійну діяльність і підвищує мотивацію.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведеного дослідження було сформовано наступні висновки та рекомендації:

1. Експортна діяльність підприємств створює можливості для розширення ринків збуту, підвищення ефективності виробництва та впровадження інноваційних технологій. Аналіз теоретичних підходів засвідчив, що зовнішньоекономічна діяльність охоплює сукупність виробничих, фінансових, інвестиційних і торговельних процесів, спрямованих на формування стійких міжнародних зв'язків. Експортні операції розглядаються як основний вид реалізації зовнішньоекономічної активності підприємств, оскільки вони забезпечують приплив іноземної валюти, розширення ринків збуту та підвищення інноваційного потенціалу виробництва. У нормативному аспекті експорт регулюється положеннями Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» і Митним кодексом, що формують правові засади його здійснення. В цілому, експортна діяльність є важливим інструментом розвитку національної економіки, що забезпечує надходження валютних ресурсів, підтримує фінансову стабільність і виступає складовою системи економічної безпеки держави.

2. Проведене дослідження дозволило встановити, що система нормативно-правового регулювання операцій з експорту товарів в Україні є цілісним комплексом взаємопов'язаних норм, які охоплюють митне, податкове, валютне та законодавство у сфері бухгалтерського обліку. Особливе значення мають положення Митного кодексу України, Закону «Про зовнішньоекономічну діяльність» і Закону «Про валюту і валютні операції», що визначають правила переміщення товарів, порядок розрахунків і валютного контролю. Щодо нормативного регулювання обліку експортних операцій встановлено, що МСФЗ забезпечують більшу деталізацію та гнучкість у відображенні операцій, тоді як НП(С)БО є більш адаптованими до національних умов господарювання. Вважаємо, подальше вдосконалення нормативно-правової бази має бути спрямоване на спрощення процедур експорту, зниження адміністративного

навантаження на бізнес і створення сприятливих умов для розвитку експортного потенціалу України в умовах євроінтеграції.

3. Результати аналітичного огляду наукової та періодичної літератури дозволяють зробити висновок, що питання обліку та оподаткування операцій з експорту товарів є одним із найскладніших напрямів зовнішньоекономічної діяльності підприємств в Україні. Сучасні наукові праці висвітлюють як теоретичні, так і прикладні аспекти цієї проблематики, зокрема документальне оформлення експортних операцій, валютний контроль, порядок визнання доходів і визначення курсових різниць. Ключовою проблемою залишається нестабільність податкового та митного законодавства, яка ускладнює ведення бухгалтерського обліку та планування фінансових результатів. Особливу увагу дослідники приділяють оподаткуванню ПДВ, зокрема механізму застосування нульової ставки, порядку формування податкових накладних і проблемі затримок з відшкодуванням податку, що негативно впливає на ліквідність підприємств. Значний вплив на експортну діяльність мають також валютні обмеження, встановлені Національним банком України, які знижують гнучкість бізнесу та можуть призводити до санкцій у разі несвоєчасного надходження виручки. Також, у сучасних умовах воєнного стану актуалізуються питання контролю за стратегічним експортом, що реалізується через режим експортного забезпечення. Водночас практичні джерела, такі як фахові журнали та бухгалтерські онлайн-портали, зосереджують увагу на деталях заповнення податкових документів, ліцензуванні експорту, валютних розрахунках і особливостях оподаткування.

4. Дослідження організаційно-економічної діяльності та бухгалтерського обліку операцій з експорту в АТ «Рудь» показало, що підприємство є ефективним, соціально відповідальним та конкурентоспроможним на внутрішньому та міжнародному ринках. Підприємство поєднує інноваційні технології виробництва з високими стандартами якості, що дозволяє забезпечувати стабільність доходів та задовольняти різноманітні потреби споживачів. Аналіз фінансових показників свідчить про зростання доходів і

активів, проте падіння чистого прибутку та збільшення зобов'язань у 2024 році потребує посиленого контролю за витратами та управління фінансовими ризиками. Впровадження енергоефективних технологій та заходів з екологічного менеджменту підвищує економічну ефективність та демонструє виконання цілей сталого розвитку. Бухгалтерська служба забезпечує точний і прозорий облік, контроль за валютними операціями та дотримання вимог МСФЗ, що є важливою складовою корпоративного управління. Організація обліку експорту в АТ «Рудь» передбачає документування всіх етапів операцій, врахування особливостей визнання доходу від експортних операцій, контроль за розрахунками, визначення курсових різниць та їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку та розкриття у звітності.

5. Вивчення процесу оподаткування операцій з експорту товарів показало, що ефективна система податкового регулювання є ключовим фактором розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств та стабільності державних фінансів. Основним інструментом підтримки експорту виступає нульова ставка ПДВ, яка застосовується до більшості експортних операцій та створює умови для відшкодування податкового кредиту. Водночас законодавство передбачає пільги та звільнення від оподаткування окремих товарів, а також запровадження режиму експортного забезпечення (РЕЗ) для стратегічних сільськогосподарських продуктів. РЕЗ встановлює диференційовані ставки ПДВ та мінімальні експортні ціни, що забезпечує контроль за ринковими цінами, попереджає демпінг та підвищує конкурентоспроможність продукції на світових ринках. Визначено, що податкові зобов'язання при експорті виникають на дату оформлення митної декларації, а базою оподаткування є договірна вартість товару, що спрощує облік і запобігає помилкам. Крім ПДВ, може застосовуватися експортне мито для окремих категорій товарів. Розрахунок мита здійснюється на основі митної вартості товарів, а ставки можуть бути адвалорними або специфічними.

6. Ефективність зовнішньоекономічної діяльності значною мірою залежить від організації бухгалтерського обліку на підприємстві, зокрема:

правильне документальне оформлення забезпечує відображення господарських операцій, а коректне визначення моменту визнання доходу за експортними операціями (відповідно до НП(С)БО та МСФЗ) дозволяє достовірно відобразити економічну сутність операцій і мінімізувати фінансові ризики, тоді як облік валютних операцій, включно з перерахунком монетарних статей та визначенням курсових різниць, сприяє точності фінансових результатів і контролю за валютними ризиками. За результатами аналізу синтетичного та аналітичного обліку було сформовано прозиції щодо удосконалення аналітичного обліку на підприємстві шляхом впровадження аналітичних карток управлінського обліку за експортними контрактами, що підвищить прозорість фінансової інформації, дозволить оцінювати прибутковість експортних контрактів та обґрунтовувати управлінські рішення шляхом контролю за прямими та накладними витратами. Окремо варто відзначити процес розкриття інформації про результати здійснення експортної діяльності у фінансовій звітності підприємства, що дозволить заінтересованим сторонам оцінити ефективність здійснення такої діяльності та оцінити майбутні перспективи.

Результати аналізу фінансово-економічної діяльності АТ «Рудь» підтверджують, що підприємство демонструє динамічний розвиток і зберігає провідні позиції на ринку морозива України. Протягом аналізованого періоду загальний обсяг активів збільшився на 37,44 %, що є свідченням розширення масштабів господарювання та посилення ділової активності. Водночас зростання оборотних активів на 53,13 % при меншому прирості необоротних (19,31 %) вказує на орієнтацію управління на забезпечення поточної ліквідності та швидкого обороту капіталу. Структура пасиву характеризується зниженням питомої ваги власного капіталу з 89,42 % до 75,45 % і зростанням поточних зобов'язань на 221,17 %, що свідчить про активне використання короткострокових фінансових ресурсів. Незважаючи на зниження коефіцієнтів автономії (з 0,89 до 0,75) та покриття (з 5,13 до 2,45), фінансова стійкість підприємства залишається на задовільному рівні. Обсяг реалізації продукції збільшився на 18,33 %, однак рентабельність знизилася – зокрема, чиста рентабельність підприємства

скоротилася з 15,96 % до 10,43 %, що свідчить про підвищення собівартості продукції та вплив інфляційних чинників на прибутковість. Зниження коефіцієнта оборотності активів (з 1,41 до 1,21) і подовження операційного циклу з 84 до 107 днів засвідчують необхідність підвищення ефективності використання оборотних ресурсів. В цілому, підприємство зберігає високий рівень ділової активності на зовнішньому ринку, однак потребує вдосконалення фінансового менеджменту, тому доцільним є впровадження заходів щодо зменшення кредиторської заборгованості, оптимізації структури капіталу та активізації в перспективі інвестицій у модернізацію виробництва.

8. Аналіз інформаційного та методичного забезпечення економічного аналізу експортних операцій АТ «Рудь» підтвердило його визначальне значення для підвищення ефективності підприємства та забезпечення стратегічного розвитку. Економічний аналіз, що включає структурний, трендовий, порівняльний, коефіцієнтний, факторний та інтегральний методи, дозволяє комплексно оцінювати результати зовнішньоекономічної діяльності та виявляти внутрішні резерви підвищення прибутковості. Виявлено, що ефективність експортних операцій суттєво впливає на фінансову стійкість підприємства та конкурентні позиції на міжнародних ринках. Проведений аналіз накладних витрат показав їх зростання, особливо у витратах на збут та адміністративних, що вимагає удосконалення системи управління ресурсами та оптимізації логістичних процесів. А за допомогою SWOT-аналізу було визначено сильні сторони компанії, зокрема високу якість продукції, наявність міжнародних сертифікатів, інноваційність та широку географію експорту, і водночас, окреслено ключові загрози, пов'язані з конкуренцією, логістичними ризиками та коливанням зовнішніх ринків. Для підвищення ефективності здійснення експортної діяльності АТ «Рудь» запропоновано заходи щодо розширення ринків збуту, диверсифікації асортименту та оптимізації логістики прогнозовано забезпечують приріст чистого прибутку понад 66 млн грн. В цілому, реалізація запропонованих рекомендацій забезпечить стабільне зростання доходів, підвищення рентабельності та зміцнення міжнародних позицій АТ «Рудь».

9. Вивчення методики контролю операцій з експорту товарів підтвердило її стратегічне значення для забезпечення законності, безпеки та ефективності зовнішньоекономічної діяльності України. Вплив процедур митного контролю охоплює всі етапи митного оформлення від підготовки документів і декларування товарів до завершального оформлення та внесення відомостей у електронні журнали обліку митної служби. Ефективна реалізація митного контролю дозволяє гарантувати достовірність даних у митних деклараціях, мінімізувати ризики помилок і забезпечити дотримання міжнародних норм та стандартів у сфері митної справи. Також, виявлено, що недосконалість процедур митного контролю чи недостатня поінформованість декларантів щодо зміни митних правил може спричиняти затримки, конфлікти та фінансові втрати для підприємств. Тому важливим у діяльності суб'єктів ЗЕД є дотримання вимог митного законодавства, а і з боку митних органів своєчасне інформування щодо актуальних змін у митному законодавстві чи процедурах митного контролю експорту товарів.

10. Дослідження методики викладання лекції на тему «Облік та оподаткування експорту товарів» підтвердило її важливість для формування професійних компетентностей студентів у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Лекція забезпечує логічне та системне подання матеріалу, розвиває аналітичне мислення, критичну оцінку інформації та здатність приймати обґрунтовані рішення. Методика формування лекції включає чітке планування заняття, визначення дидактичної мети, підготовку навчальних і наочних матеріалів, відпрацювання форми викладу та інтеграцію практичних прикладів. Використання традиційних і нетрадиційних видів лекцій, мультимедійних засобів і проблемних запитань сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів та формуванню їхніх практичних навичок.

11. Здійснене дослідження методики проведення практичних занять з теми «Облік та оподаткування експорту товарів» дозволило визначити оптимальні форми організації освітнього процесу для формування професійних компетентностей майбутніх бухгалтерів у сфері ЗЕД. Зокрема, практичні

заняття, що поєднують демонстрацію алгоритмів обліку, аналіз первинних документів і розв'язання ситуаційних завдань, забезпечують ефективне засвоєння знань та розвиток аналітичного мислення студентів. Система оцінювання знань повинна бути комплексною, поєднуючи тестування та практичні завдання, що дозволить об'єктивно оцінити рівень підготовки студентів, а використання цифрових інструментів контролю підвищує прозорість оцінювання і забезпечує зворотний зв'язок. Рекомендовано активніше впроваджувати інтерактивні та проблемно-орієнтовані методи для стимулювання пізнавальної активності та самостійності студентів. Доцільно розробити додаткові практичні кейси, пов'язані з актуальними змінами в законодавстві та нормативних актах, щоб забезпечити адаптацію знань до сучасних умов ведення зовнішньоекономічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Андреева Г.І., Андреева В.А. Організація і методика економічного аналізу : навч. посіб. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2019. 353 с.

2. АТ "РУДЬ". Фінансова інформація. *Clarity Project*. URL: <https://clarity-project.info/edr/00182863> (дата звернення: 15.10.2025).

3. АТ «РУДЬ». URL: <https://rud.ua/> (дата звернення: 15.10.2025).
безоплатний експорт товару: що є базою оподаткування (із врахуванням актуальної позиції ДПС). URL: <https://ibuhgalter.net/ru/news/24738> (дата звернення: 10.10.2025).

Голдовська К. П., Ткаль Я. С., Гузь М. М. Особливості нарахування та обліку податку на додану вартість за експортними та імпорнтними операціями суб'єктів господарювання. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 46. DOI:

6. Бондарчук О. І. Поняття «зовнішньоекономічна діяльність» та етапи її розвитку в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 1. С. 83–86.

7. Бохан А. С., Бурлаков О. М., Дяків Р. С. *Енциклопедія інвестицій*. Київ : Міжнародна економічна фундація, 2008. 508 с.

Головченко Л. І. Податковий кодекс України як елемент системи правового регулювання діяльності держави у сфері уникнення подвійного оподаткування. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 4(12). С. 42–51.

Ідлік строку розрахунків у ЗЕД та початок нарахування пені за порушення

с

т

р 11. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2013. 85 с.

Розраховані строки розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів встановлені в період воєнного стану. Державна податкова служба України, Б

(дата звернення: 14.09.2025).

II

ришин Г.М. Методика аналізу зовнішньоекономічної діяльності. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2014. Вип. 1(28). С. 63-

14. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.10.2025).

15. Дерій А.В. проблеми теорії науки, методики й організації навчання і практики економічного аналізу. Бухгалтерський облік і аудит. 2014. № 6. С. 3-11.

митрів В. М. ПДВ при експорті та імпорті товарів (робіт, послуг): практичні обліково-розрахункові аспекти та проблеми. *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 55-річчю кафедри обліку і оподаткування та 85-річчю від дня народження д. е. н., проф. Б. М. Литвина (26–27 вересня 2024 р., м. Тернопіль). Т. 2. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С. 44–46. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/53315/1/T.%202.pdf#page=44> (дата звернення: 15.10.2025).

к

кспортувати просто. Експорт Step by Step 10 кроків від виробництва до експорту: Практичний посібник. Автори: В. Кравченко, А. Голятко, Д. Копий, А. Полянський, И. Шинкаренко, А. Короп, А. Гайдук, В. Маевський, А. Голиздра. «Саміткнига», 2016. С.18-20.

иглей І., Осіпчук Д. Експорт товарів і послуг: спільні та відмінні риси обліку й оподаткування. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. № 4 (90). С.

†

айлов В. М., Лисенко Н. П. Методика підготовки та проведення лекцій у вищих шк

амаїлов Я. О. Експортні операції та їх відображення в системі бухгалтерського обліку на підприємствах України. *Вісник Криворізького національного університету*, 2015, № 39, с. 127–132. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Vktu_2015_39_28 (дата звернення: 15.10.2025).

ащена Н. Б., Яцюк О. В. Особливості здійснення, обліку та оподаткування

в

к

(дата звернення: 15.10.2025).

23. Ковалевська А. В. Конкурентна стратегія зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств України в умовах перехідної економіки інверсного типу : автореф. дис.канд. екон. наук : 08.00.04. Харків, 2002.

оваленко В., Шолом А., Ковальова М. Експорт товарів з України: зміни в період

овтуненко Н. М., Козлова А. П. Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством. У зб.: *Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством* : тези доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції (23 червня 2023 р.).

Л

оненко Л. В., Магопєць О. А., Назарова Г. Б., Шалімов В. В., Шалімова Н. С. Зовнішньоекономічна діяльність : облік, контроль та оподаткування : навч. посіб. за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Н. С. Шалімової. Кропивницький : ЦНТУ, 2023.

Б

4 27. Машталір Я. П. *Механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства* : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Хмельницький, 2009. 23 с.

Мильник О.Г., Нагірна М.Я. Діагностика факторів впливу на експортну діяльність підприємств. *Інновації в економіці*. 2013. № 5. С. 63- 66.

д 29. Митний кодекс України : Кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI : станом на 4 лип. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 12.09.2025).

и 30. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (дата звернення: 15.10.2025).

а 31. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 (МСБО 21). Вплив змін валютних курсів : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від

и

а

~

01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_022#Text (дата звернення: 15.10.2025).

32. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 24 (МСБО 24). Розкриття інформації про зв'язані сторони : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_043#Text (дата звернення: 15.10.2025).

Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів з клієнтами» : п

о 34. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 (МСФЗ 7). Фінансові інструменти: розкриття інформації : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007#Text (дата звернення: 15.10.2025).

н 35. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 (МСФЗ 9). Фінансові інструменти : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text (дата звернення: 15.10.2025).

Агаєв В. М., Портян М. О. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : Стильна типографія, 2018. 289 с.

Мипорук А., Котова М., Кочубей Д. Експорт України в умовах воєнного стану. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2023. № 5 (130). С. 18–32. URL: н

і 38. Новіков О. Є., Садрідінов Т. III. Систематизація наукових поглядів щодо визначення сутності терміна «зовнішньоекономічна діяльність». *Вісник Жмельницького національного університету*. 2014. № 2. Т. 2. С. 183–186.

Зерова О. Експорт сільгосппродукції: ліцензування, валютні розрахунки та оподаткування. *Agro.Expertus*. 2022. № 16. URL: с

Винищенко В. Бухгалтерський та податковий облік експортних операцій. Б
р

(дата звернення: 15.10.2025).

41. Опендатабот – АТ РУДБ. *Опендатабот – відкриті дані про компанії, ФОП, суди та нерухомість України*. URL: <https://opendatabot.ua/c/00182863> (дата звернення: 15.10.2025).

особливості експорту окремих видів товарів у період дії воєнного стану. Державна

п
оовська Г. В., Юркевич О. О., Завальдський Й. С. *Словник*. Київ : Кондор, 2009. 360 с.

анасюк В. М., Мужевич Н. В., Трубіцина О. В. Російсько-українська війна як каталізатор змін у сфері оподаткування експорту сільгосппродукції. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2024. № 1 (18). С. 29–39. DOI: (дата звернення: 15.10.2025).

внасюк В. М., Птащенко О. В., Клак О., Трубіцина О. Export-import operations: авернення: 15.10.2025).

с

л

у

жтання-Відповіді : чи можна застосувати нульову ставку ПДВ для експорту. *ЗІР ДПС України*. URL: <https://zir.tax.gov.ua/main/bz/view/?src=ques&id=38730>

огребняк А.Ю., Хоменко Т.Ю. Еволюція наукових поглядів на сутність поняття «зовнішньоекономічна діяльність». *Сучасні проблеми економіки і* *У*

вгріщук Г. Б., Руденко В. В., Головай Н. М. *Митні правила та формальності: равч. посіб.* Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 313 с. URL:

а

р 49. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755- *МІ* : станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

л(дата звернення: 15.10.2025).

н

и

50. Про валюту і валютні операції : Закон України від 21.06.2018 № 2473-VIII : станом на 1 січ. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

51. Про вивізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів : Закон України від 24.10.2002 № 216-IV : станом на 19 трав. 2021 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/216-15#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

52. Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину : Закон України від 07.05.1996 № 180/96-ВР : станом на 22 січ. 2012 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/180/96-вр#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

53. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України : Закон України від 03.06.2008 № 309-VI : станом на 12 верес. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/309-17#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

54. Про встановлення винятків та (або) особливостей запровадження граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів і внесення змін до деяких нормативно-правових актів : Постанова Нац. банку України від 14.05.2019 № 67 : станом на 30 листоп. 2024 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0067500-19#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

55. Про затвердження Інструкції про порядок валютного нагляду банків за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів : Постанова Нац. банку України від 02.01.2019 № 7 : станом на 31 трав. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007500-19#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

56. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ М-ва фінансів України від 07.02.2013 № 73 : станом на 6 берез. 2025 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

57. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 "Дохід" : Наказ М-ва фінансів України від 29.11.1999 № 290 : станом на 3 листоп. 2020 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

58. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 "Вплив змін валютних курсів" : Наказ М-ва фінансів України від 10.08.2000 № 193 : станом на 5 листоп. 2024 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

59. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 23 "Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін" : Наказ М-ва фінансів України від 18.06.2001 № 303 : станом на 17 лют. 2023 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0539-01#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

60. Про затвердження переліків відходів та брухту чорних і кольорових металів, операції з постачання яких, зокрема операції з імпорту, тимчасово, до 1 січня 2022 року, звільняються від обкладення податком на додану вартість : Постанова Каб. Міністрів України від 12.01.2011 № 15 : станом на 18 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-2011-п#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

61. Про затвердження Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті : Постанова Нац. банку України від 02.01.2019 № 5 : станом на 22 трав. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

62. Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа : Наказ М-ва фінансів України від

30.05.2012 № 651 : станом на 25 квіт. 2025 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1372-12#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

63. Про затвердження Порядку проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення : Наказ М-ва фінансів України від 12.12.2012 № 1316. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0318-13#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

64. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII : станом на 26 груд. 2024 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

65. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова Нац. банку України від 24.02.2022 № 18 : станом на 19 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

66. Про ставки вивізного (експортного) мита на брухт легованих чорних металів, брухт кольорових металів та напівфабрикати з їх використанням : Закон України від 13.12.2006 № 441-V : станом на 1 черв. 2023 р.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/441-16#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

67. Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур : Закон України від 10.09.1999 № 1033-XIV : станом на 4 верес. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1033-14#Text> (дата звернення: 15.10.2025).

оманькова О. М., Урайчик К. С. Облік та аналіз експортних операцій у сучасному стані. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 50. DOI: (дата звернення: 15.10.2025).

ирцева С. В., Лугова О. І., Боднар О. А. Облік і оподаткування операцій імпорту без увезення та експорту без вивезення: організаційно-методичні аспекти. 2025. № 50. С. 160–166.

іденко В. Експорт. *Енциклопедія Сучасної України*. Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. № 9. URL: <https://esu.com.ua/article-18828> (дата звернення: 15.10.2025).

олошенко Л. Експорт товарів: ПДВ-облік / *Податки & бухоблік*, № 35, квітень (дата звернення: 15.10.2025).

72. Торгова Л. В., Хитра О. В. *Основи зовнішньоекономічної діяльності* : навч.-метод. посіб. Львів : Новий світ-2000, 2006. 512 с.

73. Тюріна Н. М., Карвацка Н. С., Петяк А. О. Зовнішньоекономічна діяльність: сутнісні характеристики та система менеджменту. *Development Service Industry Management*. 2023. № 4. С. 156–165.

ереп А.В., Ортинська О.Л. Організаційно-економічний механізм експортної діяльності підприємства. *Національне господарство України: теорія та практика управління*. 2008. С. 232-236.

курупій О. В., Гончаренко В. В., Артеменко І. А. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 248 с.

к

кимова Л. П. Методика викладання фахових дисциплін у ЗВО : опорний конспект лекцій у схемах і таблицях : навч. посібник. Чернівці : Технодрук, 2019. 177 с. (дата звернення: 15.10.2025).

п

ДОДАТКИ

о

Додаток А

в

Сертифікати АТ «Рудь»

н

Назва сертифікату	Номер	Дата видачі	Термін дії	Орган сертифікації
ISO 9001:2015 (система управління якістю)	№ UA.MS.045-20	21 травня 2020 року	до 20 травня 2023 року	ТОВ «Тестметрстандарт»
ISO 14001:2015 (екологічне управління)	№ UA.MS.047-20	21 травня 2020 року	до 20 травня 2023 року	ТОВ «Тестметрстандарт»

н

ISO 22000:2018 (система управління безпечністю харчових продуктів)	№ UA.MS.046-20	21 травня 2020 року	до 20 травня 2023 року	ТОВ «Тестметрстандарт»
Органік-стандарт: Додаток до сертифікату виробництва	№ 23-0299-01-UA-01	21 травня 2024 року	до 21 серпня 2025 року	ТОВ «Органік Стандарт»
Органік-стандарт: Додаток (на іншу продукцію)	№ 24-0299-10-01	21 травня 2024 року	до 31 грудня 2025 року	ТОВ «Органік Стандарт»
Органік-стандарт: переробка та торгівля органічними продуктами	№ 23-0299-01-UA-01	21 травня 2024 року	до 21 серпня 2025 року	ТОВ «Органік Стандарт»
Органік-стандарт: інша дія переробки/торгівлі	№ 24-0299-10-01	21 травня 2024 року	до 31 грудня 2025 року	ТОВ «Органік Стандарт»
Global Standard for Food Safety	—	27 вересня 2024 року	до 7 жовтня 2025 року	Bureau Veritas Certification Holding SAS – UK Branch
IFS Food Version 8	№ 06-24-07 MP	30 вересня 2024 року	до 26 жовтня 2025 року	ARS PROBATA GmbH (Берлін, Німеччина)
Сертифікат «Халяль»	№ 785/2022/08-08	8 серпня 2022 року	до 8 серпня 2023 року	Центр сертифікації «Халяль»

Додаток Б

Момент передачі ризиків в умовах Інкотермс 2020

[illegible]

Додаток В

Тестові завдання та задачі для проведення практичного заняття за темою «Облік та оподаткування експорту товарів»

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	Підприємство з ПДВ у зв'язку з експортом товарів	) на дату укладання договору;) на дату складання митної декларації;) на дату надходження виручки;) на першу подію (відвантаження або виручка)
	Опери-раці	) оподатковуються ПДВ 20 %;) звільнені від оподаткування;) оподатковуються ПДВ 0 %;) не є об'єктом оподаткування

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	їз в и ве зе н ня то ва рі в за м е жі м ит н ої те р ит о рі ї У кр аї н и	
	Д ох ід ві д ре ал із ац ії то ва рі в на ек	) на дату укладання договору;) на дату відвантаження товарів;) на дату надходження виручки;) на дату складання декларації

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	спору бухгалтерської комунікації вивизнається	
	Дохідів реалізації товарів на експорт для цілей	) на дату укладання договору;) на дату відвантаження;) на дату надходження виручки;) по першій події

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	Йоподаткування вистається	
	Експортована за продаж товарів оподатковується П	) не оподатковується

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	ДВ	
	Доходи від операційної діяльності з різних видів об'єктів	
	Витрати	

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	раційної курсової різниці від об'єкта рахунок	
	Підрозділення курсу валютування	) позитивна курсова різниця;) негативна курсова;) сумова різниця;) не виникає

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	теж упрі експорті з насту пно юоплато ювини кає	
	Док у м ен т, щ о пі дт ве рд ж ує ф ак т	) акт виконаних робіт;) рахунок-фактура;) митна декларація;) контракт

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	Виконання роботи (послуг)	
	Базовою для нарахування ПДВ при імпорту товарів є	) митна вартість;) митна вартість + акциз + ввізне мито;) тільки акциз;) курс НБУ
	Об'єкт	) першою подією є експорт товарів;) першою — отримання виручки;) першою — імпорт;

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	еження строку розрахунків ввіноземінійвалюти стосується операцій, при яких	) першою — бартер
	Срок р	) 90 днів;) 180 днів;) 365 днів;) без обмежень

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	озрахуноків в заЗЕД-контрактами згідно із законами	
	Уразіпротроченнястроківрозраху	) пеня до бюджету;) штраф контрагенту;) нічого;) пеня з банку

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	Нкі в в ін ва л ю ті ст яг ує ть ся	
	Розмір пені за про стр оч ен ня ва л ю тн и х р оз ра ху н кі в	) 0,3 % від суми за кожен день прострочення;
	Собіварт	) Д 90 К 23;) Д 362 К 26;) Д 93 К 23;) Д 362 К 23

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	іс ть ек сп о рт ов ан и х п ос л уг ві д о б ра ж ає ть ся п р ов од ко ю	
	Н ад хо д ж ен ня ва л ю ти ві д не ре зи де	) Д 316 К 681;) Д 312 К 362;) Д 316 К 362;) Д 312 К 681

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	Нта за попередньою оплатою відомо бразжається	
	Доходи від денної операційної курсової різни	

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	ці вимог доображення	
	Втрати відносно операційної курсової різниці цивілобразажую	

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	ть ся на рахунок	
	Г ра н и ч н и й ст р ок р оз ра ху н кі в за ек сп о рт н и м и о пе ра ці я м и, вс та н ов ле	) 365 днів;) 180 днів;) 90 днів;) 30 днів

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	НийНБу	
	Убухгалтерськомуюобліку нарахування пені за порушення строків розрахунків	) Д 948 К 642;) Д 948 К 685;) Д 377 К 715;) Д 948 К 641

№	Зміст питання	Варіанти відповідей
	відомість	

Практичні задачі

№1. 20.05 підприємство ТОВ «ЕлектроСвіт» уклало зовнішньоекономічний контракт із французькою компанією «Люміер» на постачання партії телевізорів з умовою 100 % післяоплати.

05.06 підприємство здійснило експортну відвантаження товарів на суму 15 000 доларів США. Виробнича собівартість реалізованої партії становила 120 000 грн.

28.06 на валютний рахунок підприємства надійшла повна оплата за поставлений товар.

№ 2. Підприємство ТОВ «АгроМлин» 12 вересня поточного року отримало попередню оплату від іноземного покупця у сумі 5000 доларів США.

17 вересня підприємство здійснило експорт борошна на суму отриманого авансу. Виробнича собівартість відвантаженого товару становила 20 000 грн.

№ 3. Підприємство ТОВ «Комфорт-Стиль» уклало зовнішньоекономічний контракт із німецькою компанією «МебельХаус» на реалізацію меблів із умовою часткової попередньої оплати.

20 травня поточного року на валютний рахунок підприємства надійшла передоплата в сумі 40 000 доларів США.

5 червня здійснено експортне відвантаження меблів за контрактною вартістю 60 000 доларів США. Собівартість відвантаженої продукції становила 500 000 грн.

23 червня отримано другу частину оплати від іноземного покупця в розмірі 20 000 доларів США.

Фінансова звітність АТ «Рудь»

Фінансова звітність за 2024 рік
АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "РУДЬ"

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М. ЖИТОМИР, ВУЛ. ІВАНА ГОНТИ, БУД. 4
(АТ "РУДЬ")

Код за ЄДРПОУ: 00182863

Дата звіту	26.02.2025
Період	2024 рік, 12 міс
Бухгалтер	<u>Самчук Марія Олександрівна</u>
КАТОТТГ	UA18040190010281147
Кількість працівників	713

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітнього періоду, тис. грн	На кінець звітнього періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	21 969.00	18 208.00
первісна вартість	1001	37 080.00	37 661.00
накопичена амортизація	1002	15 111.00	19 453.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	46 045.00	47 540.00
Основні засоби	1010	842 815.00	938 652.00
первісна вартість	1011	1 966 406.00	2 189 504.00
знос	1012	1 123 591.00	1 250 852.00
Інвестиційна нерухомість	1015	0.00	
первісна вартість	1016	0.00	
знос	1017	0.00	
Довгострокові біологічні активи	1020	0.00	
первісна вартість	1021	0.00	
накопичена амортизація	1022	0.00	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0.00	
інші фінансові інвестиції	1035	47.00	47.00
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0.00	
Відстрочені податкові активи	1045	15 540.00	18 267.00
Гудвіл	1050	0.00	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0.00	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0.00	

Інші необоротні активи	1090	13 122.00	98 208.00
Усього за розділом І	1095	939 538.00	1 120 922.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	332 765.00	509 120.00
Виробничі запаси	1101	190 700.00	333 597.00
Незавершене виробництво	1102	0.00	
Готова продукція	1103	92 092.00	109 011.00
Товари	1104	49 973.00	66 511.00
Поточні біологічні активи	1110	0.00	
Депозити перестрахування	1115	0.00	
Векселі одержані	1120	0.00	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	292 928.00	374 649.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	17 382.00	25 684.00
з бюджетом	1135	18 831.00	81 105.00
у тому числі з податку на прибуток	1136	6 022.00	19 483.00
з нарахованих доходів	1140	0.00	
із внутрішніх розрахунків	1145	0.00	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	333.00	322.00
Поточні фінансові інвестиції	1160	0.00	
Гроші та їх еквіваленти	1165	420 281.00	670 867.00
Готівка	1166	22.00	38.00
Рахунки в банках	1167	420 259.00	670 829.00
Витрати майбутніх періодів	1170	678.00	921.00
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0.00	
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0.00	
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0.00	
резервах незароблених премій	1183	0.00	
інших страхових резервах	1184	0.00	
Інші оборотні активи	1190	2 616.00	33.00
Усього за розділом II	1195	1 085 814.00	1 662 701.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	
Баланс	1300	2 025 352.00	2 783 623.00

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітнього періоду, тис. грн	На кінець звітнього періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	5 341.00	5 341.00
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0.00	
Капітал у дооцінках	1405	0.00	
Додатковий капітал	1410	0.00	
Емісійний дохід	1411	0.00	

Накопичені курсові різниці	1412	0.00	
Резервний капітал	1415	0.00	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 805 667.00	2 095 033.00
Неоплачений капітал	1425	0.00	
Вилучений капітал	1430	0.00	
Інші резерви	1435	0.00	
Усього за розділом I	1495	1 811 008.00	2 100 374.00
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0.00	
Пенсійні зобов'язання	1505	0.00	
Довгострокові кредити банків	1510	0.00	
Інші довгострокові зобов'язання	1515	2 607.00	3 217.00
Довгострокові забезпечення	1520	0.00	
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0.00	
Цільове фінансування	1525	0.00	
Благодійна допомога	1526	0.00	
Страхові резерви	1530	0.00	
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	0.00	
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0.00	
резерв незароблених премій	1533	0.00	
інші страхові резерви	1534	0.00	
Інвестиційні контракти	1535	0.00	
Призовий фонд	1540	0.00	
Резерв на виплату джек-поту	1545	0.00	
Усього за розділом II	1595	2 607.00	3 217.00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	58 500.00	465 757.00
Векселі видані	1605	0.00	
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0.00	
товари, роботи, послуги	1615	78 079.00	98 272.00
розрахунками з бюджетом	1620	1 870.00	2 384.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	0.00	
розрахунками зі страхування	1625	1 530.00	1 712.00
розрахунками з оплати праці	1630	6 453.00	6 923.00
за одержаними авансами	1635	653.00	804.00
за розрахунками з учасниками	1640	0.00	
із внутрішніх розрахунків	1645	0.00	
за страховою діяльністю	1650	0.00	
Поточні забезпечення	1660	15 625.00	17 494.00
Доходи майбутніх періодів	1665	0.00	
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0.00	
Інші поточні зобов'язання	1690	49 027.00	86 686.00
Усього за розділом III	1695	211 737.00	680 032.00
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700	0.00	
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду			
	1800	0.00	
Баланс	1900	2 025 352.00	2 783 623.00

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	3 378 734.00	2 855 378.00
Чисті зароблені страхові премії	2010		0.00
Премії підписані, валова сума	2011		0.00
Премії, передані у перестраховання	2012		0.00
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013		0.00
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014		0.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	2 417 360.00	1 919 636.00
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070		0.00
Валовий: прибуток	2090	961 374.00	935 742.00
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		0.00
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110		0.00
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111		0.00
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112		0.00
Інші операційні доходи	2120	56 377.00	36 782.00
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121		0.00
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122		0.00
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123		0.00
Адміністративні витрати	2130	111 327.00	93 159.00
Витрати на збут	2150	462 650.00	382 717.00
Інші операційні витрати	2180	29 592.00	30 029.00
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181		0.00
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182		0.00
Фінансовий результат від операційної			

діяльності: прибуток	2190	414 182.00	466 619.00
Дохід від участі в капіталі	2200		0.00
Інші фінансові доходи	2220	729.00	8 712.00
Інші доходи	2240	1 496.00	794.00
Дохід від благодійної допомоги	2241		0.00
Фінансові витрати	2250	58 591.00	79 887.00
Втрати від участі в капіталі	2255		0.00
Інші витрати	2270	253.00	58.00
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		0.00
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	357 563.00	396 180.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-67 211.00	-72 889.00
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		0.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	290 352.00	323 291.00

Сукупний дохід

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		0.00
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		0.00
Накопичені курсові різниці	2410		0.00
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		0.00
Інший сукупний дохід	2445		0.00
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0.00	0.00
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		0.00
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0.00	0.00
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	290 352.00	323 291.00

Елементи операційних витрат

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Матеріальні затрати	2500	1 692 098.00	1 312 301.00
Витрати на оплату праці	2505	300 141.00	238 646.00
Відрахування на соціальні заходи	2510	53 820.00	40 767.00
Амортизація	2515	148 154.00	138 756.00

Інші операційні витрати	2520	323 651.00	327 928.00
Разом	2550	2 517 864.00	2 058 398.00

Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, грн	За аналогічний період попереднього року, грн
		27 865 000.00	
Середньорічна кількість простих акцій	2600	000.00	27 865 000.00
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	000.00	27 865 000.00
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	10.42	11.60
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	10.42	11.60
Дивіденди на одну просту акцію	2650		0.00

Фінансова звітність за 2023 рік
АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "РУДЬ"

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М. ЖИТОМИР, ВУЛ. ІВАНА ГОНТИ, БУД. 4
(АТ "РУДЬ")

Код за ЄДРПОУ: 00182863

Дата звіту	28.02.2024
Період	2023 рік, 12 міс
Бухгалтер	<u>Самчук Марія Олександрівна</u>
КАТОТТГ	UA18040190010281147
Кількість працівників	659

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітнього періоду, тис. грн	На кінець звітнього періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	22 492.00	21 969.00
первісна вартість	1001	33 657.00	37 080.00
накопичена амортизація	1002	11 165.00	15 111.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	37 531.00	46 045.00
Основні засоби	1010	894 411.00	842 815.00
первісна вартість	1011	1 895 212.00	1 966 406.00
знос	1012	1 000 801.00	1 123 591.00
Інвестиційна нерухомість	1015	0.00	
первісна вартість	1016	0.00	
знос	1017	0.00	
Довгострокові біологічні активи	1020	0.00	
первісна вартість	1021	0.00	
накопичена амортизація	1022	0.00	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0.00	
інші фінансові інвестиції	1035	47.00	47.00
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0.00	
Відстрочені податкові активи	1045	15 018.00	15 540.00
Гудвіл	1050	0.00	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0.00	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0.00	
Інші необоротні активи	1090	1 087.00	13 122.00
Усього за розділом I	1095	970 586.00	939 538.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	329 286.00	332 765.00
Виробничі запаси	1101	205 034.00	190 700.00
Незавершене виробництво	1102	0.00	
Готова продукція	1103	81 910.00	92 092.00

Товари	1104	42 342.00	49 973.00
Поточні біологічні активи	1110	0.00	
		На початок	На кінець
Депозити перестрахування	1115	0.00	
Векселі одержані	1120	0.00	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	265 998.00	292 928.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	9 761.00	17 382.00
з бюджетом	1135	21 796.00	18 831.00
у тому числі з податку на прибуток	1136	13 732.00	6 022.00
з нарахованих доходів	1140	0.00	
із внутрішніх розрахунків	1145	0.00	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	342.00	333.00
Поточні фінансові інвестиції	1160	0.00	
Гроші та їх еквіваленти	1165	557 092.00	420 281.00
Готівка	1166	47.00	22.00
Рахунки в банках	1167	557 045.00	420 259.00
Витрати майбутніх періодів	1170	445.00	678.00
Частка перестраховика у страхових резервах у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1180	0.00	
	1181	0.00	
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0.00	
резервах незароблених премій	1183	0.00	
інших страхових резервах	1184	0.00	
Інші оборотні активи	1190	3 682.00	2 616.00
Усього за розділом II	1195	1 188 402.00	1 085 814.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	
Баланс	1300	2 158 988.00	2 025 352.00

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітнього періоду, тис. грн	На кінець звітнього періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	5 341.00	5 341.00
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0.00	
Капітал у дооцінках	1405	0.00	
Додатковий капітал	1410	0.00	
Емісійний дохід	1411	0.00	
Накопичені курсові різниці	1412	0.00	
Резервний капітал	1415	0.00	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 482 673.00	1 805 667.00
Неоплачений капітал	1425	0.00	
Вилучений капітал	1430	0.00	
Інші резерви	1435	0.00	
Усього за розділом I	1495	1 488 014.00	1 811 008.00
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			

Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0.00	
Пенсійні зобов'язання	1505	0.00	
Довгострокові кредити банків	1510	0.00	
Інші довгострокові зобов'язання	1515	1 637.00	2 607.00
Довгострокові забезпечення	1520	0.00	
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0.00	
Цільове фінансування	1525	0.00	
Благодійна допомога	1526	0.00	
Страхові резерви	1530	0.00	
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	0.00	
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0.00	
резерв незароблених премій	1533	0.00	
інші страхові резерви	1534	0.00	
Інвестиційні контракти	1535	0.00	
Призовий фонд	1540	0.00	
Резерв на виплату джек-поту	1545	0.00	
Усього за розділом II	1595	1 637.00	2 607.00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	527 300.00	58 500.00
Векселі видані	1605	0.00	
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0.00	
товари, роботи, послуги	1615	66 156.00	78 079.00
розрахунками з бюджетом	1620	985.00	1 870.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	0.00	
розрахунками зі страхування	1625	699.00	1 530.00
розрахунками з оплати праці	1630	3 423.00	6 453.00
за одержаними авансами	1635	250.00	653.00
за розрахунками з учасниками	1640	0.00	
із внутрішніх розрахунків	1645	0.00	
за страховою діяльністю	1650	0.00	
Поточні забезпечення	1660	11 471.00	15 625.00
Доходи майбутніх періодів	1665	0.00	
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0.00	
Інші поточні зобов'язання	1690	59 053.00	49 027.00
Усього за розділом III	1695	669 337.00	211 737.00
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700	0.00	
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду			
	1800	0.00	
Баланс	1900	2 158 988.00	2 025 352.00

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 855 378.00	2 263 651.00
Чисті зароблені страхові премії	2010		0.00
Премії підписані, валова сума	2011		0.00
Премії, передані у перестраховування	2012		0.00
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013		0.00
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014		0.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	1 919 636.00	1 562 642.00
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070		0.00
Валовий: прибуток	2090	935 742.00	701 009.00
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		0.00
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110		0.00
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111		0.00
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112		0.00
Інші операційні доходи	2120	36 782.00	67 883.00
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121		0.00
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122		0.00
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123		0.00
Адміністративні витрати	2130	93 159.00	70 504.00
Витрати на збут	2150	382 717.00	324 652.00
Інші операційні витрати	2180	30 029.00	62 318.00
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181		0.00
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182		0.00
Фінансовий результат від операційної			

діяльності: прибуток	2190	466 619.00	311 418.00
Дохід від участі в капіталі	2200		0.00
Інші фінансові доходи	2220	8 712.00	7 159.00
Інші доходи	2240	794.00	170.00
Дохід від благодійної допомоги	2241		0.00
Фінансові витрати	2250	79 887.00	69 081.00
Втрати від участі в капіталі	2255		0.00
Інші витрати	2270	58.00	172.00
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		0.00
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	396 180.00	249 494.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-72 889.00	-45 689.00
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		0.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	323 291.00	203 805.00

Сукупний дохід

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		0.00
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		0.00
Накопичені курсові різниці	2410		0.00
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		0.00
Інший сукупний дохід	2445		0.00
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0.00	0.00
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		0.00
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0.00	0.00
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	323 291.00	203 805.00

Елементи операційних витрат

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Матеріальні затрати	2500	1 312 301.00	982 015.00
Витрати на оплату праці	2505	238 646.00	162 685.00
Відрахування на соціальні заходи	2510	40 767.00	30 780.00
Амортизація	2515	138 756.00	150 507.00
Інші операційні витрати	2520	327 928.00	359 964.00
Разом	2550	2 058 398.00	1 685 951.00

Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, грн	За аналогічний період попереднього року, грн
		27 865	
Середньорічна кількість простих акцій	2600	000.00	27 865 000.00
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	000.00	27 865 000.00
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	11.60	7.31
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	11.60	7.31
Дивіденди на одну просту акцію	2650		0.00

Фінансова звітність за 2022 рік

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "РУДЬ"

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ., М. ЖИТОМИР, ВУЛ. ІВАНА ГОНТИ, БУД. 4
(АТ "РУДЬ")

Код за ЄДРПОУ: 00182863

Дата звіту	27.02.2023
Період	2022 рік, 12 міс
Бухгалтер	Самчук Марія Олександрівна
КАТОТТГ	UA18040190010281147
Кількість працівників	660

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітнього періоду, тис. грн	На кінець звітнього періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	25 631.00	22 492.00
первісна вартість	1001	33 146.00	33 657.00
накопичена амортизація	1002	7 515.00	11 165.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	72 969.00	37 531.00
Основні засоби	1010	948 554.00	894 411.00
первісна вартість	1011	1 807 394.00	1 895 212.00
знос	1012	858 840.00	1 000 801.00
Інвестиційна нерухомість	1015	0.00	
первісна вартість	1016	0.00	
знос	1017	0.00	
Довгострокові біологічні активи	1020	0.00	
первісна вартість	1021	0.00	
накопичена амортизація	1022	0.00	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0.00	
інші фінансові інвестиції	1035	47.00	47.00
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0.00	
Відстрочені податкові активи	1045	3 509.00	15 018.00
Гудвіл	1050	0.00	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0.00	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0.00	
Інші необоротні активи	1090	9 236.00	1 087.00
Усього за розділом I	1095	1 059 946.00	970 586.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	371 272.00	329 286.00
Виробничі запаси	1101	182 207.00	205 034.00
Незавершене виробництво	1102	0.00	
Готова продукція	1103	131 029.00	81 910.00

Товари	1104	58 036.00	42 342.00
Поточні біологічні активи	1110	0.00	
Депозити перестрахування	1115	0.00	
Векселі одержані	1120	0.00	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	379 918.00	265 998.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	16 655.00	9 761.00
з бюджетом	1135	47 728.00	21 796.00
у тому числі з податку на прибуток	1136	15 330.00	13 732.00
з нарахованих доходів	1140	0.00	
із внутрішніх розрахунків	1145	0.00	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	401.00	342.00
Поточні фінансові інвестиції	1160	0.00	
Гроші та їх еквіваленти	1165	56 543.00	557 092.00
Готівка	1166	36.00	47.00
Рахунки в банках	1167	56 507.00	557 045.00
Витрати майбутніх періодів	1170	545.00	445.00
Частка перестраховика у страхових резервах у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1180	0.00	
	1181	0.00	
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0.00	
резервах незароблених премій	1183	0.00	
інших страхових резервах	1184	0.00	
Інші оборотні активи	1190	24.00	3 682.00
Усього за розділом II	1195	873 086.00	1 188 402.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	
Баланс	1300	1 933 032.00	2 158 988.00

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	5 341.00	5 341.00
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0.00	
Капітал у дооцінках	1405	0.00	
Додатковий капітал	1410	0.00	
Емісійний дохід	1411	0.00	
Накопичені курсові різниці	1412	0.00	
Резервний капітал	1415	0.00	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 279 454.00	1 482 673.00
Неоплачений капітал	1425	0.00	
Вилучений капітал	1430	0.00	
Інші резерви	1435	0.00	
Усього за розділом I	1495	1 284 795.00	1 488 014.00
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0.00	

Пенсійні зобов'язання	1505	0.00	
Довгострокові кредити банків	1510	10 815.00	
Інші довгострокові зобов'язання	1515	3 229.00	1 637.00
Довгострокові забезпечення	1520	0.00	
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0.00	
Цільове фінансування	1525	0.00	
Благодійна допомога	1526	0.00	
Страхові резерви	1530	0.00	
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	0.00	
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0.00	
резерв незароблених премій	1533	0.00	
інші страхові резерви	1534	0.00	
Інвестиційні контракти	1535	0.00	
Призовий фонд	1540	0.00	
Резерв на виплату джек-поту	1545	0.00	
Усього за розділом II	1595	14 044.00	1 637.00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	394 828.00	527 300.00
Векселі видані	1605	0.00	
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	0.00	
товари, роботи, послуги	1615	130 434.00	66 156.00
розрахунками з бюджетом	1620	1 062.00	985.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	0.00	
розрахунками зі страхування	1625	624.00	699.00
розрахунками з оплати праці	1630	3 728.00	3 423.00
за одержаними авансами	1635	149.00	250.00
за розрахунками з учасниками	1640	0.00	
із внутрішніх розрахунків	1645	0.00	
за страховою діяльністю	1650	0.00	
Поточні забезпечення	1660	12 799.00	11 471.00
Доходи майбутніх періодів	1665	0.00	
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0.00	
Інші поточні зобов'язання	1690	90 569.00	59 053.00
Усього за розділом III	1695	634 193.00	669 337.00
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700	0.00	
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду			
	1800	0.00	
Баланс	1900	1 933 032.00	2 158 988.00

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 263 651.00	2 442 870.00
Чисті зароблені страхові премії	2010		0.00
Премії підписані, валова сума	2011		0.00
Премії, передані у перестраховання	2012		0.00
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013		0.00
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014		0.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	1 562 642.00	1 899 982.00
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070		0.00
Валовий: прибуток	2090	701 009.00	542 888.00
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		0.00
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110		0.00
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111		0.00
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112		0.00
Інші операційні доходи	2120	67 883.00	7 211.00
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121		0.00
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122		0.00
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123		0.00
Адміністративні витрати	2130	70 504.00	75 114.00
Витрати на збут	2150	324 652.00	342 400.00
Інші операційні витрати	2180	62 318.00	13 204.00
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181		0.00
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182		0.00
Фінансовий результат від операційної			

діяльності: прибуток	2190	311 418.00	119 381.00
Дохід від участі в капіталі	2200		0.00
Інші фінансові доходи	2220	7 159.00	23.00
Інші доходи	2240	170.00	497.00
Дохід від благодійної допомоги	2241		0.00
Фінансові витрати	2250	69 081.00	45 649.00
Втрати від участі в капіталі	2255		0.00
Інші витрати	2270	172.00	193.00
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		0.00
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	249 494.00	74 059.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-45 689.00	-14 727.00
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		0.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	203 805.00	59 332.00

Сукупний дохід

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		0.00
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		0.00
Накопичені курсові різниці	2410		0.00
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		0.00
Інший сукупний дохід	2445		0.00
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0.00	0.00
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		0.00
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0.00	0.00
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	203 805.00	59 332.00

Елементи операційних витрат

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Матеріальні затрати	2500	982 015.00	1 298 613.00
Витрати на оплату праці	2505	162 685.00	196 765.00
Відрахування на соціальні заходи	2510	30 780.00	36 798.00
Амортизація	2515	150 507.00	150 554.00

Інші операційні витрати	2520	359 964.00	460 121.00
Разом	2550	1 685 951.00	2 142 851.00

Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, грн	За аналогічний період попереднього року, грн
Середньорічна кількість простих акцій	2600	27 865 000.00	27 865 000.00
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	27 865 000.00	27 865 000.00
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	7.31	2.13
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	7.31	2.13
Дивіденди на одну просту акцію	2650		0.00

Опубліковані сутенткою тези

ТЕЗИ

VI Міжнародної науково-практичної
конференції

«СУЧАСНІ ВИКЛИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ»

06-07 листопада 2025
м. Житомир

Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Національна академія наук вищої освіти України
Академія економічних наук України
Департамент агропромислового розвитку та економічної політики Житомирської обласної
військової адміністрації
Управління культури та туризму Житомирської обласної військової адміністрації
Запорізький національний університет
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Вінницький національний технічний університет
Хмельницький національний університет
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя
Одеський національний економічний університет
Вища школа менеджменту в Лігніці (Республіка Польща)
Університет Західної Македонії (Греція)
Господарська академія імені Д.А. Ценова (Республіка Болгарія)
Вища школа економічна (Чеська Республіка)
Кіпрський інститут маркетингу (Республіка Кіпр)

ТЕЗИ

VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «СУЧАСНІ ВИКЛИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ»

06-07 листопада 2025 року
м. Житомир

СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ МОДЕЛІ ЕФЕКТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГУ ПІДПРИЄМСТВ

Moskalenko V.M. Analysis of Modern Models of Effective Management at the Enterprise	3
Nataliia Pitel Effective Business Process Management in the Digital Economy	5
Андрійчук Я. В. Тренди розвитку маркетингу в соціальних мережах як інструменту забезпечення конкурентоспроможності бізнесу	7
Арцунян Н.К. Розвиток системи управління персоналом підприємства	8
Балмасов Б.В. Інноваційний менеджмент в контексті створення цінності для споживача	9
Бандура М.В. Система антикризового управління персоналом підприємства	10
Барков І.С. Практики маркетингового управління споживчою лояльністю до бренду в медіакомпаніях	11
Бедер Д. А. Цифрова інфраструктура бізнес-процесів на підприємствах	13
Безугла Д.О. Формування системи управління логістичною діяльністю підприємства	15
Беляков Д.О. Трансформація адміністративного менеджменту під впливом цифрових технологій	17
Білобровко Ю.І. Механізми управління конфліктами у діяльності підприємства	18
Бірюченко С.Ю., Бірюченко Д.Я. Мемі і реклама в епоху покоління Z	19
Бовсунівська А.С. Використання штучного інтелекту в управлінні діяльністю підприємства: загрози та перспективи	21
Боронін Д. О., Інноваційний менеджмент на підприємстві в ринкових умовах господарювання	22
Бутайов А.В. Мікропідприємництво в ІТ сфері	24
Бурачек І.В. Оптимізація сучасного менеджменту шляхом впровадження мотиваційноорієнтованих управлінських функцій	25
Васьковська К.М., Беликов Д.О. Управління командою в умовах дистанційного режиму роботи: виклики та інструменти ефективності	26
Вербовець Я. Механізм управління активами підприємства	27
Виговський В.Г., Зелінська Д.С. Організаційні та методологічні аспекти реалізації бізнес-планування розвитку підприємства	28
Вікарчук О.І. Інтегровані маркетингові комунікації у збутовій політиці підприємств роздрібної торгівлі	29
Вілійчук Д.Р. Бенчмаркінг як інструмент забезпечення конкурентоспроможності підприємства	31
Вітер В. А. Оцінка ефективності іноземних інвестицій за формами інвестування	32
Волинський В. О. Сучасні підходи до управління персоналом у контексті цифрової трансформації підприємства	34
Гарбузюк В.В. Бізнес-процеси у закладах охорони здоров'я	35
Гвоздицька В.М. Особливості застосування концепції Lean Management для забезпечення ефективності системи управління підприємством	36
Гончар Р.А. Сучасний інструментарій управління ефективністю діяльності підприємства	37
Гуменний В. О. Механізм управління конкурентоспроможністю підприємства	38
Данильчук А.Р. Формування системи екологічного менеджменту підприємства	39
Данилюк А.А. Система управління персоналом як підсистема менеджменту підприємства	40
Дворник О. Інтегроване раннє попередження як основа адаптивного менеджменту підприємства	41
Демченко Д.В., Ільющенкова Г.Л. Система управління асортиментною політикою підприємства	43
Демчик Н.С. Роль керівника у врегулюванні конфліктних ситуацій в трудовому колективі	44
Деркач Ю. М. Удосконалення системи розвитку та мотивації персоналу	45
Джигирей В.В., Бурачек І.В. Управління збутовою діяльністю як чинник підвищення прибутковості підприємства з врахуванням мотиваційного аспекту	46

ІТ Міжнародна науково-практична конференція
«Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу. 06-07 листопада 2025 р.»

Дмитруха А.В. Теоретичні засади матеріально-технічного забезпечення підприємства	47
Дядьков Д.В. Проблеми управління інвестиційною привабливістю підприємства в умовах війни	48
Єжель О.В. Ефективність управління на підприємстві	49
Зубар І.В., Петрівська С.В. Адаптивна логістична стратегія підприємства як інструмент сталого розвитку в умовах воєнних ризиків	50
Ігнатюк В.С. Використання цифрових технологій у сфері маркетингу та клієнтських комунікацій	52
Іщенко В.С. Зелена логістика у виробництві спортивного одягу як інструмент реалізації принципів сталого розвитку	53
Ковальчук В.О. Собівартість продукції як фактор підвищення ефективності діяльності підприємства	54
Ковба О.П. Сталій бренд у сонячній енергетиці як чинник формування споживчої лояльності	55
Ковтун О.М. Система управління логістичними витратами підприємства	56
Козьєр А.П. Зміст та значення організації нормування праці на підприємстві	57
Козьєр П.П. Фонд оплати праці як ключовий елемент управління людськими ресурсами	58
Корбут С.А. Конструкти безпекозабезпечувальної концепції управління будівельними підприємствами	59
Королєнко Д.О. Система управління персоналом як підсистема менеджменту підприємства	60
Котвицький О.Р. Мотивація персоналу в умовах дистанційної роботи	61
Крільєк А.А., Миколайчук І.П. Ефективне командування як інструмент адаптивного управління підприємством у воєнний час	63
Кузнецов В.О. Трансформація та стратегічний розвиток борошномельної галузі України	65
Кузьменко Д. І. Мотивація в системі менеджменту підприємства	67
Кукель Г. С. Інтегровані маркетингові комунікації як інструмент бізнесу	68
Кучмішова Т. С., Сенчина Е. А. Стратегічне планування в системі місцевого самоврядування: сутність та значення	70
Лазаренко В.В. Удосконалення управління лізинговими операціями підприємства	72
Левицька І. В. Криза ефективності маркетингу в умовах «Промисловості 5.0»	73
Лисенко А.М. Моделі розвитку бізнесу та їх трансформація в умовах цифровізації економіки	76
Ліщенко А-М. Л., Сидоренко Т. М. Інноваційні технології в управлінні подієвими проектами: ефективні моделі організації	78
Луценко О.В. Управління рекламної діяльності підприємства	79
Максименко Р.В. Формування політики управління активами підприємства	80
Мищенко Ю.В. Сучасні моделі ефективного менеджменту, бізнесу та маркетингу ІТ-підприємств	81
Мороз Ю.Ю., Цал-Цалко Ю. С. Стратегічне управління операційними витратами як інструмент забезпечення економічної безпеки господарської організації	83
Мосійчук М.С. Теоретичні засади формування механізму управління конкурентоспроможністю підприємства	85
Маларчук П.П. Ефективність використання основних засобів підприємства	86
Намазова Ю.І. Система управління університетом через призму принципів ESG	88
Науїков Д. Система забезпечення ефективності господарської діяльності підприємства	90
Негерей О.П. Формування механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства	91
Нечипоренко Т.Д. Сучасні моделі ефективного менеджменту, бізнесу та маркетингу підприємств	92
Овсянников М. Г. Розвиток персоналу як одна із стратегічних функцій управління	94
Олійник Ю.С. Екомаркетинг. Як бренди стають ближчими до споживача?	95
Опанасенко А.В. Управління товарними запасами як складова фінансового менеджменту	96
Орлова К. С. ESG-напрямок у системі проектного аналізу	97
Осипчук О.Р. Формування логістичної системи підприємства	98
Очерedyкo М.В. Інтеграція Claude та Klaviyo як етап удосконалення маркетингової аналітики	99

***VI Міжнародна науково-практична конференція
«Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу», 06-07 листопада 2025 р.***

Палієв В. Соціокультурний потенціал як основа антикрихкості бізнес-організацій у середовищі глобальної нестабільності.	101
Панцюк О.І. Формування механізму управління конкурентоспроможністю підприємства	103
Пилипшин І.О. Управління асортиментом та ціноутворенням в роздрібній торгівлі	104
Поліщук Н. Р. Організаційно-економічні засади підвищення ефективності управління діяльністю суб'єкта господарювання	106
Полянська А.С. Освітні пріоритети програми Еразмус+ як механізм імплементації цілей сталого розвитку в Європейському Союзі	107
Поплавський Б.С., Мирончук О.О. Немотиваційні фактори впливу на ефективність праці персоналу	109
Прибинський Д.С., Кушнірчук Д.В. Управління економічною безпекою підприємства в умовах цифровізації	110
Прохват В.С. Формування системи управління витратами підприємства	112
Пчеловська А.А., Миколайчук І.П. Сучасні підходи до управління кар'єрою персоналу в умовах кадрового дефіциту	113
Расулова А.М., Ніверчук Є.О. Системний підхід до управління бізнес-процесами крафтових пекарень	115
Рець О.В. Розвиток системи управління прибутком підприємства	117
Рябоволік Т.Ф. Адаптивні моделі управління: як організації зберігають ефективність в умовах турбулентності	118
Савчук А.В., Царук І.М. Корпоративна культура підприємства: значення та рівні реалізації	120
Самчук С.В. Управління фінансовою стійкістю підприємства	121
Свінцицький Д. Р. Теоретичні засади управління фінансовими результатами підприємства	122
Седляр Н.С. Управління мотивацією персоналу в системі менеджменту приватного медичного закладу	123
Сергійчук Ю.А. Роль кадрової політики на підприємстві	124
Сінельник А.С., Намазова Ю. І. Підготовка менеджерів в Україні: вплив на розвиток малого та середнього бізнесу	126
Слобожан Н.Д. Економічна безпека як ресурс управління підприємством	128
Собчук Д.О. Обґрунтування методів управління конфліктами у діяльності підприємства	129
Сотник А.А. Формування та впровадження маркетингових стратегій у системі стратегічного маркетинг-менеджменту	130
Стеценко І.С. Роль маркетингу в діяльності підприємства	132
Супрунова А.О. Формування системи HR-менеджменту на підприємстві ТОВ «Нова пошта»	133
Тараненко Д. В. Роль системи управління якістю продукції підприємства у ринкових умовах	135
Тележенко Д.Д. Розвиток процесу управління власним капіталом підприємства	136
Тимків О. Адаптаційні виклики українських управлінських практик у контексті вимог міжнародної фінансової допомоги	137
Тимченко М.М. Формування системи управління збутовою діяльністю підприємства	140
Ткачук Г.Ю. Місце тайм-менеджменту в сучасній парадигмі управління часом	141
Товма В.Р., Салімон О.М. Стратегія «зелених» івентів у готелях: оцінка впливу на довкілля та підвищення конкурентоспроможності через ESG- підхід	142
Тугай В. Організаційна спостережність як основа оперативного керування та логістичної стійкості аграрного підприємства	144
Уманець Р. В. Сутність та роль системи сервісного обслуговування у підвищенні конкурентоспроможності підприємства	146
Фещук Ю.Ю., Царук І.М. Теоретична сутність поняття комунікаційна політика підприємства	147
Фурсін С.В. Класифікація бізнес-моделі підприємства	148
Ходінський Б.Д. Створення системи адаптації нових працівників як елемент ефективної HR-стратегії	149
Цвіжук І.Б. Формування системи управління якістю логістичних операцій на підприємстві	151

VI Міжнародна науково-практична конференція
«Сучасні тенденції сталого розвитку бізнесу», 06-07 листопада 2025 р.

Цюрігіта Л.В. Вплив соціальних мереж на споживчу поведінку	152
Цюрігіта Ю.С. Сучасні підходи до кадрової політики підприємства	153
Чмут К.В., Ткачук В.О. Забезпечення балансу між інформуванням і маркетинговим впливом у журналістиці	154
Шадура А.Р. Удосконалення системи управління якістю продукції на підприємстві	155
Шайдовська Д.М. Ефективне управління ризиками в бізнесі: методи та інструменти	156
Шарук Т.М. Енергоефективність та запровадження «зелених» технологій в залізничній інфраструктурі	157
Шегедя О.С. Удосконалення системи управління фінансовими результатами підприємства	159
Якусевич Є.В. Особливості сучасного рекрутингу	161
Яремчук Д.О. Формування та реалізація маркетингової політики підприємства	162
Яремчук Ю.В. Стратегічні аспекти планування доходів підприємства	163

СЕКЦІЯ 2.1.

ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Білоус С.Р. Цифровізація бізнес-процесів як засіб підвищення продуктивності праці на підприємстві	164
Бондарчук І.О. Комплексна оцінка ефективності господарської діяльності підприємства	166
Вітюк А.В. Економічний розвиток машинобудівних підприємств в Україні	168
Ганусич В.О. Цифрові технології у діяльності маркет-мейкерів	170
Денисенко А.С. Ціноутворення та цінова політика у ринковому середовищі малого бізнесу	172
Довженко А.І. Вплив цифрових інновацій на ринок праці та зайнятість: виклики для сталого розвитку	173
Драган А.О. СVP-аналіз: методологічна основа оцінки операційного ризику підприємства	175
Драган А.О. Вплив глобалізаційних процесів на національну економіку	177
Дядюк І.Ю. Data-driven marketing як основа сучасної рекламної стратегії підприємства	178
Жосан Г.В., Гарафонова О.І. Стратегічна стійкість і управлінська модель SOFTSERVE у контексті глобального IT-ринку	179
Зубар І.В., Муратова Ю.Д. Інструменти операційного менеджменту у забезпеченні сталого розвитку підприємства в умовах економічної нестабільності	181
Іванов Ю.В., Вергал К.Ю. Інтелектуальні методи оптимізації логістичних процесів	183
Коломієць М.Л., Кульчицька А.С. Підприємництво та торгівля: ефективні моделі управління в умовах цифрової трансформації	185
Левченко Л.В. Фінансова підтримка бізнесу в Україні за умов воєнного стану	186
Ліщенко К.О. Роль інновацій у підвищенні конкурентоспроможності підприємств	188
Маковіцька Ю.М., Панькова К.В. Вплив цифрових технологій на структуру ринку та підприємницьку активність	189
Мельник Р.В. Тенденції цифровізації ринку фіксованих телекомунікаційних послуг та еволюція інформаційних систем у маркетинговому забезпеченні підприємства	190
Неделько Д.В. Інституційно-освітні детермінанти розвитку креативного людського капіталу в умовах цифрової трансформації економіки	192
Обіход С.В., Рачок В.О. Якісні та кількісні методи дослідження у сучасній економічній науці: вибір та обґрунтування	194
Олійник В.С. Роль керівника в епоху Data-driven менеджменту	196
Пижевська І.Р. Штучний інтелект як ключовий фактор трансформації сучасного фінансового менеджменту	197
Поповкіна О.С. Циркулярна економіка: підходи до вимірювання ефективності	199
Похільченко К.Л. Українські стандарти управління ризиками	200
Похільченко К.Л., Лук'янчук В.О. Управління людськими ресурсами в умовах обмеженого ринку праці	201
Рибак І.Ю., Гарафонова О.І. Цифрові технології як детермінанта стратегічного розвитку підприємства	203

VI Міжнародна науково-практична конференція
«Сучасні етапи сталого розвитку бізнесу», 06-07 листопада 2025 р.

Роздопченко В.М. Економічні наслідки цифровізації: трансформація ризиків і показників ефективності підприємства	205
Саркісіан Н.А. Цифрова керованість довірою клієнта як новий вимір стійкості та конкурентоспроможності туристичних підприємств	207
Топалли Р. Трансформація механізмів публічного управління у сфері будівництва в умовах економічної турбулентності	209
Ткачук В.О., Яременко В.П. Техніки ефективного переконання у міжособистісному спілкуванні	211
Толочко А.М. Релокація підприємств в Україні в умовах воєнного стану	212
Усатенко М.В. Ризики впровадження систем штучного інтелекту на підприємствах	214

СЕКЦІЯ 2.2.

«LOCAL ECONOMIES: MIGRANTS' INTEGRATION, DIGITAL NOMADISM (WITHIN THE MILESTONE PROJECT)»

Bogoyavlenska Yu.V., Tarasiuk O.O. Trends in the Development of Digital Nomadism and Its Impact on the Economic Development	215
Bogoyavlenska Yu.V., Tolochko A.M. A project management approach to enterprise relocation in Ukraine	217
Halitskiy N.Y. Youth Support in Times of r f's war aggression against Ukraine as an Investment for Local Economies Development	219
Kulak Ye.O. Human capital attraction: return of the diaspora and relocation support programs for internally displaced people	220
Mossakovska Yu.I., Zhuravska S.P. Strategies for Migrant Integration to Support Growth of Labour Productivity	222
Penkovska V. Integration of Migrants as a Factor of Sustainable Development of Local Economies	224
Plakhotna K.V. Re-skiing for after-war recovery and local economies' competitiveness	226
Poplavskyi P. The Role of International Support Programs in Preserving Ukraine's Scientific Potential	229

СЕКЦІЯ 3.

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ І АНАЛІЗУ

Georgios Kampiotis, Georgia N. Kontogeorga, Katerina Karkantzou, Georgios L. Thanasis Generative AI in Accounting, Applications, Limitations, and Research Implications	230
Georgios Kampiotis, Georgios L. Thanasis Digital Accounting and Blockchain: Current Trends, Challenges, and Future Prospects	231
Березівська М.Г. Використання технологій Інтернету речей у вдосконаленні системи бухгалтерського обліку	233
Березний О. Забезпечення достовірності облікових даних у хмарних середовищах	234
Бірченко Н.О., Остапенко Р.М. Моделювання ризиків у бухгалтерському обліку малого бізнесу	235
Бондаренко Н.М. Особливості бухгалтерського обліку та оподаткування резидентів правового режиму «Дія Сіті»	237
Ватула В.В. Особливості облікового відображення цільового фінансування за національними та міжнародними стандартами	239
Вінценіч С.М. Проблемні питання бухгалтерського обліку благодійної допомоги та її відображення у звітності	240
Вітнюк А.П. Розкриття інформації про витрати у фінансовій звітності підприємства: національний та міжнародний підхід	241
Грибчак А.С. Процес цифровізації в системі інформаційного менеджменту підприємства	242
Гузьо М. Професійна етика та недбалість аудитора в Україні: поняття, різні виміри впливу та відповідальність	243
Денисюк О.М. Технології BIG DATA як засіб підвищення якості звітності зі сталого розвитку: можливості та загрози	246
Замула І.В., Колесник О.М. Звітність зі сталого розвитку: поняття, види, особливості формування	248

*VI Міжнародна науково-практична конференція
«Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу», 06-07 листопада 2025 р.*

Замула І.В., Савчук К.Ю. Кліматичні зміни та їх вплив на діяльність підприємств промисловості у контексті сталого розвитку: обліково-податковий аспект	249
Захаров Д.М. Трансформація мережових організаційних форм у цифрову епоху	251
Кашперська А.І. Актуальні напрями модернізації обліку та звітності суб'єктів державного сектору	254
Кашена Н.Б., Остапенко Р.М. Застосування бізнес-аналітики для оцінки ефективності внутрішнього контролю в системі бухгалтерського обліку підприємства	256
Климчук Д. С. Трансфертне ціноутворення як інструмент забезпечення податкової безпеки підприємства	257
Кравченко О.В. Впровадження системи контролінгу як інструменту вдосконалення обліку і контролю на підприємстві	258
Лайчук С. М., Ковтунівська А.В. Метод амортизації як елемент облікової політики підприємства	259
Левковський О.Г. Розвиток теорії та методики аудиту	260
Літвінчук В. С., Садовська І. Б. Злочинна самовпевненість — професійний ризик аудитора	261
Макарович В.К. Напрями цифровізації облікових процесів в умовах трансформації економіки	263
Макуха Р. Розвиток системи бухгалтерського обліку будівельних підприємств в умовах цифрової трансформації	265
Мельник К.П. Цифрові технології в аудиті	266
Миронець М. А. SWOT-аналіз лісового господарства України	267
Мотила І.-Л. А. Реформування військового збору: шлях до прогресивного оподаткування	269
Олейніченко Д.О., Бартось О.В. Етика в бухгалтерському обліку: сучасні аспекти розвитку	270
Осінчук Д.С., Перін А.В. Експорт товарів: особливості оподаткування	271
Панічук О.В. Поняття ліквідності активів і платоспроможності в контексті управління кредитоспроможністю господарських організацій	273
Пилипчук О.А. Аналіз сталих публічних закупівель: проблематика та потенційні способи вирішення	275
Поліщук І.Р., Когут К.С. Типові порушення при відображенні в бухгалтерському обліку експортно-імпорتنих операцій: аналіз судової практики	276
Пуговська Ю.А., Овчарова Н.В. Значення інформаційного забезпечення в обліку експортно-імпорتنих операцій на промисловому підприємстві	277
Радчук М.С., Поліщук І.Р. Переваги та недоліки методів стратегічного аналізу при оцінці ефективності діяльності підприємств	278
Рашевська Н.В., Кашперська А.І. Сучасні методи бухгалтерського та управлінського обліку на сільськогосподарських підприємствах	279
Рогулько А.А. Облікове забезпечення імпорту активів	281
Семенова С.М. Цифрові активи та криптооблік як стратегічні інструменти сталого розвитку бізнесу	283
Смірнова І.В., Смірнова Н.В. Сучасні підходи до організації управлінського обліку в умовах нестабільності економіки	285
Тарасевич Г.П. Гранти як одна із форм залучення соціальних інвестицій в умовах повного відновлення економіки	286
Усатенко О.В. Формування фінансової та управлінської звітності для сталого розвитку	287
Федоренко І. О. Проблеми питання бухгалтерського обліку благодійної допомоги та її відображення у звітності	289
Федоровський В. Трансфертне ціноутворення як метод контролю та регулювання міжнародної торгівлі	291
Ходницька В.В. Інституційна компонента обліку у контексті сталого розвитку	293
Юрківська О.Д., Захарчук Д.О. Вплив принципів циркулярної економіки на систему бухгалтерського обліку в аграрному секторі	294

УДК 657

Осіпчук Д.С., д.фільос.

Перін А.В., магістрант

*Державний університет «Житомирська політехніка»***ЕКСПОРТ ТОВАРІВ: ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ**

Оподаткування операцій з експорту товарів є важливою складовою системи зовнішньоекономічної діяльності підприємств, оскільки воно безпосередньо впливає на формування фінансових результатів, конкурентоспроможність продукції на світових ринках та надходження валютних коштів у державу. Здійснення експортних операцій супроводжується специфічними податковими механізмами, що визначаються як національним податковим законодавством, так і міжнародними угодами.

Відповідно до ст. 185 ПКУ пп г) об'єктом оподаткування ПДВ є вивезення товарів за межі митної території України [1]. Тобто операції з експорту товарів підпадають під дане визначення.

Однак, згідно з пп. а п. 195.1.1 експорт оподатковується за ставкою 0% [1]. Нульова ставка податку дозволяє суб'єктам господарювання створити умови для виникнення від'ємного значення податку, що в подальшому може бути відшкодований підприємству.

Окрім того, деякі операції можуть підпадати під пільгове звільнення – зокрема, експорт металобрухту чи макулатури, за умови відповідності вимогам законодавства.

Варто розрізнити ці два поняття – нульова ставка та пільга. При експорті товарів, що оподатковуються за ставкою 0% суб'єкт господарювання зобов'язаний нараховувати таке зобов'язання в обліку (Дт 702 Кт 641) та скласти на дану операцію податкову накладну. При звільненні від оподаткування ПДВ така операція не здійснюється. Зокрема, це можливо у таких випадках:

- до операцій з вивезення товарів у митному режимі реекспорту звільняються від оподаткування, крім операцій з вивезення відповідно до п. 3 (щодо товарів у вигляді продуктів їх переробки) та п. 5 частини першої ст. 86 Митного кодексу України від 13 березня 2012 року № 4495-VI зі змінами та доповненнями, що оподатковуються податком за ставкою, визначеною п.п. 195.1.1 п. 195.1 ст. 195 ПКУ (п. 206.5 ст. 206 ПКУ);

- операції з вивезення культурних цінностей у митному режимі експорту (п. 210.7 ст. 210 ПКУ) [1].

Тимчасово до 1 січня 2027 року від оподаткування ПДВ звільняються операції з постачання, у тому числі операції з імпорту відходів та брухту чорних і кольорових металів, а також паперу та картону для утилізації (макулатури та відходів) товарної позиції 4707 згідно з УКТ ЗЕД. Переліки таких відходів та брухту чорних і кольорових металів затверджуються Кабінетом Міністрів України (п. 23 підрозд. 2 розд. XX ПКУ) [1].

Окремо у ст. 197 ПКУ виділено операції, що є звільненими від оподаткування ПДВ, однак при їх експорті така пільга не зберігається, тому в таких випадках ставку 0 % слід застосовувати відповідно до правил для експорту [3].

При цьому, тимчасово, на період дії режиму експортного забезпечення, запровадженого Кабінетом Міністрів України, оподаткування ПДВ операцій з вивезення окремих видів товарів за межі митної території України здійснюється з урахуванням особливостей, визначених п. 97 підрозд. 2 розд. XX ПКУ [1].

Запровадження режиму експортного забезпечення (РЕЗ) в Україні регулюється Постановою Кабінету Міністрів № 1261, яка набула чинності з 1 грудня 2024 року. До цієї дати порядок оподаткування податком на додану вартість (ПДВ) операцій з експорту товарів, віднесених до категорії товарів-РЕЗ, а також процедура складання податкових накладних і їх відображення в податковій звітності здійснювалися на загальних підставах, без урахування спеціального режиму.

Відповідно до положень статті 192 Закону України № 959-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність», здійснювати експорт товарів-РЕЗ мають право виключно суб'єкти господарювання, які зареєстровані платниками ПДВ [2]. Таким чином, з моменту набрання чинності РЕЗ, тобто з 1 грудня 2024 року, підприємствам, що не мають статусу платників ПДВ, забороняється здійснювати експорт зазначених товарів.

Перелік товарів-РЕЗ визначено у другому абзаці статті 192 Закону № 959-ХІІ та деталізовано у Постанові № 1261. Оподаткування ПДВ операцій з експорту таких товарів у період дії РЕЗ здійснюється відповідно до підпунктів «а» і «г» пункту 193.1 статті 193 Податкового кодексу України. Для певних груп товарів передбачено знижену ставку 14 %, яка застосовується, зокрема, до експорту зернових та олійних культур (пшениці, ячменю, кукурудзи, сої, ріпаку, насіння соняшнику). Водночас для інших товарів, таких як мед, горіхи, жито, овес, різні види олій та макуха, застосовується базова ставка ПДВ у розмірі 20 %. Такий підхід має на меті диференціювання податкового навантаження залежно від виду продукції та рівня її переробки.

Секція 3. Проблеми теорії та практики бухгалтерського обліку, контролю і аналізу

До 2 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України було внесено пункт 97, який встановлює особливості оподаткування ПДВ операцій з експорту товарів-РЕЗ у період дії режиму експортного забезпечення. Відповідно до підпункту «а» пункту 97.2, операції з вивезення зазначених товарів за межі митної території України в режимі експорту оподатковуються за ставками, визначеними пунктом 193.1 Податкового кодексу, з урахуванням встановлених законодавчих умов [1]. Ці норми є тимчасовими та діятимуть виключно на період застосування спеціального режиму.

Водночас законодавством передбачено окремі винятки, коли РЕЗ не застосовується. До таких випадків належать: 1) експорт товарів-РЕЗ у якості припасів, що використовуються транспортними засобами комерційного призначення відповідно до статті 229 Митного кодексу України; 2) вивезення окремих підкатегорій товарів, якщо експорт здійснюється платниками ПДВ за наявності фітосанітарного сертифіката, виданого відповідно до Закону України «Про карантин рослин».

Таким чином, законодавець зберігає можливість здійснення певних специфічних експортних операцій поза режимом експортного забезпечення, якщо це зумовлено міжнародними чи санітарними вимогами.

Отже, запровадження режиму експортного забезпечення є важливим етапом реформування системи оподаткування експортних операцій у сільськогосподарській галузі. Його основна мета – забезпечення прозорості розрахунків, запобігання тіньовим схемам експорту та створення рівних умов для всіх суб'єктів господарювання. Водночас встановлення диференційованих ставок ПДВ та контроль за мінімальними експортними цінами сприяють стабілізації ринку та підвищенню конкурентоспроможності української агропродукції на міжнародному рівні.

Одним із найважливіших аспектів є визначення дати виникнення податкових зобов'язань при експорті. На відміну від внутрішніх операцій, для яких використовується правило «першої події», у разі експорту податкові зобов'язання виникають не за датою передоплати чи відвантаження, а виключно на дату оформлення митної декларації, що підтверджує фактичне вивезення товару за межі України. Саме ця дата є підставою для відображення ПДВ у податковому обліку та формування відповідних записів у декларації. Базою оподаткування у даному випадку виступає договірна вартість товарів, зазначена в експортній митній декларації, перерахована у гривневий еквівалент за офіційним курсом Національного банку України, що діяв на дату подання декларації.

Щодо заповнення декларації з ПДВ, експортні операції відображаються у спеціальному блоці: звичайний експорт – у рядку 2.1 декларації, а операції, що підпадають під пільгове звільнення – у рядку 2.2. При цьому додаток Д5 до декларації у таких випадках не подається, оскільки він призначений для внутрішніх операцій, які звільняються від оподаткування. Такий порядок підтверджується офіційними роз'ясненнями податкових органів України.

Особливі умови оподаткування діють також у випадках, коли експорт здійснюється за ціною нижче собівартості або є безоплатним. У таких ситуаціях так зване правило мінімальної бази оподаткування не застосовується, адже для експортних операцій базою оподаткування є виключно договірна вартість товару, вписана в митній декларації. Таким чином, навіть якщо ціна реалізації нижча від собівартості або експорт є безоплатним, податкові зобов'язання нараховуються за ставкою 0 % без необхідності донарахування податку чи застосування мінімальної бази. Якщо ж операція не підпадає під об'єкт оподаткування (наприклад, при експорті товарів невеликої вартості, що не перевищує встановлений поріг), податкова накладна не складається, а сама операція відображається як така, що не є об'єктом оподаткування у відповідному рядку декларації [3].

Отже, система оподаткування експортних операцій в Україні побудована на принципі підтримки експорту через застосування нульової ставки ПДВ. При цьому визначальним фактором для виникнення податкових зобов'язань є дата оформлення митної декларації, а базою оподаткування – договірна вартість товарів. Правило першої події та вимога мінімальної бази оподаткування не поширюються на експорт, що забезпечує спрощення облікових процедур і створює сприятливі умови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Таким чином, правильна організація обліку й оподаткування експортних операцій є важливою передумовою ефективного функціонування підприємства на міжнародному ринку.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 5 жовт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
2. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII : станом на 26 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.
3. Солошенко Л. Експорт товарів: ПДВ-облік / *Податки & бухгалтерія*, № 35, квітень 2024. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2024/april/issue-35/article-128784.html>

Наукове видання

Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу
тези VI Міжнародної науково-практичної конференції

Відповідальний за випуск: к.е.н., доц. О.П. Пащенко

Комп'ютерний набір та верстка: к.е.н., доц. О.П. Пащенко

Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори

Редакційна колегія може не поділяти думок авторів

АНОТАЦІЯ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА
Перін А.В.

«Облік і аналіз експорту товарів»

Кваліфікаційна робота магістра виконана здобувачкою денної форми навчання за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» у Державному університеті «Житомирська політехніка». Факультет бізнесу та сфери обслуговування. Житомир, 2025.

Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 128 сторінках друкованого тексту. Робота містить 30 таблиць, 9 рисунків, 4 додатки. Список використаних джерел налічує 77 найменувань.

У роботі досліджено теоретичні, організаційні та методичні засади бухгалтерського обліку й аналізу експортних операцій підприємства, а також розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення експортної діяльності.

У першому розділі розкрито теоретичні положення бухгалтерського обліку операцій з експорту товарів, проаналізовано нормативно-правову базу та наукові підходи до їх відображення в обліку й оподаткуванні.

Другий розділ присвячено організації та методиці бухгалтерського обліку експортних операцій на прикладі діяльності АТ «Рудь». Висвітлено особливості формування облікової політики підприємства, порядок оподаткування та відображення експортних операцій в обліку та фінансовій звітності.

У третьому розділі проведено аналіз і контроль експортних операцій, визначено інформаційне забезпечення аналітичного процесу, оцінено ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємства та розроблено пропозиції щодо її підвищення. Досліджено процедури митного контролю експортних операцій та їх вплив на митне оформлення.

Четвертий розділ присвячено методиці викладання теми «Облік та оподаткування експорту товарів» у межах дисципліни «Облік зовнішньоекономічної діяльності», що передбачає розроблення лекційних і практичних занять.

Ключові слова: експорт, бухгалтерський облік, аналіз, оподаткування, зовнішньоекономічна діяльність.

ABSTRACT

Perin A.V.

"Accounting and Analysis of Export Operations"

The master's qualification paper has been completed by a full-time student majoring in 071 *Accounting and Taxation* at Zhytomyr Polytechnic State University, Faculty of Business and Service Sector. Zhytomyr, 2025.

The master's qualification paper consists of an introduction, four chapters, conclusions, a list of references, and appendices. The total volume of the paper is 128 pages of printed text. The work includes 30 tables, 9 figures, and 4 appendices. The list of references contains 77 sources.

The purpose of the research is to study the theoretical, organizational, and methodological foundations of accounting and analysis of export operations at an enterprise, as well as to develop practical recommendations for improving the accounting and analytical support of export activities.

The first chapter presents the theoretical principles of accounting for export operations, analyzes the legal framework, and reviews scientific approaches to the reflection of such operations in accounting and taxation.

The second chapter focuses on the organization and methodology of accounting for export operations based on the activities of *Rud Joint Stock Company*. It highlights the peculiarities of the enterprise's accounting policy formation, taxation procedures, and the reflection of export operations in accounting and financial reporting.

In the third chapter, the analysis and control of export operations are conducted, the information support of the analytical process is determined, the efficiency of the enterprise's foreign economic activity is assessed, and proposals for its improvement are developed. The chapter also explores customs control procedures for export operations and their influence on customs clearance.

The fourth chapter is devoted to the methodology of teaching the topic "*Accounting and Taxation of Export of Goods*" within the discipline "*Accounting of Foreign Economic Activity*", including the development of lecture and practical class materials.

Keywords: export, accounting, analysis, taxation, foreign economic activity.